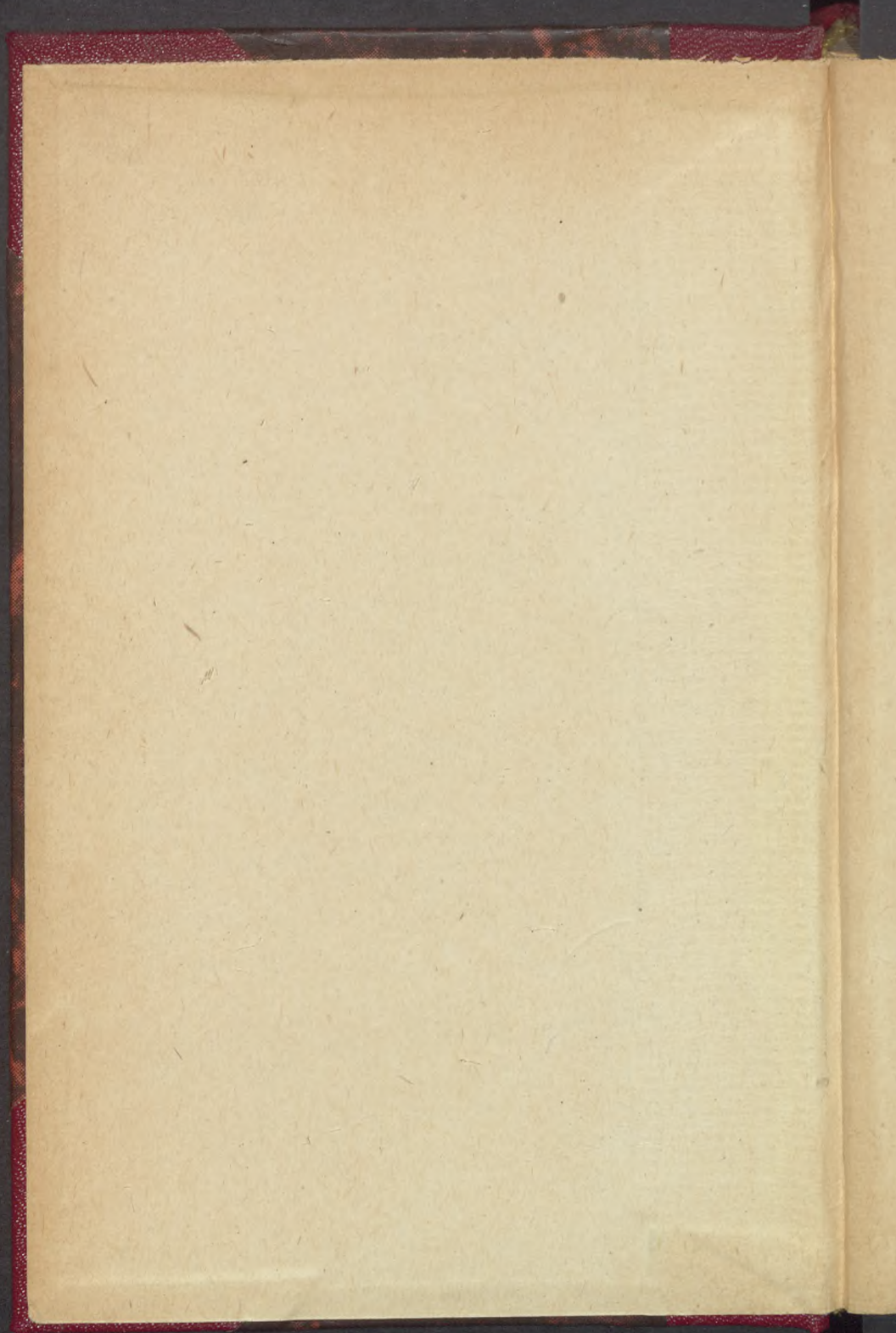
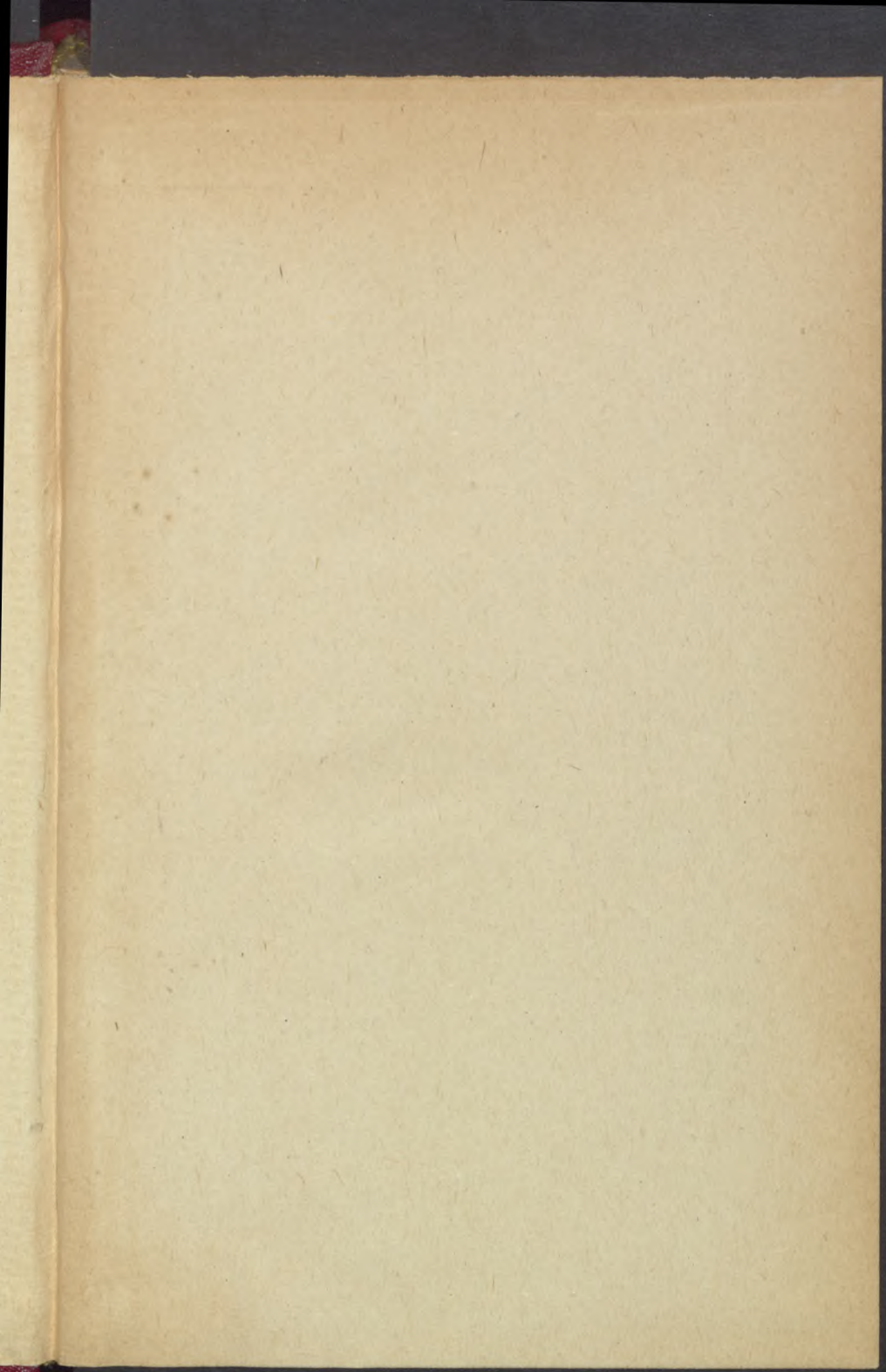

62.063

The image shows the front cover of a book. The spine and the four corners are reinforced with a red, pebbled-grain material, likely leather or faux leather. The central portion of the cover is decorated with a dark brown and black marbled paper pattern. In the upper left corner, on the red spine material, the number '62.063' is printed in a gold-colored, sans-serif font.

62.063

33

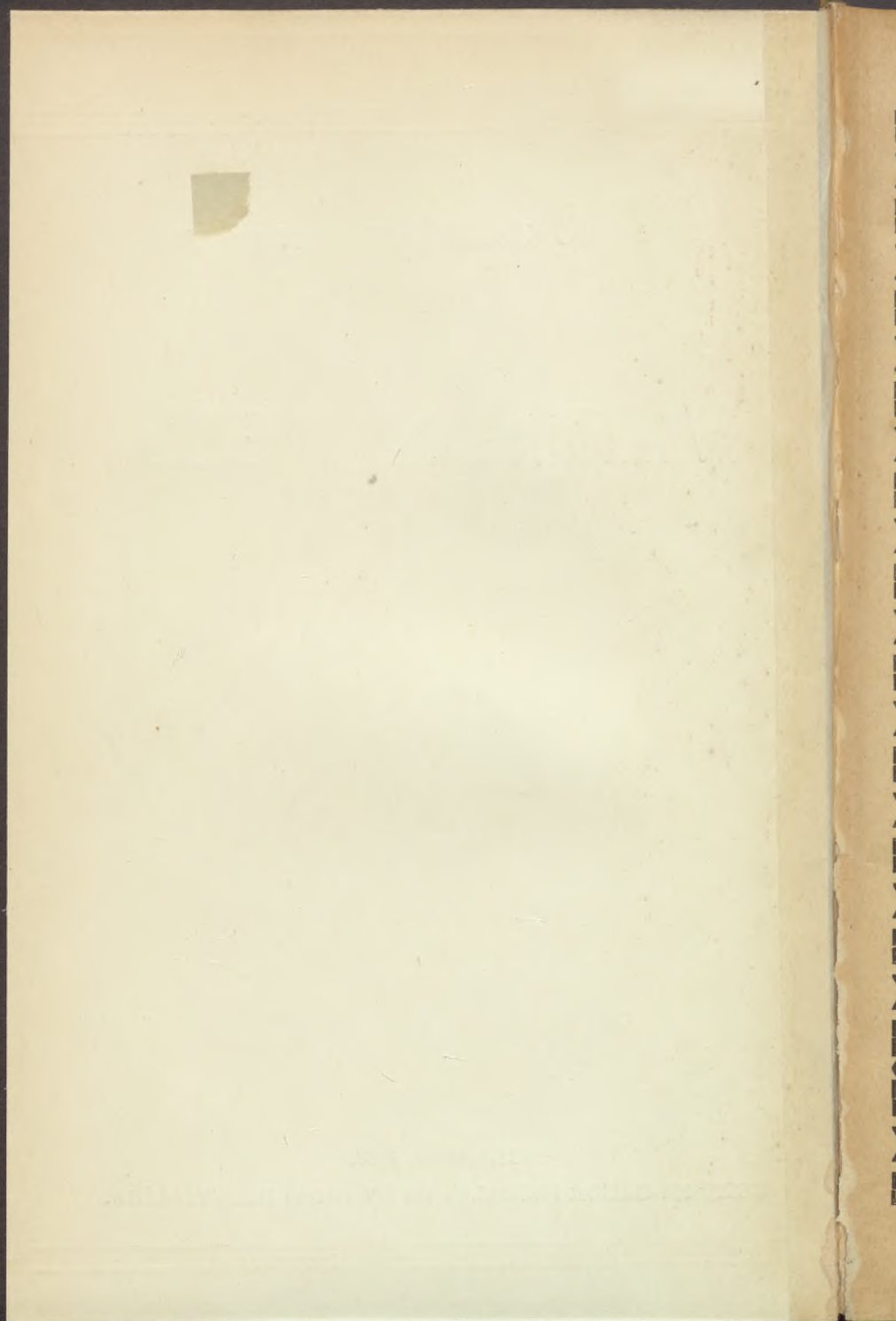
BÖSZÖRMÉNYI JENŐ

VIRRADNI KEZD

ELBESZÉLÉSEK

BUDAPEST, 1937.

BETHLEN GÁBOR IRODALMI ÉS NYOMDAI RT. NYOMÁSA.

VIRRADNI KEZD

IRTA:

BÖSZÖRMÉNYI JENŐ

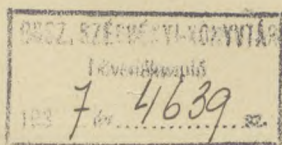

BUDAPEST, 1937

BETHLEN GÁBOR IRODALMI ÉS NYOMDAI RT NYOMÁSA

MINDEN JOG FENNTARTVA.

62063

TALÁLKOZÁS AZ ÜRRAL...

A városnak ötven koldusa volt. Már tudniillik ötven olyan koldusa, akinek maga a hatóság állított ki írásos engedélyt, hogy nyugodtan járhat házról-házra, nyugodtan koldulhat, nem lesz semmi bántódása. Legfeljebb a kutyákkal kell néhanapján viaskodni. Ez azonban nem baj. Csak nagyobb baj ne legyen soha.

A koldustársadalomra még az ellensége sem foghatja rá, hogy nem él hivatásának. Ha mindenki olyan lelkesedéssel végezné kötelességét, mint bármelyik közülük, akkor más képe lenne a világnak. Persze, ebben a hivatásban nem lehet korán reggel munkába állni. Meg kell várni, amíg felkel a háznép. A cselédséggel úgyszólván sok baj van. Az nem szívleli a koldust. Az ugyan nem ad egy vasat sem. Ha mégannyija volna, akkor sem adna. Miután azonban legtöbbször semmije sincs, így könnyebben megbocsátható, hogy semmit sem ad.

A fogadtatás nem mindenütt egyformán szíves. Akárhányszor hallatszik ki ilyenféle párbeszéd a konyhából:

— Ki van itt, te lány?

— Egy vén koldus.

— Mondjad neki, hogy menjen innen!

A cseléd engedelmeskedik a parancsnak.

— Menjen innen! Miért nem megy dolgozni? Mink tartunk el talán az egész várost?

Ilyenkor az öreg Tubák adja a legtalálóbbs feleletet.

— Hiszen, ha nem volnék hetven esztendőös, meg ha megvolna a féllábam, akkor nem kellene ezt nekem mondani.

Különben pedig egyik sem méltatlankodik, ha komiszul fogadják. Az adományok szerénysége miatt sem. Mindenféle hivatalnak megvan a nehézsége. Bele kell nyugodni. Sokkal egyszerűbb lenne, ha mindegyik háztól fel lehetne venni elsején a tiszteletdíjat. Akkor egy egész álló hónapig senki sem alkalmatlankodnék. A világ azonban még nem emelkedett fel erre a magaslatra.

A koldustársadalomnak néhány olyan jellegzetes alakja volt, akit az egész város ismert. Úgy hozzátartoztak ezek a városhoz, mint az akácfák a széles utcákhoz. Ilyen például Gyuri bácsi. Amikor belép a kapun valahová, abban a pillanatban úgy reszket a keze, hogy még a kőszívű is megszanja. Ámde, amikor kiér az utcára, abban a pillanatban — mintegy varázsszóra — megszűnik a reszketés. Vagy ott van a félkegyelmű cigány. Ez a dadogásban utolérhetetlen. Otthon azonban úgy jár a szája, mint a kelepelő. Vagy ott van Marcsa néni. Mindenhova sírva állít be. Könnyet azonban még nem látott senki a szemében. Úgy látszik, hogy amennyi könnye volt, azt mind elsírta fiatalkorában. Valóban, nagy drámai színésznő vészett el benne. Vagy ott van az öreg Csuszogi. Azzal megy a házakhoz, hogy egy hét óta nem volt egy falat kenyér a szájában. Hús esztendeje él már így étlen-szomjan. Az a csuda, hogy még megvan. Ha azonban igazságosak akarunk lenni, akkor el kell ismernünk, hogy a legmagasabb és méltán irigyelt képzettséggel a félfábú Tubák rendelkezik, mert írni és olvasni tud. Van köztük, aki olvasni tud. Van köztük, aki konyít valamit az íráshoz. De mind a két tudomány egyszerre csak az öreg Tubáknak adott. Tudniillik egyedül ő az, aki a nevét le tudja írni és nyomtatásban el tudja olvasni. Az ötven koldus felosztotta maga közt a várost. Igazságosan. Pontosan. A foglalkozás elég jól jövedelmezett. Bármilyen ínség, vagy csapás szállt a városra, az ötven koldus azt érezte, hogy soha éhen nem hal. Már pedig ez is vallami.

Néhanapján megtörténik, hogy átutazó csavargó kontárkodik a nemes munkába és határtalan vakmerőséggel koldulja végig a várost. Egyéb sem kell ilyenkor

Gyuri bácsinak. Reszketős kezével magasra emeli a botját és megfenyegeti a vakmerő toladódót.

— Nem szégyelli magát, hogy elveszi a szegény emberektől a kenyeret. Mit keres itt a mi városunkban? Menjen haza, ott kolduljon! Nézze meg az ember!

Ha pedig jobbbruhájú az átutazó, akkor az öreg Csuszogi szívéből tör ki a keserűség:

— Tanult ember létére ide aljasodott, hogy házról-házra koldul? Miért nem megy dolgozni? Miért rontja a mi hitelünket?

Egyszer aztán veszedelmes konkurrens támadt: egy hatesztendős, kékszemű kisleány. Hideg télben valami rongyféle takarta a testét. Ezt a rongyot csak szörnyű túlzással lehetett volna ruhának nevezni. Láb-szárát semmi sem takarta. Harisnyának híre-hamva sincs. A lábán régen elnyűtt szandál. Neki nem volt koldulási engedélye, mégis házról-házra járt. Koldult, mint egy öreg hivatásos koldus. Mint a félkegyelmű cigány. Vagy mint a reszketőskezű Gyuri bácsi. Vagy mint a siránkozó Marcsa néni. Vagy mint a féllábú Tubák. Vagy mint az öreg Csuszogi. A nótája mindig ugyanaz:

— Tiszteli édesanyám, nagyon beteg, legyenek szívesek, segítsenek meg pár fillérrel. Vagy egy kis kenyérrel. Vagy azzal, amivel.

A kékszemű, aranyhajú, rongyos koldust sehol sem utasították el. Mindenütt kapott valamit. A kutyák sem ugatták meg. Odasompolyogtak hozzá. Ő meg nagybátran simogatta meg a legvadabb házőrzőt.

A legjobban kereső koldus sem versenyezhetett vele. Volt olyan délelőtt, hogy harminc darab kétfillérest gyűjtött össze. Külön zacskó kellett ennek a rengeteg földi vagyonnak. Özvegy Galagonya Máténé asszony például a leggazdagabb asszony az utcájában. A nagymód nemcsak a házatáján mutatkozik meg, hanem a testsúlyán is, amely felülhaladja a száz kílót. Az öreg Csuszogi tisztelgett éppen nála. A konyhából kihallatszott a párbeszéd:

— Ki van itt, te lány?

— Egy vén koldus.

— Mondjad neki, hogy menjen innen!

A cseléd a megszokott módon adja tudtára a vendégnek, hogy menjen dolgozni; aki aztán nem vitatkozik, nem méltatlankodik, hanem megnyugszik a változhatatlanban. Veszi a sátorfáját és — mert nem tehet okosabbat —, napsugarasabb házak és melegebb tájak felé irányítja lépteit. Pár perc múlva új látogató érkezik. A Kékszemű. Nagybátran áll meg a konyha előtt. Galagonyáné meglátja és elmosolyodik. Pedig ritkán szokott mosolyogni. Most azonban ellágyulva kérdezi:

— Mit akarsz kislányom?

— Tiszteli édesanyám, nagyon beteg, legyenek szívesek segítsenek meg pár fillérrel. Vagy egy kis kenyérrel. Vagy azzal, amivel.

— Gyere na, be a konyhába! — szólott ellágyulva Galagonyáné.

Leültette. Nagy karéj kenyeret nyomott a kezébe. A cselédnek — úgy látszik —, ritkán lehet része ilyen fejedelmi látványban, mert kezét összecsapva kiáltott fel:

— Óh, ténsasszony kérem, de csuda jó szíve van!

Aztán ott van például Vámos Titusz nyugalmazott városi napidíjas. Annak a házába ugyan nem könnyen teszi be lábát földi halandó. Mindíg zárva a kapuja. A koldustársadalom legvakmerőbbje sem meri megkísérelni, hogy becsengessen. Kár volna a fáradságért, mert messze-földön híres a fukarságáról. Csak a felesége fukarabb nála. A Kékszemű azonban nem ismeri Vámos úrék felfogását a jótékonyságról. Bátran fogja meg a kilincset. Majd zörget. Hiába az erőlködés. Nem jön senki. Ekkor ér oda — mint mentőangyal — az öreg Tubák.

— Bácsi kérem, tessék becsengetni, mert nem érem el a csengetyűt.

— Mit akarsz te itt, Vámos úréknál?

— Tiszteli édesanyám, nagyon beteg...

— Úgy? Hát te vagy az a hírhedt jómadár? Jó, hogy tudom!

A félábú hirtelen megigazítja a mankóját és teljes erővel, dühben lángolva, megrázta a csengetyűt, de úgy, hogy szinte beleremegett a ház.

Vámos Titusz mogorva képpel jelent meg a kapuban.

— Mit akarsz?

— Tiszteli édesanyám, nagyon beteg, legyenek szívesek, segítsenek meg pár fillérrel... Vagy egy kis kenyérrel. Vagy azzal, amivel.

— Na, jól van. Gyere be, kislányom!

Zsugori úr bemutatta vendégét a feleségének. Elmondta, hogy szegénykének beteg az édesanyja. Majd bement a szobába és ünnepélyes lélekkel kihozott onnan két darab fénylő, vadonatúj kétfillérest és meghatódott érzések között adta át a kislánynak. Ez a négy fillér ékes bizonyossága Vámos úr nemes gondolkodásának, fenkölt érzelmeinek és ékes bizonyossága annak, hogy a város legkisebb koldusának a legkeményebb szív sem tudott ellenállani.

Igy ment volna ez, ki tudja, hogy meddig, ha közbe nem jön hirtelen a baj. Kitért a vihar. A városi közgyűlésre sereglettek össze a városatyák. Már hetek óta hirdetik, hogy olyan égháború, villámlás, mennydörgés és zivatar lesz, amilyenben öreg tengeri matrózoknak is hús vagy harminc esztendőben legfeljebb ha egyszer van részük. Együtt volt az egész képviselőtestület. A karzat zsúfolásig megtelt. Mindenki valami üdítő botrányt várt. A botrány nem maradt el. A szegény polgármester felé órákhosszán át olyan pergő tűzeső zuhogott, hogy holmi gyengébbfajta árnyékembernek az idegzete régen felmondta volna a szolgálatot. Pedig ez csak rendes tárgyalás. Hátra van még egy csomó, csiklandós interpelláció. Ezek között a koldusügy rendezése, amelyiktől szintén tisztes botrányt várt az erre éhes kíváncsiság. Mikor aztán rákerült a sor, az ellenzék vezérszónoka állott fel szólásra és terjesztette elő a panaszát. Hogy tele van koldusokkal a város. Hogy zaklatják szüntelen a polgárságot. Mindenhova betolakodnak és nem lehet lerázni őket. Hogy már az iskolás gyermekek is koldulnak. Valamit tenni kell. A szigorú városatya vizsgálatot követelt. Különösen a Kékszemű ellen viharzott. Alig

látszik ki a földből és máris koldul. Szörnyűség, hogy ideoajult a világ.

A polgármester megnyugtatta a kedélyeket és megígérte, hogy hamarosan intézkedni fog. A helyzet valóban tűrhetetlen, de a koldusügy rendezése most már csak idő kérdése. Nem lehet tűrni, hogy állandóan zaklassák a város népét. Az pedig, hogy gyermekek koldulnak, annyival inkább szomorú jelenség, mert iskolakerülőkké válnak és megszokva a csavargást elzüllenek. Az ellenzék vezére megnyugodott a bölcs válaszbán, melyet a képviselőtestület egyhangúan vett tudomásul.

Másnap találkozott a szigorú városatya a kislánnyal. Megállította.

— Megint koldulsz? Nem szégyelled magad?

— Édesanyám beteg, — válaszolt ijedten a megriadt bűnös.

— Hazudsz!

— Édesanyám nagyon beteg. Tán meg is hal, szegény. Nem hazudok. Tessék eljönni hozzánk.

A kemény férfiú elhatározta, hogy utánanézz az ügynek.

— Hát akkor gyerünk. Elmegyek hozzátok. De jaj neked, ha hazudtál!

A kis leány megfogta az ellenzék vezérének a kezét, aki egy szóval sem tiltakozott a merénylet ellen. Szelíd hangra fogta:

— Nem fázol, kicsikém?

— Egy kicsit. Otthon sincs meleg.

A város végéhez közeledtek. Az előkelő urat ismerték a szegénysoron. Annál jobban csudálkozott mindenki, amikor a kislánnyal együtt látták. Ugyan mi történhetett? Volt, aki azt rebesgette, hogy a koldulás miatt van az egész. A másik már szebb színben látta a nyomorúságot és azt híresztelte, hogy bizonyosan örökbe akarja fogadtatni valakivel. Lehet, hogy megfogták, amikor el akart vinni valami holmit. A szegénysor sehogysem értette meg a Kékszemű és az előkelő úr sétáját.

Elértek egy rossz, dülledező putrihoz. Semmivel sem volt különb, mint a Kékszemű ruhája, vagy szandálja. Éppen olyan rongyosan nézett a világba. Ott a város végén. Bementek. Az ágyban egy beteg asszony. A szoba hideg, mint a farkasordító. Széket hiába keresett volna a vendég.

— A magáé ez a kislány? — kérdezte.

— Az enyém, kérem.

— Tudja-é, hogy házról-házra koldul?

— Tudom, kérem. Mindig hazahozza azt a pár fil-lért, amit kap. Az orvosság árát ő koldulja össze. Ne tessék haragudni rá, kéremszépen. Senkim sincs rajta kívül. Muszáj neki koldulni. Éhenhalnék nélküle. Tessék elhinni, úgy igaz, ahogy mondom.

— Nézze, jóasszony, majd bejuttatom a kórházba. Kiváltom a szegénységi bizonyítványt. A kisleányt meg elhelyezzük valahol, amíg meggyógyul.

— Óh, nagyon köszönöm a nagyságos úr jóságát.

A szigorú ember egyenesen a városházára ment a látogatás után.

— Tán a koldusügyben jöttél? — kérdezte derülten a polgármester.

— Abban. Megindítottam a vizsgálatot. Behoztam ezt a kis imposztort.

Aztán elkezdtek tanácskozni. Olyan szent komolysággal, mintha a világ összekuszált ügyét most akarnák egyszerre rendbehozni. Megállapodtak. Az asszonynak kiadják a szegénységi bizonyítványt. Bevitetik a kórházba. Mindaddig ott lesz, amíg meg nem gyógyul. Ha ugyan meg nem hal, szegény. Hanem van még egy nagy kérdés. Mi legyen a kis koldussal? Ez már nehezebb ügy. Legjobb lesz, ha az árvaszék intézkedik.

A polgármester csengetett a hajdúnak.

— János!

— Tessék parancsolni.

— Az árvaszéki ülnök urat kéretem.

— Igenis.

A tanácskozásba bevonták az ülnököt. Összedugták a fejüket, hogy mit csináljanak, hogy a legegyszerűbben inté-

zödjék el az akta. Dehát nyitvamaradt valahogy a polgármesteri szoba ajtaja és az előszobában táborozó János — akár akarta, akár nem — kénytelen volt végighallgatni a tárgyalást. Pedig még az ellensége sem foghatjá rá, hogy kíváncsi ember. Tőle ugyan senkifia nem hallott soha egy porszemnyi hivatali titkot, mert azt mind a sírig magábazárta. Most azonban nagy elhatározás érlelődött meg a lelkében. Magához veszi a kisleányt. Öt gyermeke van. Ez a hatodik nem sok vizet zavar. Jelentkezett.

— Nagyságos polgármester úr, kéremalásson, magamhoz szeretném venni ezt a kiscsaládot addig, amíg meggyógyul az édesanyja. Ha pedig meghalna, szegény, nálunk maradhatna azután is. Tessék ideadni. A feleségem jó asszony. Édesanyja lesz neki.

A városatyá közbevágtott.

— Nem adom oda. Most már nem adom oda. Majd nálam lesz.

— Kérem alásson, — szólt alázattal János —, amint tetszik parancsolni.

Meghajtotta magát és visszament a posztjára.

A tárgyalásnak vége szakadt. A szigorú interpelláló hazavitte a kis imposztort. Mindjárt megebédeltették. Ebéd után lefektették. A rongyokat leszedték a testéről. Került egy régi ruhácska. Harisnyát húztak a lábára. Cipőt kapott a szandál helyébe. És még szebben ragyogott a kék szeme. És még aranyszínűbb volt a dús haja. A szigorú úr pedig egész napon valami különös melegséget érzett a szívében. Már régen nem érezte ezt. A gimnázista fia estefelé szavalni kezdett. Ünnepeyre készülnek. Ő fog szavalni.

— Na, fiam, szavald el a verset édesapádnak, — buzdította az édesanyja.

És a fiú szavalni kezdett.

„Találkozás az Úrral”, ez volt a vers címe. Arról szólt, hogy a legnagyobb boldogság itt a földön, amikor magával az Úrral találkozunk. Az élet hideg, sötét, szomorú, de mikor az Úrral találkozunk: akkor minden napfényessé válik.

— Milyen gyönyörű ez a vers és milyen igaz! —
lelkendezett az édesanya, akinek sok szenvedés tépdeste
meg az életét és akárhányszor érezte, hogy összeroskad
a fájdalom súlya alatt és nem bírja tovább az élet-
harcot.

— Csakugyan, nagyon szép, — válaszolt az édesapa.
Kis szünet következett. Majd megszólalt a gimnázista fiú:

— Hát édesapám találkozott-e már az Úrral?

— Találkoztam, fiam.

És igazat mondott, mert a kékszemű koldus édesanyjának a betegágya mellett, abban a betegszagú, piszkos, hideg szobában találkozott az Úrral. És egyszerre világossá lett előtte, hogy a polgármester szobájában is ott volt az Úr. Ő nézett rá Jánosra, aki éppen ezért kérte a kiscsaládot a maga számára. Azután viszszagondolt a közgyűlésre, amikor a koldusügyben interpellált. A közgyűlésen is ott volt az Úr. Ez a gondolat áldott melegséggel töltötte meg a lelkét.

— Szavaljad el még egyszer, fiam. Olyan gyönyörű ez a vers.

A fiú elszavalta.

Mind a ketten úgy hallgatták, mintha templomban lettek volna. Az édesapa megindultan ismételte a vers két utolsó sorát:

— *Szomorú élete fénylővé változott,
Szent örömben az Úrral találkozott...*

Amikor este lepihent, imádkozni akart. Már olyan régen nem imádkozott. Hiába próbálta. Nem ment. Osszszekulcsolta a kezét. Elmondta a Miatyánkot. Ez volt az a szárny, mely a magasba emelte. És mert lelkével kereste az Urat és mert nem az ajka, hanem a lelke imádkozott, azért adatott meg néki a szent öröm, hogy az Úrral ismét találkozott.

VIRRADNI KEZD.

A góthai almanachban hiába keresné valaki a Kökény Mihály nevét. Százszor, vagy ezerszer végig lapozhatná azt, mégsem akadna rá. Egyszerű ennek a magyarázata. Mert a világ fennállása óta még egyetlenegy Kökény sem részesült ebben a földi dicsőségben. Ha azonban a telekkönyvben kutatna utána, egészen más lenne az eredmény. Hamarosan rátalálna. Aranybetűkkel ékeskedik ott és harsona-hangon hirdeti, hogy Kökény Mihálynak jogos tulajdona az a kétszáz négyszögöl dinnyeföld, amely szerényen és alázatosan húzódik meg a falu alatt, az uradalom néhány ezer hold földje mellett. Tehát földbirtokos. Ez is valami. Ha azonban csak ennyit tudnánk róla, vagyoni helyzetének hű képe még nem állana tisztán előttünk. Mert Kökény Mihály háztulajdonos is. A falu végén pislog a világba ősi kúriája. A nádfedeles, halálraíttelt, szegény, tüdőbajos viskó. Szomorúan tekintget egy ablakszemével az országút felé. A kéménye pedig pisai ferde-tornyot játszik hosszú esztendők óta már. Dehát a házbér olyan kicsi, hogy abból ugyan rendbe nem hozatja a háziúr ebben a földi életben. Mert lakója is van. A falu öreg, vaksi koldusa. Házbér fejében felsöpri az udvart, meg a ház elejét. Vigyáz a házra, hogy vallaki el ne lopja, mikor a házi-úrék bemennek a faluba. Ez az őrizet azonban csak olyan tiszteletbeli valami, mert ilyenkor alszik legédebben.

Kökény Mihálynak a földön és házon kívül hivatala is van. Ötven pengő tiszteletdíj jár a fáradságos munkájáért. Már tudniillik egy egész esztendőre jár neki ennyi. Ő az eklézsia harangozója. Nem csuda, hogy

annyi irigye támadt, amikor elnyerte a tisztséget. Kinek jut egyszerre föld, ház és hivatal? Ki mondhatja el, hogy ilyen kényelmes, nyugodt, gondtalan élet jutott osztályrészéül, mint neki? És mégsem fért a bőrében. Még magasabbra vágyott. A halál is segítségére jött. Szegény Örzse néni ugyanis meghalt. Három évtizeden át takarította az iskolát és mégis olyan szegény maradt, hogy semmi sem maradt utána. Még a temetési költségrevalót sem tudta összekuporgatni. Éppen söpörte az iskolatermet; nem gondolt a halálra. A halál azonban annál inkább gondolt rá. Mikor látta, hogy az iskolában egy élő lélek sincs, csak Örzse néni, besétált a terembe és kiütötte a kezéből a söprűt. Másvalaki hiába próbálta volna ezt megtenni. Rosszul járt volna. De a halállal ő sem birt. Éppen a katedra előtt vágódott el. Mellette volt a hűséges söprű, mint koronatanú, hogy büntény nem történt. Nagy sírással temették el szegényt. A temetőből visszajövet arról tárgyalt a gyászoló gyülekezet, hogy ki legyen az utódja? Évi ötven pengő tiszteletdíj nem megvetendő fizetés. Emlegették ezt is, emlegették azt is, de a közvélemény mégis az Örzse néni ötgyerekes, özvegyasszony-lánya mellé állott. Különösen az asszonyok kardoskodtak mellette. Annál nagyobb volt a megdöbbenés, amikor híre ment, hogy Kökény Mihály is töri magát a takarítói állásért. Hogy mindenféle mesterkedésekkel magának akarja megkaparintani azt. Hogy nem nyugodhatik az újabb ötven pengő miatt. Hogy miatta a szegény özvegynek sem éjjele, sem nappala nincs és annyit sír, hogy már könnye sincs. Még a vaksi koldus is szidta mindenfelé a háziurát és a legenyhébb szó, amivel megtisztelte, az volt, hogy: piszok útonálló.

Kökény Mihály nem sokat törődött a népszerűséggel. Szidták, piszkolták és mégis ő lett az Örzse néni utódja. Kivitte, amit akart.

Alig csillapodtak le a szenvedélyek, már annyira, amennyire, mikor újból kitört a vihar. Orgonát rendelt az eklézsia. Hozzákezdtek a munkához. Javában folyt a munka, amikor beszélgetni kezdtek arról, hogy ki

légyen az orgonista? Hát ebben könnyű volt megegyezni. Mert ugyan ki lenne más, mint a rektor úr, akit úgy szeret mindenki a faluban és aki olyan pompásan érti ezt a mesterséget. Sokkal nehezebb kérdés volt, hogy ki légyen a fújtató? Lassanként — a sok jelölt közül — győzedelmesen került ki a félkezű Pándi Pál neve. Megérdemli. Évi ötven pengő tiszteletdíj jár majd neki. Ért is hozzá. Mert ehhez nem kell más, mint két láb. Az pedig van neki. Mind a kettőt haza hozta Galiciából. Csak a félkarja maradt ottan. Persze, hogy nem lehet más, csak egyesegyedül ő a fújtató, aki a háború szörnyű orgonája mellől sem tágitott mindaddig, amíg rokkant nem lett belőle. Egyszer aztán megdőbbenve szállt meg a hír, hogy Kökény Mihály megint nem nyughatik. A félkezű rokkantát le akarja taszítani az orgona mellől és ő akar odajutni. Az újabb ötven pengőért. Hanem erre aztán olyan vihar támadt, hogy a ferde kémény majdnem összedőlt rémületében. Hát ez már vakmerőség, amit ez az ember csinál. A félkezű Pándi Páltól irigylit azt a kis kenyeret. Az Orzse néni ötgyermekes leányától elvette a kenyeret. Ezt már nem lehet túrni. Meg kell fosztani mindegyik állásától. Maradjon neki a földje, meg a háza, abból is megélhet, urasan. A fák sem nőnek az égig.

Kökény Mihály okos ember volt. Láttá, hogy baj van. Menteni kell, ami menthető. Ünnepelesen ki nyilatkoztatta hát, hogy szívvel lélekkel a félkezű Pándi Pált kívánja fújtatónak és igazságtalanság lenne, ha más kerülne az orgonához. Aztán önként lemondott az iskolatakarításról az Orzse néni ötgyermekes özvegy-asszony-leánya javára. Csak a harangozást tartotta meg magának, mert hivatal nélkül nem élhet. Így aztán lecsillapodtak a szenvedélyek. Mindenki megnyugodott. Egy ideig szidták még Kökény Mihályt, de aztán csend lett.

Ebben az időben érkezett a faluba a gyógyszerészék pesti rokona. Valami nagyon előkelő úr. Paraszti sorból vergődött fel a magasba. Bárókisasszonyt vett feleségül. A gyógyszerészék borzasztóan büszkék az előkelő atya-

fira. Mikor már biztosat tudnak, hogy érkezik, elújságolják mindenfelé és a falu büszkén várja kiváló vendégét. Most is úgy volt. Másnap már elvitte a patikus a község házára és tiszteletére egybesereglett a képviselőtestület. Kezelt mindenkivel. Meghallgatta az egyszerű emberek beszédét és eszébe jutott, hogy mezítlábas gyerekkorában milyen boldogan szaladgált a faluja utcáin. Milyen rongyos volt a nadrágja, kabátja. Milyen nagy úr volt, ha néha néhány fillér csörgött a zsebében, például húsvéti locsolás idején. A beszélgetés során az álláshalmozásra is rákerült a sor. A bíró nekipirult arccal mondta el Kökény Mihály esetét. A vendég megilletődve hallgatta. És arra gondolt, hogy ő is egy csomó állásnak a súlya alatt roskadozik, mint ahogy roskadozott Kökény Mihály. És arra gondolt, hogy neki egy napra több jut, mint amennyit Kökény Mihálynak a földje, háza, a harangozás, iskolatakarítás, meg az orgonafújtatás hoz egész esztendőre. És amint látta a tűzben égő magyar arckat, megragadta a lelkét valami csodálatos érzés és felkiáltott:

— Uraim ! Virradni kezd !

A TÖVIS HELYÉN CIPRUS NEVEKEDIK.

A toronyóra mind a két mutatója összegémbe-redve, dideregve mutatta a város népének, hogy hány az óra. Kár volt annyira buzgólkodni. Senki sem volt rá kíváncsi. Akit ügyes-bajos dolga az utcára vitt, szaladt hazafelé, hogy mielőbb otthon legyen. A csikorgó hideg még az utcázó, kóbor kutyákat is hazakergette. Délután négy óráig nem történt semmi különös esemény a városban. Amelyik pillanatban azonban nagybúsan négyet ütött a minden porcikájában vacogó toronyóra, abban a pillanatban mégis történt olyan valami, ami méltó a megörökítésre. Ez a valami pedig nem volt más, mint az, hogy a nap búcsút mondott a földieknek. Még egyszer visszapislantott a megfutott égi pályára és egy szempillantás alatt belevágta magát kényelmes, puha, tollas ágyába. Magárahúzta a dunnáját és a következő percben már aludta az igazak álmát. A kalendáriumot eszerint nem hazudtolta meg, amelyik azt hitelte, hogy négy órakor napnyugta.

Ilyen körülmények között az este sem tehetett mást, mint azt, hogy az utcákra, udvarokra, házakra, tornyokra, az egész városra és a behavazott határra ráborította selymes, fekete fátyolát. Majd koromsötétség borult mindenre. Az élők földjére és a halottak csendes birodalmára. Ezt a szörnyű feketeséget a papucsos felesége azzal próbálta elúzni szegényes hajlékából, hogy lámpát gyújtott. Bágyadt fény kezdett terjeszkedni a szoba-konyhás lakásban. Ilyen hitvány, öreg petró-leum-lámpától kívánni sem lehet nagyobb világosságot. A szobát a konyhától elválasztó ajtó nyitva volt. A meleg a konyhából áramlott a szobába. Illetve csak áram-

lött volna, ha ottan néhlány árva fadarab éghetett volna. De nem égett. A lámpa fényéből azonban kisurrant egy parányi a konyhába.

A megvilágosított hajlékban a lámpa jóvoltából nemcsak a mindenfelől ordító szegénység lett láthatóvá, hanem a ház ura: a papucsos is. Amikor az asszony lámpát gyújtott, éppen a kalapja után nyúlt. Mérgesen a fejébe nyomta. A mozdulat elárulta, hogy indulni akar valahová. Az ágy felé tartott, amelyik szerényen húzódott meg a fal mellett, mintha szégyellené rongyait. Az ágyon viharvert kabát feküdt, amelyiket csak tűzással lehetett télikabátnak tisztelni. Pedig az volt. Senki el nem vitathatta. Csak az a baj, hogy: volt. Valamikor. Jobb időkben. A boldog békevilágban. Ezt a télikabátot emelte le az ágyról a papucsos és hozzáfogott a munkához, hogy magára vegye. Nehezen ment. Mert vigyázni kellett, hogy újabb hasadás ne éktelenítse el még jobban.

A készülődés csalthatatlan jele volt annak, hogy a ház ura nem akar otthon maradni. Ilyenkor szokott kitörni teljes félelmetességében a vihar, mely aztán megmegrázza a békételen otthon falát. A vézna, beesetmellű köhécselő asszony lelkéből rohannak elő a haragos, vészteljes felhők. Mind a két szeme villámokat szór.

— Persze, megint a kocsmába!

— Oda.

Az asszony fájdalmasan, lemondóan köhécselte tovább:

— Nem szégyelli magát? Látja, hogy milyen nyomorult beteg vagyok. A doktor még a múlt hónapban rendelt fájdalomcsillapítót. Nincs pénz rá. Itt pusztulok el. Maga meg csavarog. A kocsmá kell. Az ital kedvesebb, mint az asszony.

A papucsos egyideig hallgatta a szemrehányást. Hogy elhallgattassa a panaszkodót, ráripakodott:

— Miért bajlódasz velem annyit?

Ezzel befejezte a vitát és köszönés nélkül távozott. Búcsúzóul úgy becsapta a konyha ajtaját, hogy a ház beleremegett. Ehhez különben szokva volt az ajtó és szokva volt az asszony.

Az Arany Tinó felé vette útját. Itt várta hűséges barátai köre. Pörge úr, a szatócs és Holub úr, a kupec. A kocsmaszámlát rendesen a kupec fizette ki, mert hármójuk közül ő volt a legmódosabb.

Az érkezőt hangos agyonisten-nel fogadták.

Mikor a papucsos alakja feltűnt a kocsmában, az Arany Tinó a borért rohant. Az első félliter olyan volt, mint egy sóhajtás. Alig tartott egy szempillantásig. Egyetlen csepp sem maradt belőle. Már vagy azért, mert mind a három férfiú nagyon szomjas volt; vagy azért, mert mind a háromnak nagyon ízlett. Éppen azért a második rendelés egy egész literre szólt. Hozzá két nagyüveg szódát parancsolt a kupec, hogy több legyen a bor. Meg azért, hogy tovább tartson. Egy liter bortól azonban nem lehet várni, hogy reggelig tartson. Kivált, mikor hárman vannak hozzá. A kupec azért megemberelte magát és egyszerre újabb két litert hozatott.

— Tán valami jó üzlet sikeredett? — kérdezte a szatócs.

— Hát igen!

— Akkor áldomást iszunk! — ujjongott a papucsos.

Az Arany Tinó fülelt a társalkodásra. Az áldomás éigányt jelentett. Hamarosan előkerült két tapasztó. Összegémberegedve léptek be a kocsmába. Hanem amikor összemelegedtek egy kicsit és a bor is kezdte a szívüket melengetni, akkor a sok, szép, szomorú magyar nőtára elérzékenyedett a társaság. Végül, hogy teljes legyen a harmónia: sírt a hegedű, sírt a papucsos, sírt a szatócs és sírt a kupec.

Tíz óra felé bekövetkezett, amitől félni lehetett. A papucsos elázott. Savószínű két szeme lecsukódott. Mintha aludnék. Vagy mintha meghalt volna. Keze lehangyatlott. Néha-néha mintha mondani akart volna valamit, de látszott, hogy a nyelve nem forog. Űlt a kocsmasztal mellett, mint egy szárnalmas roncs, aki valamikor ember volt. A másik két mulatótárs jobban bírta. Mind a kettő részeg volt ugyan, de azért ember maradt, amit a papucsosról nem lehetett elmondani. Egyikük sem számolta már, hogy mennyi bor fogyott el. Csak a fejük

érezte, hogy: sok. A két tapasztó sem idegenkedett az italtól. Annyit ivott, hogy elég lett volna holmi kisebb-fajta zenekarnak.

Tizenegy órakor az Arany Tinó takarodót fuvatott. A hazamenetelnek azonban súlyos akadályja volt a papucsos. Mi legyen vele? Mert arról szó sem lehetett, hogy a maga lábán menjen haza. A szatócs sem vállalkozott volna arra a lehetetlennek látszó feladatra, hogy hazavigye a levitézlett barátot, miután neki magának elég gondot okozott a saját hazamenetele. Viszont a kupec sokkal előkelőbb volt annál, mintsem hogy egy hullával cipekedjék. Az Arany Tinó bevonásával történt rövid tanácskozás után azt határozták, hogy a két tapasztó vigye haza a papucsost.

Hosszas küzdelembe került, amíg elértek a házig. Most nem fázott már egyik cigány sem, mert édes terhük kilencven kilót nyomott és ekkora súllyal vergődni elég izzasztó kúra két ilyen cingár legénynek. A ház előtti pad búslakodott. Erre helyezték el ideiglenesen. Majd az egyik hullaszállító bezörgetett az ablakon.

— Kedves ténsasszony, legyen szíves, nyissa ki a kaput. Hazajött a kedves ura. Karonfogva sétált velünk. Kicsit kifáradt. A padon piheni az útát. Legyen szíves, nyissa ki a kaput, de sietve ám, mert szakad a víz rólunk és borzasztó hideg van. Még megtalál fázni ez a drága jó ember...

— Őh, hogy a...

Csak ennyi hallatszott ki az ablakon abból, amit az asszony mondott. Az utcai kapuban fordult a kulcs. Az ajtó kinyílt. A papucsos minderről semmit sem tudott. Végigdőlt a padon és aludt tovább, édesen.

A cigány költögette:

— Itthon vagyunk, uram. Itt van a kedves felesége. A kapuban várta. Siessünk befelé, mert megfázik a ténsasszony.

Hiábavaló volt a költögetés. Becipelték hát a szobába. Lefektették a díványra. A toronyóra pedig méltósággosan ütötte a tizenkettőt.

Reggel korán felkelt az asszony. Rendbehozta a szobát. Már úgy-ahogy. Lassanként az ember is felérzett. Szétnézett a tájon. A vézna, beesettmellű, köhécselő asszonyra hullt a tekintete. Szégyenkezve köszönt:

— Jóreggelt!

Az asszony nem fogadta. Köszönés helyett keserűség szakadt fel a lelkéből.

— Nem szégyelli magát? Ember az ilyen? Nem az. Világ csúfja. Köhögök, hogy majd kiszakad a tüdőm. Fájdalomcsillapítót rendelt az orvos. Nem tudom megcsináltatni. Kocsmára telik. Patikára nem. Bárcsak már meghalnék. Miért él az ilyen agyongyötört?

Erre a siránkozásra a megtámadott fél megnyugtatóképpen közölte, hogy egyetlen fillérjébe sem került az éjszakai szórakozás, mert mindent a kupec fizetett. Áldomást ittak. Emiatt nem lehetett éjjelénél hamarább hazajönni.

Ez a hír valamennyire megnyugtatta az asszonyt, hogy nem került pénzbe a muri. A másik percben azonban már megint háborgott a lelke, mert eszébe jutott a váltó.

— Ma jár le a váltónk. Nem gondolt rá, ugy-e? Miért is gondolna? Ha elárverezik a fejünk felől ezt a rossz, düledező házat, akkor földönfutókká leszünk. Pedig előbb-utóbb az lesz a vége.

— Ugyan, ne törjed magad annyira.

— Hogyne törném, mikor ma jár le a váltó.

— Tudom.

— Mi lesz a kamattal?

— Megvan rá a pénz.

— Nem mulatta el tegnap éjszaka?

— Nem

— Amiatt gyöttrődtem egész éjszaka, hogy azt a pár pengőt elitta.

— Mondtam már, hogy a kupec fizetett. Mindjárt megyek. Rendezem a váltót.

Ezután a társalkodás után nem várta meg, hogy újabb vihar zúgjon el felette, hanem nekivágott az útnak. Meg sem állott a bankig. A nagyterem tele volt ügyes-

bajos emberekkel. Azért olyan nagy a sokadalom, mert a házhelyesek fizetik a részletet. A fal mellett hosszú sorban ülnek. Ki széken, ki meg padon. Mindegyik várja, hogy mikor kerül rá a sor. A terem különben akkora, hogy táncteremnek beillenek. A papucsos leült oda, ahol ismerőseit látott.

Egyszeriben ruganyos léptekkel száguld végig a termen az egyik újság szerkesztője. Egyenesen a pénztár felé tart.

— Szervusz, kedves öregem!

— Szervusz! Milyen ügyben fáradozol?

— A falórám ügyében.

— Nem értem.

— Mindjárt megérted. Mikor ma reggel a falórára nézek, látom, hogy megállt. Mi baja lehet ennek? Hát azért állt meg, mert lejárt.

— És mit tartozik ez ide?

— Mert erről jutott eszembe, hogy lejárt a váltóm.

Szegi Jánosné hallgatta a társalkodást és nyomban megjegyezte:

— Milyen finom szava van ennek a fiatalúrnak. Lát-szik rajta a tanulmány.

A szerkesztő folytatta.

— Nem vagyok ugyan vasutas, de most kénytelen vagyok a váltóval bajlódni. Mert még elárvereztetik a házamat, meg a földemet.

— Hát van házad?

— Nincs nekem.

— És földed?

— Az sincs.

— Akkor szerencsés ember vagy.

— Persze, hogy az. A házam és a földem mindig biztonságban van.

Szegi Jánosné elmosolyodott erre a mókás beszédre. A többi, gondterhelt házhelyes szintén mosolygott. Keszeg Mihályné azonban összeráncolt homlokkal fejezte ki méltatlankodását.

— Látszik, hogy nincs annyi gondja-baja, mint ne-

kem. Különben nem beszélne úriember létére ennyi boldogságot.

A pénztáros kezébe hirtelen egy ezerpengős került.
— Láttál-e már ilyent?

— Nem láttam. Még eddig nem volt szerencsénk egymáshoz. Kerüli a házamat. Pedig én soha meg nem bántottam. Mindig tiszteltem. És szívesen adok neki szálást, bármikor zörget be hozzám.

A házhelyesek figyelni kezdtek.

Az egyik asszony odasúgta a másiknak:

— Ezerpengős.

Kissné oldalbalökte a mellette ülő Kovácsné:

— Nézze csak, ezerpengős!

Volt, aki fellálott a helyéről, hogy legalább messziről meggusztálja. Egyik házhelyes sem látott még ezer pengőt egydarabban. Innen volt a nagy érdeklődés. Keszeg Mihályné megint méltatlankodott.

— Miért nem nyomnak belőle annyit, hogy minden-hova jusson?

— Hej, de nagyon igaza van — vágott közbe Szegi Jánosné —, ebből kellene többet nyomni. Mindjárt rendbe jönne az ország. És jobb élehetése lenne a népnek.

A szerkesztő eligazította a váltóját. Elsietett. Az ezerpengős azonban megzavarta a házhelyesek nyugal-mát. Erről folyt tovább a suttogás.

A papucsos elgondolkozott. Majd a mellette ülő Szegi Jánosnéval kezdett társalogni.

— Mit csinálna Szeginé asszony, ha a magáé lenne az ezerpengős?

— Nem tudom én magam sem.

— Mégis.

— Hát tudja, a Marika lányomnak öt gyermeke van. Most várja a hatodikat. Borzasztó szegények. Alig van betevő falatjuk. A vő nem keres. Nincs munka. Tél van. Ha az ezerpengős az enyém volna, mindjárt vennék pelenkának valót, mert ami volt, azt az öt gyerek elszag-gatta, szétrugdosta. A hatodiknak csak rongy jut már belőle.

— Szóval pelenkát venne az ezerpengősből?

— Azt én. Aztán mindennap vinnék a lányomnak negyedkiló húst. Egy kis jobb táplálék ráférne a gallambomra. A három kisebb családot meg magamhoz venném, hogy könnyítsek Marikámon.

Ekkor a pénztáros elkiáltotta:

— Szegi Jánosné, házhelyes!

— Itt vagyok, kéremszépen.

Felkelt a helyéről. A pénztárhoz sietett. Kifizette a részletet.

A papucsos most Keszeg Mihályné mellé került.

— Hát maga mit csinálna, ha az ezerpengőst magának adnák?

— Mit csinálnék? Nem tudom magam sem.

— De mégis.

— Tudja, van egy szomszédasszonyom. Hideg szobában fekszik. Vennék egy mázsa aprított fát neki. Mert már régen nem volt meleg szobája, szegénynek.

— Egy mázsa fát venne az ezerpengősből?

— Azt én. Aztán valami fájdalmszorongót rendelt az orvos. Nem bírja megcsináltatni. Nincs tehetsége. Elkérném tőle a receptet. Elvinném a patikába. Megcsináltatnám.

— Hát özvegyasszony?

— Nem az a! Van neki ura. De jobb volna, ha nem volna. Egy piszok gazember az. Nem törődik a feleségével. Mindig a kocsmában ül. Arra telik, de patikára nem. A szegény asszony maholnap kiköpdösi a tüdejét. Hej, ha én a törvény volnék, majd megmutatnám én az ilyen csirkefogónak, hogy mit érdemel. Elhúztatnám a nótáját a szívtelen kutyának.

Keszegné szava akkorákat vágott a papucsos szívére, mintha óriási kalapáccsal verték volna.

A pénztáros hangja megint harsogott.

— Keszeg Mihályné, házhelyes!

— Itt vagyok, kéremalásson.

Felkelt a helyéről.

A papucsos most Marosi Péter mellé került, aki atyafi; olyan sógorféle.

— Mit csinálnál, sógorom, ha tied volna az ezerpengős?

— Nem gondolkoztam rajta.

— Mégis.

— Hát először rendbehoznám a házam tetejét. Aztán vennék a feleségemnek egy vadonatúj nagykendőt. Régóta eseng már utána. Hát te mit csinálnál az ezerpengőssel?

— Nem tudom.

— Majd én megmondom, hogy mit csinálnál. Elmennél az Arany Tinóba. Ott leinnád magad. Holtrészezen vinnének haza. Ahogy tegnap hazavitt a két tapasztó. A feleségednek nem csináltatnád meg az orvosságot. Arra nem telnék. Még az ezerpengősből sem. Azt hallom különben, hogy nem sokáig él már, szegény. Jól jár, ha meghal. Festetlen fakoporsó talán még jut neki, ha ugyan jut.

Marosi Péter szeme szikrákat hányt.

Szerencsére a pénztáros őt hívta éppen.

— Marosi Péter, házhelyes!

A beszélgetésnek vége szakadt. A papucsos felkelt a helyéről. Az igazgató szobája felé sietett. Kopogtatott.

— Nagyságos igazgató úr, kérem, a feleségem nagybeteg.

— Mi baja van?

— Tüdőbeteg.

— Segélyt kér?

— A világért sem. A váltómra kérek egyhónapi halasztást.

— Mikor jár le a váltója?

— Éppen ma. Megvan a kamatravaló. De orvosságot szeretnék vinni az asszonynak. Ezért kérek egy kis haladékot.

— Nézzé, barátom, ha az orvosságot megcsináltatja és nekem megmutatja, akkor megadom a haladékot.

A papucsos elrohant. A patikában három pengőt fizetett. Aztán visszasietett a bankba.

— Nagyságos igazgató úr, itt az orvosság. Tessék a recept, amelyik igazolja, hogy kifizettem.

— Jól van, barátom. Látom, hogy becsületes ember. Azt a néhány pengő kamatot majd megfizetem én maga helyett.

Kábultan lépett ki a szobából. Tehát ő mégis becsületes ember. Az igazgató mondta. Kezet fogott vele. Mégsem gazember. Megnyugodva indult hazafelé. Útközben a szatóccsal találkozott, akı meginvitálta a kocsmába.

— No, komám, hát estére megint az Arany Tinóban leszünk!

— Én nem leszek ott.

— Miért nem?

— Beteg az asszony. Orvosságot viszek neki.

Elváltak. Olyan hidegen, mintha nem ismernék egymást.

— Hazatért. A beteg a díványon feküdt. Ott köhögött. A szoba hideg volt.

— Itt az orvosság, anyjukom.

Honnan vette rá a költséget?

— A bankból.

— Kölcsönpénzből?

— Nem. A váltóra egyhónapi haladékot kaptam. Nem kellett kamatot fizetnem. Ebből telt a patikára.

— A kamatból?

— Abból.

— Milyen jó ember maga! Köszönöm a szívességét. Nem vagyok érdemes rá. Nem tudok már úgy dolgozni, mint azelőtt. A betegség összetört. Teher vagyok a maga nyakán. Bárcsak meghalnék.

A papucsos úgy érzékenyült, hogy néhány öreg könnycsepp hullott a szeméből. Ezek a könnyek azonban a szíve legmélyéből törtek elő és azért voltak olyan forrók és igazak. És mert hideg volt a szoba, átszaladt a boltba és fát hozott. Begyújtott a vaskályhába. Az asszony nem állhatta meg szó nélkül.

— Mindjárt meleg lesz.

A papucsos halkán ismételte:

— Mindjárt meleg lesz.

Majd kisvártatva megint megszólalt.

— Nem keresett valaki, amíg oda voltam?

— De igen. Itt volt Bimbóné, a papucsért. Megígértem neki, hogy holnap reggelre készen lesz.

— Jóltetted. Készen lesz. Én mondom.

Hogy nyomatéka legyen az ígéretnek, belleült az apjától örökölt kerek csizmadiaszékbe és munkához látott. Az asszony meg feltápáskodott, hogy rántottát csináljon ebédre. Bimbóné ugyanis tojást hozott ajándékba. Negyedóra sem telhetett el, amikor egyszerre csak ének hangzott a szobában.

— Ne szállj perbe én velem,

Óh, én édes Istenem...

A papucsos énekelt. Erre a nagy csudára az asszony szelíden jegyezte meg:

— Nem jól énekl. Nem így van az ének.

— Hát hogy van?

És el-elfulladó hangon, köhécselve énekelni kezdte. Mikor az a két sor is elhangzott, hogy:

— Néked bűnöm megvallom,

Mert én azzal tartozom...

a papucsos kérlelni kezdte, hogy énekeljék együtt a dícséretet. És együtt énekelték:

— Néked bűnöm megvallom,

Mert én azzal tartozom;

Te bocsáthatod meg, bizonynyal jól tudom:

Segítségedet várom!

Kettőjük éneke összefonódott:

És szállt-szállt az ének a szegényes hajlékból az örökkévalóság felé.

Zörgetett az égi kegyelem ajtaján.

És kedvességet talált az Úr előtt.

HÚSZ PÁR CIPŐ.

Egyik vidéki városka nőegylete hangversenyt rendezett, hogy annak a jövedelméből szegény gyermekeket ruházzon föl. Mindezt pedig onnan tudom, mert engem is felkértek szereplőnek. Csikorgó hidegben vágtam neki az útnak. Először fővonalon robogott a vonatom, egészen a megyeszékhelyig. Onnan aztán lekanyarodtunk és másfél óráig szelíd, békés vicinális hurcolt tovább a tethelyig. A másodikon alig volt utas. A harmadikon azonban zsúfolásig szorongtunk. A középre ültem. Mindenfelől szállt hozzám a hang. Mint a jégeső az ablakot, úgy verte a dobhártyámat a sok kedves, közvetlen, furcsa beszéd. Fiatalasszony ült velem szemben. Odaautazott, ahová én. Be nem állt a szája egy pillanatra sem. Gazdag szótehetsége gyorsvonati tempóban vágtatott; a körülötte ülők szájtátva hallgatták. Mindent elmondott, amiről sutognak a városban. A tanácsosék botrányáról, a menyasszonyokról, a menyasszonyjelöltekről, a válófélben levőkről és egyéb kis és nagy pletykákról olyan előadást tartott, mintha regényből olvasta volna fel. Gondos figyelmre a hangversenyt sem kerülte el. Hogy erről beszél a város. Hogy Pestről hoznak művésznőt. Százhusz pengőt kap. Mikor idáig ért, az egyik öregasszony belevágott a szavába:

— Mégis szörnyűség, hogy százhusz pengőt kap egy estére!

— Borzasztóság! — méltatlankodtak az útitársak.

— Aztán tudják — folytatta —, a megyeszékhelyig gyűn vonattal. Onnan autón hozzák. Persze, nem ül erre a vacak vonatra. Még ez is külön költség.

— Ájnye, de rettenetes! — zúgott a felháborodás a harmadikon.

Én pedig behúnytam a szememet. A vonat cammogott velünk.

— Más nem gyűn Pestről? — érdeklődött az öreg-asszony.

— Onnan nem. De gyűn egy pap. Felolvas valamit. De hát ez nem sokat számít. Azt úgylis unják.

— Az is autóval gyűn?

— Persze, hogy persze! Nem is itt a harmadikon ám.

Erre felharsogott a nevetés. Még jobban behúnytam a szememet és szépen, csendes-hallgatagon állapítottam meg, hogy ránterítették a vizes lepedőt.

Megérkeztünk. Szállásomra kalauzoltak. Majd tisztelgő látogatásra indultam a nőegylet elnöknőjéhez. A méltóságos asszony izgatott lelki állapotban volt. Néhány perccel az érkezésem előtt sürgönyt kapott. A művész nő influenzás. Nem jöhet.

— Képzelse, a művész nő nem jöhet. Sürgönyözött. Szörnyűség. Mindenki őt várta. A hangverseny sikere fuccs. Meg kell bolondulni.

A méltóságos úr lépett a szobába ebben a pillanatban. A megrázó eseményt még nem tudta. Mosolygott az arca, de amint a tragédiáról értesült, elhalványodott és a mosoly megfagyott az ajka körül.

Úgy ültünk ott, mint halottas szobában, szegény gyászolók. A néma csendet és halk sóhajításainkat a méltóságos úr vigasztaló szava törte meg:

— Mégsem olyan nagy baj, lelkem, hogy a művész nő lemondott. Megmarad százhusz pengő a szegény gyermekeknek.

— Elég szomorú, hogy maga csak a százhusz pengőre gondol. Mikor tudja, hogy az egész város a művésznőt várja. Ilyen csapás!

— Gazdag programmunk van! Nem halunk bele abba, hogy a művész nő befújta a szereplést. A százhusz pengőből husz pár cipőt csináltatunk.

— Meg kell örülni! — hangsúlyozta újból az elnöknő.

Ilyen előzmények után aggodalommal néztünk az este elé. A hangverseny azonban fényesen sikerült. Volt prólóg, énekszám, dalárda, tánc, színdarab és minden-minden, ami lázba ejti a publikumot. Volt tapsorkán, újrázás. Kipirult arcok. Siker.

Éjfél felé járt az idő, mikorra végeztünk. Az elnöknő alig győzte a gratulációkat fogadni. Üsztünk a dicsőségben. Ebben a győzelmes hangulatban annál kirívóbb volt a méltóságos úr méltatlankodása, hogy a művészről elmaradt. Pedig ő ezt, szegény, csak a családi béke kedvéért mondta. Most azonban hamarosan megkapta a választ:

— Ahelyett, hogy örülne a sikernek, meg annak, hogy a százhusz pengő megmaradt, még van felke ilyeneket beszélni. Azt hittem, melegebben érző a szíve. Hús pár cipőt veszünk a megmaradt pénzen. Hát nem sokkal többet ér ez?

— Sokkal többet! — ujjongot felszabadult lélekkel a méltóságos úr.

Hazatértem a szállásomra. Kifáradva tértem nyugovóra. Szinte félve nyúltam a rózsaszínű selyem paplanhoz, mert sohasem volt rózsaszínű paplanom és sohasem volt selyem paplanom. A villany égett a szobában. Amellett olvastam. Közben szundítottam. Még álmodtam is. Kinyílt a szoba ajtaja. És berohant hús, meztelábás rongyos kis gyerek. Megálltak az ágyam előtt és boldogan mosolyogtak rám. Aztán az egyik előállt és nagyhangon szavalt:

— Mink is nagyon örülünk, hogy a művész elmaradt, mert a százhusz pengőből mindegyikünknek jut egy pár cipő.

A többiek pedig kórusban énekelték:

— Hús pár cipő. Hús pár cipő. Hús pár cipő.

A villany égett. Kezemből kiesve a könyv. Na, én ugyan szépen elbóbiskoltam. Még álmodtam is. De milyen gyönyörű volt ez az álom.

Eloltottam a villanyt. Magamra húztam a rózsaszínű selyem paplant. És ami régen esett meg velem, egyfolytában aludtam, édesen aludtam reggelig. Hogyne aludtam volna édesen. Mikor megmaradt százhusz pengő és egy-kettőre husz pár cipő lett belőle. Husz pár finom, remekbe szabott cipő. Amilyenhez manapság még a milliomosok is csak sok vergődés után tudnak hozzájutni.

A NEVETŐ-SÍRÓ SZOBA.

A kórház komor betegszobái közt a legnapsugarasabb az a hatalmas körterem, amelyet mindközönségesen gyermekszobának hívnak. A gyermekszoba különben mindenütt a legszebb és legfénylőbb része a hajléknak. Csillogóbb, mint a legelőkelőbb fejedelmi lakosztály. Ragyogóbb, mint a legcsillárosabb szalon. Mellegebb tónusú, mint a legfehérebb leányszoba. Bensőségebb, mint a legörvendezőbb otthon. Ez a ház virágoskertje. És ahol nincs más, csak egy szegényes, ütött-kopott földesszoba, ha gyermek van benne, akkor ez is elveszti a maga siránkozó nyomorúságát és gazdag emberek hajlékává változik át.

A kórházi szobák mind egyformák. Úgy hasonlítanak egymáshoz, mintha édes testvérek lennének. A gyermekszoba sem képez kivételt. Mégis ez a legnapsugarasabb. Pedig ebben sincs más bútorzat, mint a többiben. Betegágy-betegágy mellett. Mindegyik mellett éjjeli szekrény. Néhány szék. A közepen hosszú asztal. Más semmi. Ebbe a szobába mégis másként lép be mindenki, mint a többibe, mert tudja, hogy rózsás gyermekarcok mosolyognak reá. Némelyikét meg-megtépdési ugyan a szenvedés és a rózsák elhalványulnak az arcon, de a gyermekarc mindig szép. Az öröm boldogságában és a fájdalom megpróbáltatásai között egyaránt.

A kis emberkék közt Puczi a legelőkelőbb. Régi nemesi famíliából származik. Az ősei faluja azonban elúszott. Nem az árvíz vitte el, hanem annál sokkal félelmesebb ellenség: a kártya és a muzsika. A késői utódoknak még a kilátás sem maradt meg a falujuk melletti hegy csúcsáról, mert szomorú megszállás alatt tengődik az egy-

kor büszke, nemési falu. A Puczi édesapjának meg éppen nem maradt más örökségül, mint egy tekintély nélküli kishivatal a városházán. Évszázadokra visszamenőleg nem volt kereskedő a familiájukban. Puczi azonban nyugodtan nyithatna játékkereskedést. Az ágya és az éjjeli szekrénye roskadozik a szebbnél-szebb ajándékok terhe alatt. A szülői, nagyszülői, keresztszülői, közeli — s távoli — rokoni szeretet mind megemlékezik a kis betegről. Van itt minden, amiről a gyermeki képzelet csak álmodni mer. Autó, vonat, kard, puska, tűzifecskendő..., de ki tudná azt mind elsorolni, amivel szenvedését enyhíteni szeretné. Miután pedig az egész atyafiság egyszerre nem lepheti el a gyermekszobát, félóránként történik a felváltás. Csak az édesanyja marad állandóan a beteg mellett. Ő mindig szomorú. Vádolja a lelkiismeret, hogy nem vigyázott eléggé a fiára, mert a szemeláttára vágódott el a könyhában, a szemeláttára tört el a karja, a szemeláttára történt az egész, szomorú eset.

A mellette levő ágyban fekszik Lali. Néhány szál virág a párnáján. Az édesanyja hozta. A szomszéd faluból gyalogol ide naponként. Mikor a látogatási idő megkezdődik, akkorra bizonyosan megérkezik. Pedig a legmeszeszebről jön. A kisfiú először a kiskutya iránt érdeklődik. Mikor megkapta a választ, hogy nincsen annak a világon semmi baja, akkor áttér a kismacskára. A kismacska is jól van. Nagyon várja Lalit haza. Csak a megnyugtató válasz után következik a fogas kérdés:

- Édesanyám, mikor visz haza innen?
- Amint lehet azonnal. Lehet, hogy már holnap.
- Aztán nem kell többet a kórházba jönni?
- Dehogyan kell!

A kisfiú közben fájdalmas pillantásokat vet az autóra, a vonatra, a kardra, a puskára, a tűzifecskendőre és a többi gyönyörűségre, amelyek a szomszéd ágyat ékesítik.

— Nézze csak, édesanyám, az a vonat valószínűségi vonat ám!

— Persze, hogy az!

A Puczi édesanyja meghallja az áradozást, amely

úgy hangzik, mint egy fájdalmas sóhajtás; veszi hát a nagyszerű alkotmányt és a Lali kezébe nyomja.

— Játsszál, kisfiam!

A megajándékozott boldogan szorítja magához a valóságos vonatot, amelyik ebben a pillanatban számára a világ legdrágább ajándéka.

A segédorvosnak valami dolga akadhatott a teremben, mert szokatlan időben, a látogatási idő alatt lép be a terembe. Mindenki reátekint. A Lali édesanyja nyomban hozzásiet.

— Nagyságos főorvos úr, kérem, — kezdi félve — remegve, nagy megilletődöttséggel —, életben marad a kisfiam?

— Már hogyan maradna! Néhány hét múlva olyan egészséges, mint a makk.

— Mert az egész világon senkim sincs rajta kívül és ha meghal, akkor én sem maradok életben. Megszakad a szívem utána.

A segédorvos elmosolyodik. Ő már ismeri ezt a siralmas éneket, amely rendszeren, mindig jóra fordul.

— Csakugyan életben marad? — kérdezi újból a meggyötört asszony.

— Ha akarja, lelkem, akár írásba adom, hogy két hét múlva semmi baja. Vagy mondjuk, három hét múlva. Akkorra már egész bizonyosan meggyógyul.

— Óh, hálásan köszönöm!

Ez után a drága megnyugtató után az Iluska édesanyja jelentkezik kihallgatásra.

— Tekintetes főorvos úr, kérem, úgy-e nagyon súlyos beteg a kislányom?

— Hát bizony, elég súlyos.

— Meg kell a galambomat operálni?

— Igen. Holnap megoperáljuk. Legyen nyugodt. Meggyógyul.

Az orvos szava megnyugvást visz a szívbe. Pedig, szegény Iluska úgy fekszik, mint egy halott.

A gyermekszoba legvidámabbja és legharciasabbja Marci, akit Pufókképűnek neveztek el. Ő már nagyúr. Megoperálták. Meggyógyult.

Miután iskolás, így érthető, hogy bizonyos lenézéssel tekint a nállánál ifjabb generációra. Két elemi osztállyal birkozott meg sikeresen és ezt a magasabb műveltségét méltányolta a segédorvos úr, amikor meséskönyvvvel ajándékozta meg. Ezt olvassa a nap legnagyobb részében, éjjel pedig a párnája alá rejti, hogy biztos helyen legyen. Ha valaki, hát ő elmondhatja, hogy úgy ismeri Tündérországot, mint senki más a nevető-síró szobában. A könyvből életre kelnek és elvonulnak lelke előtt a mesevilág hősei. Tündérek serege incselkedik körülötte. Tündérország öreg királya sétál az ágya előtt és a szegény, üldözött királykisasszony a Pufókképűnek sírja el bánatát. Látja a gonosz mostohát, amint bilincsbeverve viszik végig a nagyutcán és látja az angyalokat, amint őriási kalácsot hoznak az elhagyott árvának az Égből. Szinte már könyv nélkül tudja ezeket a hol szívet-vidámító, hol meg szívet-rikató történeteket és szentül meg van győződve, hogy ez mind szintiszta igazság. Különben holnap már mehet haza. Az édesanyja azonban más véleményen van. A segédorvoshoz fordul:

— Kéremszépen, holnap már kijöhet a fiam?

— Hogyne!

— Tekintetes úr, kérem, ne tessék kiereszteni!

— Miért ne?

— Nincs otthon egy falat kenyérünk. Tessék megengedni, hogy itt maradhasson, szegény, a gyermekszobában.

— Mennyi ideig?

— Csak még egy hétig!

— Jól van!

A Pufókképű diadalmasan harsogja:

— Én már holnap kimegyek. Ugy-e, édesanyám?

— Majd meglátod, Marci!

Amíg mindez lejátszódott a nevető-síró szobában, egy kis betegemnek az ágya mellett ültem. Jól szemügyre vehettem Puczit, Lalit, Iluskát, a Pufókképűt és a többi beteget. Van vagy tízennégy ágy a hatalmas kórteremben és milyen megható, hogy mindegyik ágy mellé

jut látogató. Csak egyetlenegy kisfiú az, akit nem látogat meg senki. Alig öt esztendő. Az ágya mellett azonban virág illatozik. Amikor ugyanis valaki a szobába lép, ő üdvözli először ezzel a kérdéssel:

— Mit tetszett nekem hozni? Virágot? Vagy ceruzát? Vagy cukrot?

A látogatók megmosolyogják, de senki el nem kerül. Kivált, amikor köztudomásúvá lett, hogy sem apja, sem anyja. Szegény árva.

Odomegyek az ágyához. Megismerkedünk.

— Bácsi kérem — érdeklődik, — mit tetszett nekem hozni? Virágot? Vagy ceruzát? Vagy cukrot?

— Itt van, kisfiam, néhány fillér. Ezt hoztam neked.

Közben a Pufókképű teleszájjal harsogja:

— Egész nap nem áll be a szája!

Néhány percig állottam az árva ágya mellett. Megtudtam az ápolótól, hogy egyik szegénysorsú asszony-nénikéje fogta pártját, amikor meghaltak a szülei. A jó lélek megosztotta vele a nyomorúságot. És éppen azon a napon halt meg, amikor a pártfogoltját bevitték a kórházba. Így lett teljesen árva.

Nekem aztán más szobába kellett mennem. Elbúcsúztam a nevető-síró szobától. Kiértem a folyosóra. Haladtam a műtő felé. Egyszerre valaki megszólít:

— Bocsánat, kedves uram!

Odanézek. Hát egy toprongyos ember. Írtózatos pálinkaszag árad belőle. Kopott, rongyos a ruhája. Lehetetlen foltokkal tarkázva. Nehezen áll a lábán. Piszkos, véres zsebkendő a kezében. Piszkos a körme. A véres zsebkendőt az arcához nyomja.

— Bocsánat, kedves uram... — dadogja újból.

— Na, mit akar?

— Kérem, legyen szíves engem beoltani.

ves...

— Nem értem, hogy mit akar.

Kérem, legyen szíves engem beoltani.

Nagykeservesen eldadogja, hogy délelőtt a vásárban volt. Lovat adott el. Nem a magáét, mert neki lova nem volt soha életében, hanem egyik ismerős gazdának tett

szívésséget azzal hogy a lovát az égis dícsérte, amíg kupecsegítséggel sikerült eladni. Utána áldomásra gyűltek össze a korcsmában. Itt összeverekedett két cigánynyal. Birokra keltek. A küzdelem hevében beleharapott a cigány az arcába. A vérző sebet a zsebkendőjével gyógyígtatta. Bevitték a rendőrségre. Onnan küldték ki a kórházba, hogy oltsák be, nehogy tetanuszt kapjon. Mindezt dadogva és nagy kinnal tudta elmondani.

— Bocsánat, kedves uram, de engem nem kell beoltani. Engem beoltottak kiskölyök-koromban, himlő ellen.

Szerencsére jött a főorvos. Elmondtam az esetet. A műtő ajtaja megnyílt. Eltűntek a szemem elől. Ekkor hirtelen borzongás futott végig rajtam. A Pufókképűre gondoltam. Húsz esztendő múlva talán így dülöngél végig ugyanezen a folyosón. Toprongyosan. Pizzkosan, véres zsebkendővel a piszkos kezében. Az arca vérzik. Pálinkaszag árad belőle. Talán ugyanazt mondja:

— Bocsánat, kedves uram...

Óh, milyen borzasztó gondolat. A vidám Pufókképű, mint összeharapdált arcú lókupec.

Megyek a nőosztályra. Az egyik teremben írtózatot jajgatás. Megnézem a szerencsétlent. Most hozta be a mentőautó. Megtudom, hogy összeverte az ura.

— Jaj, leszakadt a vesém! — ordítazza, mint az eszét vesztett.

Jönnek az ápolók. Hordágyra teszik. Eltűnik a szemem elől a szörnyű látvány. A szobában azonban több beteg van. Néhány szót szólok mindegyikhez. Egyik idős asszonyról megtudom, hogy nem idevalósi. Felajánlom, hogy írok levelet a szeretteinek.

— Nincs nekem, kérem, senkim. A község tart. Koldusasszony vagyok. A fiam Pestre ment. Nem gondol velem.

— Hol lakik a fia Pesten? Majd írok neki

— Hol lakik? Azt én nem tudom. Nekem sohasem ír.

Kitántorgok a teremből. Jaj! Önkéntelenül Lalira gondoltam. Hogy húsz, vagy harminc esztendő múlva így fekszik majd az édesanyja ugyanezen a helyen. Le-

veletlenné a fiának, de nem tudják, hol és merre van. Az öregasszony meg a faluja kegyelemkenyerén él.

Tovább megyek. Fájdó gondolatok szaggatnak. Ifjú leány ágya mellett állok. Ragyogó szépség. Varrással kereste a kenyerét. Majd feltűnt egy ifjú a láthatáron. Régi, nemesi familiából való, csak hogy szegény koldusok már. Beleszeret a varróleányba. Ígéri, hogy elveszi. Esküdözik égre-földre. Majd a faképnél hagyja. A leány bánatában mérget iszik. Most itt haldoklik előttem. Megrendülve simogatom meg a homlokát.

— Imádkozni szeretnék... — súgja haldokolva.

Imádkozunk. Béke száll a lelkébe.

— Valamit szeretnék még mondani.

— Mondjad, leányom.

— Tessék megmondani Puczinak, hogy megbocsátok neki.

A teremben mindenki sír.

Kitántorgok. Arra gondolok, hogy húsz esztendő múlva, talán éppen ezen a helyen fekszik Iluska. Ragyogó szépség. Majd feltűnik egy ifjú. Régi, nemesi familiából való. Ígéri, hogy elveszi. Faképnél hagyja. A leány meg bánatában mérget iszik és haldokolva megbocsát Puczinak. Igen. Puczira gondolok. Ott a nevető-síró szobában. Talán húsz esztendő múlva...

Átmegek a tüdőbeteg osztályára. Új beteg érkezett. Meghaltak a szülei kiskorában. Egyik rokon-öregasszony megsajnálta, pártját fogta, magához vette, hogy felneveli. De nem lett belőle semmi, mert éppen azon a napon halt meg, amikor a fiút bevitték a kórházba. Így lett teljesen árva. Aztán törte, zúzta, verte az élet. Lopott. Börtönbe került. Kiszabadulva elzülött. Most tüdőbeteg.

— Nem ismertem az édesanyámat, — szól szomorúan, — azért jutottam ide.

Kitántorgok. Onkéntelenül eszembe jut a kisfiú, akit senki sem látogat meg a gyermekszobában. Talán húsz esztendő múlva... Talán így fog köhécselni a tüdőbeteg osztályon... Talán ugyanazt mondja:

— Nem ismertem az édesanyámat, azért jutottam ide.

Miután pedig kezd múlni a látogatásra kiszabott idő, mégegyszer visszamegyek a nevető-síró szobába, hogy megvidámuljak egy kicsit. Tekintetem legelőször az árvára esett. Virág illatozik az ágyán, meg a szekrényén. Volt ceruzája, mindenféle fajta. Volt finomabbnál finomabb cukorkája. Amit a többi gyermeknek hoztak, abból jutott neki is. A látogatási idő végeztével a mosolygós arcok pityergőre változtak. Egyik anyás gyerek keservesen zokogta:

— Jaj, elment az édesanyám!

A másik folytatta:

— Vigyenek haza! Nem maradok itt tovább!

A nevető-szoba egyszerre síró-szobává változott át. Hogy sírtak! Hogy zokogtak! Csak az árvának nem volt senkije, akit sirathatott volna. Pedig ő sem volt szegény. A virág, a ceruza, a cukorka mind a szeretet adománya. Mellette sem mentek el közönyösen. Neki is jutott a kedves szóból. A látogatók mindnyájan haza vonultak. Magam maradtam a síró társasággal.

— Figyeljetek, mesét mondok néktek!

Csend lett.

— Hát tudjátok, túl az Operencián, vagy száz kilométerre innen, élt egyszer egy kis fiú. Beteg lett. Nem volt senkije, csak egy öregasszony-nénikéje, aki éppen azon a napon halt meg, amikor bevitték a kisfiút a kórházba. Nem volt senkije, mégis volt virágja, ceruzája, finom cukorkája. Aki kitalálja, hogy ki ez, annak megsimogatom a homlokát.

A Pufókképű harsogni kezdett:

— Én már kitaláltam! A Pista az!

Erre kórusban zengett:

— A Pista az!

— Eltaláltátok. Most sorra megsimogatom a homlokotokat.

Simogatás közben egy csöpp kislány megfogta a kezemet és nevetve mondta:

— Én azt is tudom, hogy ki hozta Pistának a virágot, meg a ceruzát, meg a sok szép ajándékot.

— No, kicsoda?

— Hát... hát... az angyal!

Erre az egész társaság felvidulva mosolygott. És csakugyan. Mintha angyalszárnyak suhogása hallatszott volna. A csöpp kislány legalább hallotta.

Megint csend lett. Minden szem reám tekintett. A Pufókképű megszólalt:

— Tessék még valamit mondani! Ilyen angyal-félet.

— Jól van! Figyeljete! De most olyan csend legyen ám, hogy a légyzúgás meghallassék.

A Pufókképű kiadta a rendelkezést:

— Fogjátok be a szátokat!

Ilyen csend talán nem volt még ebben a kórteremben. Hozzákezdhettem a mondanivalóhoz:

— Hát tudjátok, Pistának nincs senkije, aki megcsókolná, így hát az édesapja és az édesanyja helyett most én csókolom meg.

Odahajoltam a kis barátomhoz és megcsókoltam. Ő meg átölelt és a fülembe súgta:

— Én is megcsókolhatom a bácsit?

— Meg ám!

Megcsókolta. A betegszobába beragyogott a tavaszi napsugár. Virágillat szálldogált. Angyalszárnyak suhogása hallatszott. A szeretet pedig fénnyel vont be a nevető-síró szobát...

DUNYI.

Eletemnek egyik legnap sugarasabb ideje az volt, amikor a gimnázium ötödik osztályát tapostam. Minden minden ragyogó fényben úszott a magyar földön, ebben az esztendőben. A nemzet ezeréves fennállásának jubileumát ünnepelte. Egyetlen, nagy, örvendező családdá vált a magyarság. Ki ne gondolna vissza áhítattal ekkora csudára? Mennyi emlék maradt ebből és mindegyik azt szeretné, ha dalba foglalnák. És én mégis a legjelenteklenebbnek látszót választottam ki közülök. Szürke, kisdíák-történetet. Arról kezdek éneket mondani.

Tehát: 1896. Tavasz.

Tizennyolc társammal ülök a magyar-órán. Künn ragyog az élet. Benn az osztályban valamelyik Arany-baladát magyarázza a tanár úr. Majd néhányat felszólít. Egyik hadarja. Másik elnyögdécseli. Szerencsére csengetnek. Behallatszik, amint a folyosó egyszerre megélénkül. Mi is indulnánk kifelé. Igen ám, csak hogy nem lehet. A tanár úr megigazítja a pápaszemét és valami halálosan komoly dolgot akar az osztály tudomására hozni, mert így kezdi:

— Most pedig idefigyeljenek!

Egyszerre mindenki csupa-szem és csupa-fül.

A ráánk következő hét első óráján megkezdődik a szavalás. Azt a verset választhatják, amelyik jöllesik. A katedréről szavalnak. Lesz bíráló. Lesz közönség.

Valaki félve kérdezi:

— Ki lesz a közönség, tanár úr, kérem?

— Hát ki lenne más, mint én és az osztály.

Elkövetkezett a rettegett óra. Öt ifjú volt kijelölve. Betűrendben következtek egymásután.

Dunyi az első. A neve szép, magyar név. De mindközönségesen csak Dunyi-nak tiszteli az osztály. Pedig ez gúnynév. Mert a betűrendben elsőnek beszédhibája van. Úgy beszél, mint egy dunyi. Kisgyermek korában maradt rajta a név. És le nem vehette róla semmi földi hatalom. Nem haragudott érte. Különben a diákgyereknek eszébe sem jut soha, hogy csúfolódó szóval megbántson valakit. Különösen az iskolatársát. Nem akar neki fájdalmat szerezni. A diák még nem ismeri azt, ami a felnőttek kiváltsága. Tépní, szaggatni, bántani, gúnyolni, szívet sebezni. A felnőttek jólesik ledunyizni valakit. Hátamögött megmarni. Az aszongyák — suba alatt megrágalmazni. Leposkolni a sárga földig. A Dunyi szó a kisdíák ajakán még édes szó. Olyan, mintha azt mondaná: édes, egy komám. De a felnőtt ajakán átváltozik mérges viperává.

Dunyi rosszcsont volt, de jó pajtás.

Ő nyitja meg a szavaló-hetet. Felmegy a katedrára. Meghajtja magát. Előírás szerint. Ebben a pillanatban a hátsópadban ülők elbújnak az előttük ülők háta mögé és mosolyognak. A szavaló ifjú pedig zavarodottan mondja:

Hazámban. Irta: Petőfi Sándor.

— Aranykalással ékes rónaság,
Melynek fölötte lenge délibáb
Nyelvegve üz tündérajátékokat...

Mikor idáigért, akkorra már az első padban ülők sem tudták túrtöztetni magukat.

Dunyi pedig verítékezett, gyötrődött. És szavalt tovább:

— Ismersz-e még? őh ismerd meg fiad!

Hanem erre aztán szinte hahotázott a társaság. Ilyen közönség előtt nem lehet végigbírní a komolyságot. Az ifjú abbahagyja a kínlódást és a tanár úr felé fordul.

— Kéremszépen, úgy röhög az osztály, hogy belezavarodtam.

— Jólvan, fiam. Menjen a helyére. Ma nem szavalunk.

A következő órán előről kezdődött a játék. Megint Dunyi volt az első. Az óra elején kérlete a társait:

— Fiúk, az Isten áldjon meg benneteket, ne röhögjetek. Különben ma mindnyájan komolyak lesztek. Majd meglátjátok. Másik verset választottam.

Csakugyan igazat mondott. Megint felment a katedrára. Meghajtotta magát előírás szerint. És hangzott szent komolysággal:

— Magyar vagyok. Legszebb ország hazám
Az öt világrész nagy területén.
Egy kis világ maga...

Amíg ez a néhány sor csengett-zengett, addig Dunyi behunyta a szemét. Attól félt ugyanis, hogy megismétlődik a multkori jelenet. Az osztály azonban megilletődött szívvel nézett rá. Egyetlen mosolyt nem lehet látni. Minthát templomban volnánk, olyan szent az áhítat. A szavaló nekibátorodik. A dunyi-hang kezd ércessé válni. A fátyol le hull a torokról. A szemek ragyognak. A hang hol lágy, hol tűzbenégő. A gesztus olyan művészi, hogy egy vérbeli színész megírgyelhetné. A tanár úr sem veszi le a szemét az ifjúról. A terem megtelik ünnepi örömmel.

— Magyar vagyok. Mi mostan a magyar?
Holt dicsőség halvány kísértete;
Föl-föltűnik s lebúvik nagy hamar
— Ha vert az óra — odva mélyibe.

Mindebben annyi a fájdalom, hogy hitvány senki volna az, aki nevetni merészelne. A tavaszi nap beragyog az ablakon. Aranyos fénnel vonja be az arcokat. Aranyos fénnel simogatja meg a szavaló átszellemült arcát.

A vers végéhez közeledik. A fájdalom átváltozik dia-

dalmas örömmé. A magyar lélek áldott bizonyágtétele, győzedelmi dala az utolsó strófa.

— De semmi kincsért s hírért a világon
El nem hagynám én szülőföldemet,
Mert szeretem, hön szeretem, imádom
Gyalázatában is nemzetemet!

A szavalatnak vége. Dunyi lesétál a katedréről. A tanár úr pedig felhívja a bírálót, hogy mondja el észrevételeit.

Apró, kicsi diákember áll fel a parancsszóra.

— Tanár úr, kérem, a szavallat gyönyörű volt. Nem tudok többet mondani a meghatottságtól.

— Igaza van, fiam. A szavallat szép volt. Engem is meghatott. Sajnos, ifjú barátunk rosszsont. Nem szeret tanulni. Hadilábon áll a tudományokkal. Gyenge a latinban. Még gyengébb a németben. Leggyengébb a számtanban. Lehet, hogy az ötödikből néhány elégtelennel távozik. De bárhova jut, amíg az életével így tesz bizonyágot magyar voltáról, addig nincs baj. Most pedig jöjjön a következő szavalló.

Mindegyik ötödikes elmondta aztán a maga megtanult versét. Vagy négy magyar-óra ezzel telt el. Majd eljött a vizsga. Dunyi búcsút mondott a társaságnak. A tarisznájában jó néhány szekundát vitt haza. Örökre elszakadt az iskolától. Mi meg tovább halladtunk. Sokáig nem tudtunk róla semmit. Valami kis hivatalhoz jutott. Akkor még nem kellett doktorátus a napidíjasághoz. Mikor pedig kitört a háború, mint őrmester vonult be. Nagyszerűen verekedett. A csatamezőn hősiességével, rettenhetetlenségével tűnt ki. Kisezüst, nagyezüst díszítette a mellét. A szavallat tehát mégsem múlt el. Ott folytatódott az ágyúzengésben, a legszörnyűbb viharban. A halállal szemben. Dunyi bizonyágot tett, hogy:

—... szeretem, hön szeretem, imádom
Gyalázatában is nemzetemet!

Ez az ének nem némult el akkor sem, amikor orosz fogságba jutott. Nem némult el akkor sem, amikor 1918-ban a kórházi ágyon feküdt és egyetlen magyar szó nem hangzott mellette. Még haldokolva is ezt suttozta.

Előttem a névsor. Az egykori ötödikesek névsora. Már csak néhányan élünk a társaságból. Lassanként elhal a mi énekünk is. Az utánunk következő nemzedék azonban átveszi a dalt. Fájdalmas ének most még, mert szétszaggatott nemzetnek a siralma lüktet benne. De majd lesz belőle győzedelmi dal, amelyik azt harsogja a bámuló világnak, hogy az emberi gonoszság felett diadalmaskodik az igazság. A téli dermedés után jön a tavasz. A halál után a feltámadás.

LACIKA.

Július elejére szerencsésen megérkezett a kánikula. Messze-tájokról jött. Még az óperenciás-tengeren is túlról. A hosszú út azonban nem fárasztotta el. Végigstáta Pest utcáin és nyomban utána munkához látott. Korareggeltől későestig dolgozott. Még délután sem pihent le szűnyókálni, pedig az igazán nem ártott volna neki. Hanem aztán meg is volt a látszatja, mert olyan meleget árasztott, amilyenre a legöregebb emberek sem emlékeznek és a hőség kibírhatatlan volt. Akármerre ment az ember, mindenfelől és mindenfelé csak ezt hallotta:

— Jaj, de irtózasos a meleg!

A zsebkendőkből törülköző lett. Legjobb lenne ilyenkor nyakig benne ülni a vízben, de hát ki tehetné meg ezt a fényűzést ebben a rossz világban? No, de úgy van jól, ahogy van. Csak legalább el lehetne tenni ebből a sok melegebből télire. A keleti pályaudvart majdnem kiszorítja helyéből az embersokaság, amelyik menekül valamelyik kis faluba, víz mellé, vagy hegytetőre. Verítkezik, törülközik, izgatottan ide-oda szaladgál, kiabál a sok ember, asszony, meg gyermek. Zsúfolásig mindegyik váróterem. Amikor egy-egy vonatinduláshoz harsogni kezd a portás és kinyitja az ajtót: akkor megindul az áradat és tapossa egyik a másikat, csakhogy előbb jusson a vonathoz és jóhelyet biztosítson magának. Nehány száz magamml együtt én sem teszek mást, mint várom az édes melódiát, hogy megzendüljön a portás ajkán:

— Budapest—Gödöllő—Aszód—Hatvan — Vámosgyörk—Kál—Kápolna—Füzesabony—Miskolc.

Végre — sok várakozás után — teljesedik az óhaj-tás. A portás beharsog a világba egy csomó városnevet

Budapesttől—Sátoraljaújhelyig. Egy lélekzetvétetre zengi el, ami nem kis dolog ebben a rekkenő hőségben. Én Miskolcra készülök. Biztonság okáért megkérdezem:

— Kérem, most van a beszállítás Miskolcra?

— Igen, — válaszol a portás.

Akkor hajrá! Gyerünk! Legelől rohanok, mint a vezér a sereg élén. Mögöttem a vonatot ostromlók tábora. Felugrom a vonatra. Beülök egy fojtó-levegőjű kocsiba, amelyekben még egyetlen élő lelek sincs. Így csak kibírom valahogy Miskolcig. Nem sokáig tart azonban a discsőség, mert nyomban utánam, lihegve rohan egy hosszú, sovány úr. Akkora útításkát cipel, hogy majd megszakad bele. De azért rohan. Elhelyezkedik a kupéban és köszönés nélkül — mintha mindig ismertük volna egymást — megkezdí a társalkodást.

— Jaj, de meleg van, kérem.

Alig közli velem ezt az érdekes újságot, új útítárs jelentkezik. Éppen az ellentéte a sovány úrnak. Kicsi és kövér. Mérges embernek látszik, mert a hordárt szidja kegyetlenül:

— Micsoda ember maga? Hol volt? Ugy ordítóztam maga után, hogy majd megpukkadtam a méregtől.

Most már hárman vagyunk. A kövér úr leül és miután lecsendesedett lelkének háborgó viharja, felém fordulva mondja:

— Jaj, de meleg van, kérem.

A kép ismét változik. Kedves, szelídarcú öregúr áll meg az ajtónkban s kérdi:

— Van még hely, kérem?

Mind a hárman egyszerre feleljük:

— Igen. Tessék.

Most már négyen vagyunk. Akár ne is legyünk többen. Hogy meg ne fulladjunk, kinyitom az ablakot. Az öregúr tiltakozik.

— Bocsanat, reumás vagyok. Nem bírom a huzatot.

— Nyáron nincs cug! — vágja közbe a sovány úr.

Mindegy. Felhúszom az ablakot, a reuma iránti tiszteletből. Legfeljebb megfulladunk. Más baj nem lesz be-

lőle. Közben rohannak az utasok a folyosókon. Be-be-néznek. Mindegyik tovább megy. Egy fiatalasszony azonban nem kívánczik tovább. Örül, hogy leülhet valahol.

Most már öten vagyunk. A nagyságos asszony kite-kint az ablakon. Valaki felkiált:

— Meleg van?

— Irtózatos meleg! — válaszol a kupé ablakán keresztül.

— Irjál ám!

— Hogyne írnék!

Megint leül. Egyszer csak hangzik a folyosóról:

— Van még hely! Tessék nagyságos uram. Erre méltóztassék!

Betessékelik az új útitársat. Köszön illendően. Mind az öten fogadjuk, úgy, amint illik. Azután, mintha magához beszélne, mondogatja:

— Micsoda hőség! Az embert a guta környékezi.

Most már hatan vagyunk. Akár ne is legyünk többen. Néhány percünk van még és — ha igaz lesz — indul a vonat. Utolsó pillanatban, mint a testet öltött fájdalom, gyászruhás úrinő jelenik meg az ajtóban. Karján kis gyermek. Megkérdezi, hogy van-e számára hely? Mindnyájan felállunk és felajánljuk a helyünket.

Megindul a vonat. A kisleány sírni kezd.

— Beteg, szegény, — mentegetőzik az édesanyja, — nagyon beteg. Egész télen a kórházban volt. Most viszem haza. Már jobban van. Az orvos biztat, hogy életben maradhat.

— Hála Istennek! — örvendezünk mind a hatan.

— Bizony, hála Istennek! — szól a gyászruhás asszony. — Mennyit szenvedett, szegényke. Pedig még két esztendő sincs. No, Lacikám, ne sírjál, aranyom.

Lacika azonban zokog, zokog keservesen. Az édesanyja csitítgatja, ringatgatja. A fiatalasszony mellette ül. Megsajnálja a síró, kis porontyot és szelíden kéri:

— Tessék lefektetni a kicsit. A kis lábát tessék az én ölembé tenni. Így ni!

Lacikát lefektetik. Puhább ágyat nem is lehetne találni a világon, mint amilyen helye van a édesanyja ölben. Valahogy megérzi ezt a nagy szeretetet, mert abba hagyja a sírást. Addig simogatja, ringatja a két jó lélek, míg el nem alszik. Milyen édesen pihen. A nagyságos úr rá akar gyujtani. Levágja a szivar végét. Gyufát gyujt. Majd meglátja Lacikát és elmosolyodik. A világ minden kincséért rá nem gyujtana. Beszélgetni kezdünk. Hallkan, szépen, csendesén, hogy fel ne ébredjen a kis útitárs. Rohan a vonatunk. Gödöllő felé járhatunk, mikor feljajdul a beteg.

Az édesanyja dalolni kezd. Saját szerzeményű lehet a vers és saját szerzeményű a dallam.

— Ne sírj, ne sírj, drága kincsem,
Drágább nekem nálad nincsen.
Lalala...lalala...

Majd meggyógyul Lacika.

Tízszer, húszszor és ki tudná hányszor énekelte el ezt az együgyű kis verset, amelyik mégis olyan szép volt, mikor Lacikát álomba akarta ringatni vele. Lassanként megtanultuk mindnyájan. Az öreg úr, a sovány úr, a kövér úr, a nagyságos úr, a fiatalasszony együtt dúdolgatta:

— Lalala... lalala...

Majd meggyógyul Lacika.

Természetesen, én sem maradhattam ki a dalárdából. Bármilyen szép volt azonban az énekünk, Lacika csak békétlenkedett. Ekkor eszébe jutott az édesanyjának, hogy a kofferjában van egy kis csengő. Ezt kellene elővenni. Nyomban levesszük. Előkerül a csengő, amelyik kis báránynak a nyakán csengett valamikor. A sovány úr nagy csengetyű-szakértő lehet, mert alig akarja a kezéből kiadni és állandóan csilingelteti, hogy Lacikának örömet szerezzen vele. A kövér úr pedig előveszi az aranyóráját és azt mutogatja, miközben kijelenti nagy ünnepélyességgel:

— Jaj, de szépen ketyeg! Hallgassad csak, kisfiam!

És csuda történt. Lacika mosolygott. A kövér úr olyan büszke volt, hogy alig akart velünk szóba állani.

Hogy nem jutott az eszébe hamarabb ez a kitűnő gondolat? Nem is állhatta meg szó nélkül:

— Na, kérem, tetszik látni! A gyerekekkel csak bálni kell tudni!

Helyeseltünk, mert örültünk, hogy Lacika végre mosolygott a sok sírás után.

Eljutottunk Aszódig. Ekkor azt indítványoztam, hogy csak az inget hagyjuk meg a Lacika testén, mert szenved a meleg miatt. A társaság egyhangúlag elfogadta az indítványt. Hamarosan lekerült róla mindegyik ruhadarab. Most már én voltam határtalan büszke a gondolatom miatt, mert hangosan felkacagott a betegünk, mikor csak az inget érezte a testén. Így értünk Hatvanba. Vidáman, derűs kedvvel, tréfálkozva, mintha mindig ismertük volna egymást és mintha egy familiához tartoznánk. Hatvanban néhány percnyi megállásunk volt. Kiszállottam egy pohár ásványvizért. Dúdolgatva mentem a vendéglőbe.

— Lalala... lalala...

Majd meggyógyul Lacika.

Valaki a vállamra üt.

— De jókedved van!

Hátratekintek. Régi ismerősömet köszöntöm.

— Hogyne örülnék! — szoltam ujjongva — mikor olyan kedves élményem akadt. Eddig is tudtam, hogy milyen hatalom a gyermek. Most ragyogó példában láttam, hogy milyen hatalom a beteg gyermek.

Ismerősöm nem értette a dolgot. Elbúcsúztam tőle. Sietnem kellett, hogy Hatvanban ne maradjak.

Vámosgyörnkig nem történt semmi különös. Kál-Kápolnához érve azonban megint nyöszörögni kezdett a betegünk. Az édesanyja verte a készülődőt, mert Füzesabonyban át kell szállnia. Addig még van egy kurta negyedóra. Majd megkezdtük a búcsúzást. Egyszerre csak megáll a vonat.

— Füzesabony!

Lacikát már várják. Leszállnak. Mindnyájan integetünk. Azután megindul a vonatunk. Lassankint eltűnik

a szemünk elől Füzesabony is, Lacika is, az édesanyja is. Magunk maradtunk. A társaság tagjai, egy szó nem sok, annyit nem szólnak egymáshoz. Az öregúr felsóhajt:

— Szegény gyerek!

Azután megint csend. Csak a vonat zakatol.

Megérkezem Miskolcra. Este fényes teremben fényes gyülekezet vesz körül. Hangverseny van. Az első szám: a dalárda éneke. Gyönyörűen szárnyal a dal. Behúnyom a szememet és miközben zeng az ének, mintha a zakatoló gyorsvonaton ülnék. Látom Lacikát. Hallom az édesanyja énekét. Hallom olyan tisztán, mintha a dalárda énekelné. Hallom azóta is sokszor. Hallom most is:

— Ne sírj, ne sírj, drága kincsem.

Drágább nekem nálad nincsen.

Lalala... lalala...

Majd meggyógyul Lacika.

A MENHELYI LEÁNY.

A temető hullaházában, feketére festett koporsóban feküdt egy ifjú leány. A koporsóra krétával ez volt írva:

— Kun Mária, élt húsz évet.

A felírás mutatta, hogy ingyen-temetés. És hogy a halottnak nincs senkije; mert ha valakije volna, akkor a nevét ráfestették volna a nyomorúságos koporsóra. Ennyi a legnyomorultabbnak is kijárna. A temetésre megérkezett a lelkész és a kántor. Ima és ének után kivittek a halottat a sírhoz. A temetőcsősz és a sírásó vitte. A gyászmenetben az egyház hivatalosain kívül nem volt más, csak egy úriasszony. Temetés végeztével a lelkész üdvözölte. Majd pár szót váltottak.

— Talán cselédje volt nagyságos asszonynak?

— Nem volt. Csudálkozik, hogy itt vagyok?

— Nem. Csak azt hittem, hogy a cselédje temetésére jött ki.

— A kórházban ismerkedtünk össze. Sokat köszönhetek szegénynek.

— Kun Mária menhelyi leány. Nem tévedés?

— Nem. Ő volt az Úrhoz vezetőm. Különben, ha érdeklí, elmondhatom. Megírhatja. Hátha másnak is javára szolgál.

Másnap reggel a hivatalban megjelent a nagyságos asszony és a lelképásztornak elbeszélte, hogyan vezette őt Kun Mária az Úrhoz.

— A háborúban elvesztettük a vagyonunkat. Aztán elvesztettem az uramat. Százötvenpengős nyugdíjból tengődtem. Eltem-máról holnapra. Cél nélkül.

A lelkész itt közbevágott.

— Nem láttam soha a templomunkban.

— Nem láthatott.

Csend lett egy pillanatra. Majd folytatta.

— A múlt hónapban bekerültem a kórházba. Na, nem különszobába. Hanem csak egy olyan nyolcágyas kórterembe. Mellettem feküdt egy szegény asszony. Megtudtam, hogy az ura elverte hazulról. Összeállott egy hitvány valakivel. Az öt gyermekéből hármat beadtak a menhelybe. Kettőt rokonnál helyeztek el. Az asszony súlyos beteg volt. Operálni kellett. Minden este azért imádkozott, hogy haljon meg. Senki fel nem kereste a látogatási idő alatt. Senki nem hozott neki virágot.

— Oh, milyen boldog leszek, ha meghalok! — mondogatta.

Hiába vigasztalta a többi beteg. Meg akart halni mindenáron. Mert miért éljen? Az operáció előtti napon így imádkozott:

— Uram, hallgasd meg a kérésemet. Áldjad meg szegény gyermekeimet. Védelmezzed őket. Én már nem bírom a szenvedést. Összeroskadtam. Óh, add, hogy meghalljak. Boldog leszek, ha elszólitasz az élők sorából. A hallált kérem Tőled.

Mindnyájan megrendülve hallgattuk. — Betegtársaim vigasztalták. És képzelje: az asszonyt megoperálták. Meggyógyult. A kérést Isten nem teljesítette. A kórházat elhagyta. Nekivágott a viharnek, amit életnek nevezünk. Ugyanakkor volt a kórteremben egy másik asszony. Ennek is öt gyermeke volt. Szerető ura. Boldog otthona. Minden nap bejöttek meglátogatni. Hoztak neki virágot. Befőtött. Zsoltárt. Imakönyvet. Szeretetet. Az ura átölelte. Odaborult az ágyára. A gyermekei simogatták. A kezét csókolgatták.

— Oh, milyen boldogság lesz, ha hazajön édesanyánk!

— Oh, milyen boldog leszek, ha ismét veletek lehetek!

Esténként imádkozott.

— Uram könyörgök, adj gyógyulást. A szegény gyermekeimért szeretnék élni. A szegény árva uramért.

Az elhagyott otthonomért. Könyörülj rajtam. Vezérelj haza. Csak Benned bízom. Földiekben nem bízhatom. Hallgasd meg kérésemet.

És képzelje. Megoperálták. És meghalt harmadnapra. Addig sem voltam hívő lélek, de amikor ezt láttam, elveszítettem a hitemet. Nem imádkoztam többet a kórházban. Miért? Aki a halált kérte, az életben maradt. Aki az életet kérte, az meghalt. Hol az igazság? Hol az isteni szeretet? Hol az ima meghallgatása?

— Dehát hogyan tartozik mindez Kun Mária élet-történetéhez? — kérdezte kis szünet után a lelkész.

— Mindjárt meghallja.

— Megilletődve hallgatom.

— Hát ott hagytam el, hogy elveszítettem a hitemet. Néhány napig vergődtem így. A mellettem levő ágy üresen állott. A mentők behoztak a kórházba egy fiatal leányt.

— Ez volt Kun Mária?

— Igen. Összeesett az utcán. Mellém került. Összeismerkedtünk. Megismertem az élettörténetét. Nem tudta, hogy ki az édesapja. Az édesanyja akkor halt meg, amikor még pólyás volt. Menhelybe került. Taszigálta az élet ide-oda. Kijárta az iskolát valamelyik kicsi faluban. Aztán cselédnek állították el. Így került a városunkba. Hol itt szolgált, hol ott szolgált, Úri házaknál. Parasztoknál. Tanyán. Városon. Egyszer aztán hívő családkhoz került. Itt vele imádkoztak. Vele olvasták a bibliát. Vele mentek a templomba. Úgy tekintették, mint a leányukat. A hívő családot azonban elhelyezték valahova, a Dunántúlra. Kun Mária pedig itt maradt. Beke-rült a kórházba. Mellém került. Megkérdezte tőlem, hogy szoktam-e imádkozni? Hogy boldog vagyok-e? Hogy éreztem-e már, mit jelent az Úr kezét megfogni és azt soha el nem eresztetni?

— Mit válaszolt neki, nagyságos asszony, — kérdezte a lelkész.

— Azt, hogy nem imádkozom. Hogy boldog nem vagyok. Hogy az Úr kezét soha nem láttam.

— Kun Mária megnyugodott ebben?

— Dehogyan nyugodott. Vigasztalt. Hogy még lehetek boldog. A szívemet mégsem ez ragadta meg, hanem az imádsága.

— Uram! — kezdette az esti csendben, — én nem ismertem az apámat. Nem ismertem az anyámat. Ideoda lökdöstek az élet útjain. De áldalak téged, mert boldog vagyok; mert a Te kezedet fogom; mert a szívem a Tied és Te az enyém vagy. Óh, add, hogy minden beteg megismerje ezt az örömet. Akkor senki sem fog itt a haláltól félni. Add ezt a boldogságot a mellettem fekvő szegény nagyságos asszonynak, hogy megfogja a Te kezdet és soha el ne eressze. Nem tud imádkozni. Add Uram, hogy imában magasztaljon Téged. Áldást kérek szegény életére.

Mikor az ima elhangzott, úgy sirtam, mint a kis gyermek. Valaki imádkozott értem. Menhelyben nevekedett leány. Cselédleány. Aki nem a maga életéért, hanem én értem imádkozott. Ezt az estét soha el nem felejttem, amíg élek. Ekkor éreztem meg először, hogy az Úr beleszólt az életembe. Aztán felgyógyultam. Mikor a kórházból kiléptem, találkoztam az orvossal.

— Meggyógyul Kun Mária? — kérdeztem.

— Talán néhány napig még él.

Mindennap meglátogattam. Megsúgtam neki, hogy az Úr kezét soha el nem eresztetem többé. Hogy boldog vagyok. Hogy imádkozom naponként Istenhez, hogy gyógyulást találjon.

— Nagyságos asszony — suttogta, — én tudom, hogy meghalok. Köszönöm, a sok jószágát. A virágot. A szeretetet. Hogy ilyen előkelő asszony létére eljött hozzám, a szegény cselédhez és meglátogatott.

— Én is köszönöm neked, hogy imádkoztál értem. Hogy az Úr kezét megmutattad nekem.

Kun Mária aztán meghalt.

— Erti most már, tiszteletes uram, hogy miért kísérem el szegényt, utolsó útjára?

— Igen. Érttem.

— Lássá, így találtam meg az Urat.

Mikor a történetnek vége szakadt, szegény asszony lépett be a hivatalba. Valami csomagféle volt a kezében kendőbe takarva.

— Tiszteletes uram, a kisfiam cipőjét hoztam be. Rossz a talpa. Nem tudom megcsináltatni. Nem járhat emiatt iskolába. Az Istenre kérem, csináltassa meg. Nincs egy fillérünk a háznál.

A nagyságos asszony megnézte a cipőt nagy szakértelemmel. Hát ez elég rossz. Nem baj. Az ő suszterje majd megcsinálja. Elindultak együtt. A szegény asszony és a nagyságos asszony. Az Úr keze pedig vezette őket szelíden, szeretettel; mint két testvért, akikre áldás hull az örökkévalóságból...

CSUTAK FERKÓ, MEG AZ ÖCCSE.

A kalendárium szerint az 1903-ik esztendőt tapossa a világ. Nyár van. Forró nyár. Künn a földeken már javában folyik a cséplés. A nép ott forgolódik. A falu olyan, mintha kihalt volna. Aki teheti, behúzódik a hűvös szobába. Mikor meg eljön az éjszaka, a csillagok álmosan tekintgetnek le az égi magasságból. Késő este érkezem meg a vicinálissal, holtra fáradva. Szeretőszívű, öreg rokonok fogadnak. Be kell számolnom nyomban mindenről, ami az atyafiságban történt. Vége-hossza nincs a kérdezősködésnek. Lassanként beleununk. Azután éjjelre jár az idő. A néném kiadja a jelszót, hogy térjünk nyugovóra. A bátyám negyven esztendőn át sohasem mondott ellent, így most sem mer tiltakozni. Én meg vendég vagyok. Illik engedelmeskedni. Mielőtt azonban jóéjszákát kívánnánk egymásnak, a néném még egy napiparancsot ad.

— Holnap délelőtt, fiam, az legyen az első dolgod, hogy látogass el a jegyző úrhoz. Nem kell a házhoz menni, elég, ha a községházán keresed fel. Mi ugyan már tíz esztendeje haragban vagyunk, de azért nagyon rosszul esnék neki, ha elkerülnéd. Az ő vendégei sem tesznek másként, mindig eljönnek hozzánk.

Másnap reggel az öreg jegyző úrra irányítottam a beszélgetést, mert ilyet még a mesében sem lehet hallani, hogy két familia életre-halálra utálja egymást, tíz esztendeig játszanak haragszomrádot, de a vendégüknek a lelkére kötik, hogy látogassa meg a haragos felet. Hogyne érdekelt volna hát, hogy milyen ember lehet a község feje?

Hamarosan megtudtam, hogy haragosunk a legjobb

ember a világon. Nem haragszik senkire, kivéve az én szeretteimet. Az sem harag tulajdonképpen, hanem csak annyi az egész, hogy beszüntették a barátságot, tüntetőleg kerültek egymást és nem köszönnek egymásnak. Megtudtam, hogy öreg haragosunk valóságos atyja a népének. A falujában nagyobb úr, mint maga a főszolgabíró, vagy mint maga az alispán, vagy mint maga a miniszter. A legszegényebb ember ügyéért olyan szent tűzzel viaskodik, mint egy középkori lovag a várkisasszonyért, vagy mint a mesék tündérkirályfia a gonosz mostoha miatt szenvedő királyleányért. A legnyomorultabb ember úgy megy hozzá, mint a legfőbb földi hatalmassághoz, mert bizonyos, hogy segít rajta. Senkit sem utasít el. Mikor pedig valamelyik nagyvérű ifjú virtuskodott és emiatt meggyűlt a baja a földi igazságszolgáltatással, amint kitöltötte a büntetését, magához hivatja és olyan meghatóan beszél a lelkére, hogy azt a késő vénségben sem lehet elfelejteni többé. Ha azonban másodszor megint valami galibát merészel elkövetni, akkor már kérlelhetetlenebb. Megdorgálja, megfenyegeti, hogy így lesz, meg úgy lesz, ha még egyszer szégyent hoz a falujára. Ebben az esetben számíthat a visszaeső bűnös a legsúlyosabb büntetésre, amitől az Isten óvjon meg minden jólelket, hogy tudnillik átadja Mihálynak, a kisbírónak. Ilyenkor Mihály nyomoz, Mihály a vizsgálóbíró, Mihály az igazságszolgáltatás. Mindenki tudja ezt a faluban és éppen azért a legnagyobb ritkaságzámba megy, hogy valaki harmadszor elvágódjék a becsület útján, mert nemes hivatását Mihály olyan jogitudással, akkora felkesedéssel és anynyira szívvel-lélekkel teljesíti, hogy annak messzeföldön híre van. Ennyit tudtam meg egyelőre öreg haragosunkról. Fokozott érdeklődéssel indultam a községházára. A folyosón egy-két ember ácsorgott. A jegyzői szoba előtt tömzsi, kikent bajuszú, marcona férfiú állott őrt. Mindjárt láttam, hogy csak a testen keresztül juthatok be a helység koronázatlan fejedelmének magas színe elé.

— Ugyan kérem, — szóltam megilletődve, — itthon találom a jegyző urat?

— Persze, hogy itthon.

- Bejuthatok hozzá?
- Az attól függ, hogy milyen ügyben.
- Magánügyben.
- Az úr vigécz?
- Dehogyan vagyok! Csak tiszteletemet kívánom tenni.
- Az már más. Akkor tessék befáradni.

Megköszöntem a leereszkedést és bemutatkoztam. Megtisztelt azzal, hogy kegyesen nyújtotta a kezét és nagy önérzettel hangsúlyozta:

— Én meg Mihály vagyok, a kisbíró.

Beléptem a jegyzői szobába. Kopott, öreg bútorok. Kopott, öreg képek a falon. Kopott, öreg pokrócz. Minden kopott itt és minden öreg. Csak a pipafüst friss, de az aztán friss a javából.

Miután az öreg soha életében nem látott és soha nem hallott rólam, meg kellett mondanom, hogy ki vagyok és kinek vagyok a vendége.

— Nagyon jól tetted fiam, hogy felkerestél. Rosszul esett volna, ha elkerülsz a községhezát. Érezted nálam otthon magadat. Hát bátyádék hogy-mint vannak?

— Köszönöm, jól.

— No, hála Istennek!

Erre a baráti megnyilatkozásra azt a vakmerő bátorságot vettem, hogy noha nem bízott meg senki az üdvözlét átadásával, mégis átadtam. Igaz, hogy csak úgy csendesen, halk szóval:

— Üdvözli bátyám a jegyző urat.

— Köszönöm, én is üdvözlöm.

Az öreg megrázta a csengettyűt, amelyik akkorát szól, mint holmi kis harang, úgy hogy a kopott, öreg épület minden porcikája beleremegett. A harangszóra észnélkül rohant be Mihály, a kisbíró.

— Eredj át, fiam, Kóbihoz. Hozzál egy liter sört. Aztán két poharat.

Mihály elvágtatott a parancssal.

A kisbíró úrnak nem üvegből van az egyik szeme? — kérdeztem.

— De igen. A legkedvesebb barátja ütötte ki a fél szemét. A korcsmában verekedtek össze. Szerencsére

még volt annyi lélekjelenléte az irtózatos ütés után, hogy behasíthatta ellenfelének a koponyáját. Szerencsére, a gazember néhányheti élet-halál-harc után meggyógyult. Törvény elé sem mentek. Megint a legjobb barátok. Mind a kettő megkapta a magáét és ezzel rendben van a dolog. Különben nem olyan nagy ügy ez, hogy érdemes volna róla beszélni.

— Csakugyan nem olyan nagy dolog. Utoljára, ha valakinek kiütik az egyik szemét, még mindig ott van a másik. Aztán lovagi tornában történt. Aztán elégtételt vett a lovagiasság szabályai szerint. Nincs egymás szemére mit hányniok. Dehát min vesztek össze?

— Tán érdekel?

— Hogyne!

— Hát azon, hogy Mihály huszár volt, az ellenfele meg vártüzér. Ezen kaptak össze.

— Hogy lehet ezen összekapni?

— Könnyen. Mihály azt erősítgette, hogyha ő a századával rohamra indul, akkor olyan vár nincs a világon, amelyik az ő huszárróhamuknak ellen tudna állani. Erre a megállapításra a vártüzér becsületében érezte magát sértve és figyelmeztette, hogy az ilyen nyilatkozatoktól tartózkodjék, mert kiüti a balszemét. Mihály újból megismételte a vakmerő kijelentést, nehogy gyávának lássék. A bajtárs pedig kiütötte a Mihály balszemét, nehogy úgy tűnjék fel, mintha adott szavát nem akarná megtartani. A többit már tudjuk. A vártüzér behasított koponyával fekküdt a csatamezőn.

Közben megérkezett a marcona szárnysegéd és vele érkezett a liter sör.

Kis szünet után folytattuk a beszélgetést.

— Milyen erre a nép? — kérdeztem illő tisztelettel.

— Verekedős.

— És milyen a néplélek?

— Hol ilyen, hol olyan.

Ebben megnyugodtam, mert a néplélek csakugyan hol ilyen, hol olyan. Így van ez mindenféle népnél. Hol ilyen, hol olyan.

— Járnak templomba?
 — Nagy ünnepeken zsúfolva a templom.
 — És vasárnaponként?
 — Azt nem tudom, mert akkor magam sem szoktam járni.

— Van-e most valami szenzáció a faluban?

— Van ám! Határtalan szenzáció. Képzeld: a bíró portájáról világos nappal, amikor még hozzá otthon voltak a házbeliék, ellopták a bárányt.

— Rettenetes! Mégha valamelyik, közönséges földi halandónak a portájáról lopják el a bárányt, amellet sem mehetünk el közönyösen, dehogy a bíró portáján történhessék ilyesmi, az felülmúlja az emberi képzeletet. Világos nappal. Mikor otthon vannak a házbeliék. Ellopni a bárányt. Szörnyűség! És ugyan kit gyanúsítanak?

— Mihály erősíti, hogy Csutak Ferkó, meg az öccse lopták el. Ez a két cigánygyerek már börtönviselt. Ott látták őket aznap a bíró portája előtt. Ott ólálkodtak. Az a baj csak, hogy nem lehet rájuk bizonyítani. No, majd Mihály....

Hirtelen nyílik az ajtó. Két vézna, rongyos cigánytuszkol be a kisbíró. Hivatali tekintélyének súlyával vágja haptákba magát és jelenti:

— Tekintetes jegyző úrnak alássan jelentem, behozattam Csutak Ferkót, meg az öccsét.

— Ügy? Itt vagytok jómadarak? Hát ti loptátok el a bárányt?

Ferkó, ártatlansága érzetében, tiltakozott.

— Fusson ki mind a két szemem, ha mink loptuk el. Az öcsémnek is fusson ki mind a két szeme, ha nem mondunk igazat. Különben én utálom a bárányhúst. Ha aranyat adnának, hogy: Te Ferkó, egyél belőle, akkor sem kellene. Aranyért sem. Tekintetes, méltóságos jegyző úr, kezít csókolom, mink ártatlanok vagyunk; olyan ártatlanok, mint az a szelíd báránka, amelyiket a bíró úr portájáról elloptak, hogy fusson ki a szeme annak, aki ellopta...

Csutak Ferkó szavaiból kiérzett a mélységes méltatlankodás amiatt, hogy ilyen rettenetes váddal illetik. Majd odafordult az öccséhez és felhívta, hogy nyilatkozzék.

— Mondjad már te is, Pista, hát mink loptuk el a bárányt?

Pistának nem adatott olyan szótehetség, mint a bátyjának, ezért csak ennyit mondott:

— Csókolom a kegyes kezit, tekintetes, méltóságos jegyző úr, fusson ki a szemem, ha én loptam el.

Tárgyalás közben szemügyre veszem jobban a két vádlottat. Csutak Ferkó vézna, cingár, beesettmellű legény. Olyan ruhadarab borítja a testét, amelyiket, valamikor, a boldogabb időkben, zsakettnek tiszteltek és amelyik legalább még egyszer olyan idős, mint a mostani gazdája. Egyetlen gomb sincs rajta. Ez azonban a legkisebb baj. Sokkal súlyosabb az eset amiatt, mert már csak egyetlen szárnya van. A rohanó idő elkoptatta a másikat. Inge sincs. Egy rokkant kaucsukgallér azonban szerelmesen öleli körül a cigány nyakát. Mintha azt akarná mondani: ha mindenki elhagy, én akkor sem hagyok el. Ez a gallér pótolja az inget, amely teljesen szükségtelen ruhadarab ott, ahol zsakett van. Azután nem szabad elfelejtkezni arról sem, hogy bőven kárpótolja az ing hiányát és a zsakett törékeny voltát a nadrág, amely valamikor a legdivatosabb úszónadrág lehetett. Ennek a viselete nagyon praktikus. Ha a tenger partjain fürdőruhában járhat egész nap az előkelő világ, akkor miért kellene ezt a viseletet éppen a Csutak Ferkó rovására írni? A legszebb összhangban van végül az eleganciával a cipő, amely valamikor sárgaszínű volt, mint kedves kis kanári madár, de az idők súlyossága gyásszal vonta be és azóta hollószínűben pompázik. Csutak Ferkó erős híve a napkúrának, amit napnál fényesebben bizonyít az a körülmény, hogy cipőjéből mind a tíz ujja kilátszik. Hadd süsse szegényeket a nap. Forró nyárban ez a divat az egész világon.

Csutak Pista egy árnyalattal előkelőbb megjelenésű. Már magábanvéve az a tény, hogy inge van, határozott

elsőbbséget ad neki a bátyjával szemben. Igaz, hogy az ing epekedve vágyódik a nagymosás után, de mindent nem lehet egyszerre kívánni és elérni. Aztán valóságos nadrágja van, amely valamikor lovaglónadrág lehetett. Igaz, hogy kétszer maga körül csavarhatja, de ez nem bizonyít mást, mint azt, hogy kövér úrnak lehetett évtizedeknek előtte a tulajdona. A nadrágtartót pedig spárga pótolja, amely lehetővé teszi, hogy a nadrág szilárdan álljon. Különbőben ezzel kimerült a ruhatár, mert sem kabátja, sem cipője nincs.

Amíg szemügyre vettem őket, az öreg jegyző újból meg újból megkérdezte:

— No, fiaim, mondjátok el szépen, hogy loptátok el a bárányt?

Mind a két vádlott újból, meg újból erősítette, hogy ők ugyan nem lopták el.

— Mind a ketten ültetek már?

— Ültünk, de ez csak tévedés volt.

— Jólvan! Tagadtok. Majd Mihály folytatja a kérdezést.

Erre azonban könyörgőre fogták a dolgot.

— Csókoljuk a kegyes kezét, csak azt ne! A kisbíró úr keményszívű ember és neki sem mondhatunk mást, minthogy ártatlanok vagyunk.

Mihály azonban nem ismeri a tréfát.

— Gyerünk kifelé!

Mikor künn voltak az ajtón, még egyszer behallatszott a kétségbeesett védekezés egy foszlánya:

— Fusson ki mind a két szemünk...

Magunkra maradtunk.

— Úgy látom, hogy ezek ártatlanok.

Az öreg jegyző mosolygott a bizonyágtévésemre és csak annyit válaszolt:

— Majd Mihály...

Beszélgettünk tovább. Lassan, vontatottan. Eltelt az első negyedóra. Az öreg ki-kivette az óráját. Megcsóválta a fejét.

— Ez a Mihály... Ez a Mihály...

Megint eltelt öt perc. Megint hangzott.

— Ez a Mihály... Ez a Mihály...

Hanem mikor már félóra telt el és nekem is a hideg szaladgált végig a hátamon, akkor az öreg felkelt a helyéről.

— Ez a marha még valami bajt csinál... Utána nézek...

Ebben a pillanatban lépett be a várvavárt. Fáradtság ült az arcán. Veríték csurgott a homlokáról, amely azt bizonyította, hogy az erős szellemi munka kimeríthette. Alig tudott szóhoz jutni.

— Tekintetes jegyző úrnak alássan jelentem, az igazság kiderült, a két cigány ártatlan.

— Akkor eresszed el őket. Hol vannak most?

— Már mennek hazafelé. Nincs semmi bajuk. Tessék nyugodtan lenni. Egy cigarettát kaptak tőlem emlékül. Azt szívják. Az igazság kiderült. Ártatlanok.

Magamban ismétелgettem a kisbíró szavait:

— Az igazság kiderült. Ártatlanok.

Mihály tehát felmentette őket. Ez pedig annyit jelent a faluban, mintha a tekintetes Törvényszék mondotta volna ki a felmentő ítéletet.

Elbúcsúztam. Hazafelé tartottam. Ennyi izgalom sok egy napra.

Mikor bekanyarodtam a bátyámék utcájába, egyszer csak meglátom az árokparton a két cigányt. Végignyúlva feküdtek a porban. Fájó tagjaikat melengették. Az áldott nap olyan bőkezűen szórta rájuk sugarait, mintha az egész tárgyalást végig hallgatta volna. Milyen jó, hogy ebből a fényből jut az árokparton vergődőknek is. Mély emberi részvétellel állottam meg mellettük. Nagy kinnal fel-tápaszkodtak. Kezet fogtam velük.

— A fiatalúr kezét fog két ilyen rongyos, összevert cigánnyal? — kérdezte Csutak Ferkó.

— Miért ne? Örülök, hogy kiderült az igazság, hogy ártatlanok vagytok, hogy a bíró portájáról nem ti loptátok el a bányányt.

— Kiderült az igazság! — nyöszörögte Pista. — Hanem ha már ilyen jó hozzánk, mondok magának valamit. Tudja, ez a marha Ferkó majdnem kikottyantotta vállatás közben, hogy mink loptuk el a bárányt.

— Ti loptátok el?

— Nem loptuk el. Hanem tudja, kijött a bárány az utcára és mert senki sem járt arrafelé, nagyon megsajnálunk, hogy eitalál tévedni, szegényke. Ezért aztán Ferkó az ölébe vette, aztán hazavittük a putriba. Ennyi volt az egész. Erdemes ezért olyan nagy komédiát csapni? Nézze, fiatalúr, ezt mink senkinek sem mondtuk volna el, de maga kezét fogott velünk. Az Isten áldja meg magát.

Most Ferkó vette át a szót.

— Már úgy volt, hogy nem bírom tovább, de mégis csak kibírtam valahogy. Aztán aszongya a kisbíró, hogy aszongya: no, látom, hogy ártatlanok vagytok. Hát tudja, fiatalúr, ilyen nagy marha ez a Mihály. Aszongya, hogy kiderült az igazság. De azért el ne monda ezt a jegyző úrnak, mert akkor agyonvernek bennünket. De lássa, maga kezét fogott velünk. Üriember még sohasem fogott egyikünkkel sem kezét. Lássa, magának megmondjuk, mert jó ember. Nem veti meg az ilyen szegény, rongyos népet. Tudja, mink apa, meg anya nélkül nőttünk fel. Ha Mihály kezét fogott volna velünk, akkor azt mondom neki: Nézze, kisbíró úr, mink vittük el a bárányt.... De így... Abból ő ugyan nem eszik. Hogy majd hencegjen mindenfelé, hogy kiszippantotta belőlünk az igazságot...

Ott hagytam őket az árokparton. Fürödtek tovább a nap melengető sugaraiban. Csutak Ferkó, meg az öccse.

Ebéd közben a cseléd jelenti, hogy várnak az utcán. Legyek olyan szíves és menjek ki, Csutak Ferkó akar velem beszélni. Félbehagytam az ebédelést, noha öreg rokonaim élénken tiltakoztak a merénylet miatt. A ház előtt álldogált Ferkó. Az utca sarkán meg, távolabb, az öccse.

— Mi baj, Ferkó?

Odahajolt hozzám, mintha valami titkot akarna velem közölni.

— Kéremszépen, meghívjuk ma estére, egy kis báránypaprikásra.

— Hova?

— A putriba.

— Köszönöm, Ferkó. Jólesik, hogy rám gondoltatok, de ma estére már máshova ígérkeztem, hanem ezen a pénzen vegyetek a vacsorához bort, meg néhány szivart és gondoljatok majd rám.

Visszatértem a hajlékba. A néném szelíd szemrehányása várt:

— Ugyan, fiam, hogy van kedved ilyen vacak néppel barátkozni?

MINDENÜTT JÓ, DE LEGJOBB OTTHON...

Az első elemi osztálynak Jóska volt a legrongyosabbja. Nem volt rajta egyetlen ruhadarab, amelyik rongyos ne lett volna. Ha ruhatárát az ócskáspiacon el akarta volna adni valaki, az ugyan csúnyán megjárta volna. Ingyen sem kellett volna senkinek. Éppen ezért világgraszoló esemény volt, amikor egyszer a tanítója tudtára adta, hogy vadonatúj kabátot, vadonatúj nadrágot, vadonatúj harisnyát és vadonatúj cipőt kap a felruházási ünnepségen. Ingyen. Szeretetből. Mégcsak néhány nap. Néhány elképzelhetetlenül hosszú nap és aztán felvirrad a nagy nap, amikor vadonatúj kabátban, vadonatúj nadrágban, vadonatúj harisnyában és vadonatúj cipőben sétál haza az iskolából, hogy aztán ezeket a drága kincseket örökre a magáénak mondhassa. A rongyokra is is nagy hivatás vár. Ráhullanak szelíden a Jóska öccsének a testére és ami meleg van bennük, azt mind a kis testvérré árasztják.

Ez az édes boldogság fénnel vonta be a szegény hajlékot és a sok vadonatúj holmi még meg sem érkezett és máris napsugárba öltöztette a fázó, szomorú reménykedő szíveket.

A felruházási ünnepségen mindenki megjelent, aki hivatalos volt, csak Jóska hiányzott. Az utcájabeli gyermekek elújságotlák, hogy ragyogó szépségű autó állott meg a házuk előtt, abból két ragyogó ruhás úr szállott ki; nemsokára kijöttek a házból és magukkal hozták valami ágyfélén Jóskát, betették az autóba és mint a villámlás, elrobogtak.

— Azok az urak a mentők voltak, — magyarázta a tanító.

Az egyik kis iskolás azonban más véleményen volt.

— Nem a mentők voltak, hanem két díszruhás úr volt. Aranyos sipkájuk volt.

Jóskát bevitték a városba, a kórházba, Félig halottan.

Mikor magához kezdett térni, jó néhány nap után, eleinte azt hitte, hogy mindez csak álom. Szép, nagy ágyban ébred fel. Két párna a feje alatt. Szép, nagy paplan borul rá féltő gonddal. Jó meleg a szoba. Fejedelmi kávé-t hoznak reggel. Fejedelmi ebédet kap délben. Fejedelmi uzsonna várja délután. Fejedelmi vacsorában van része este. Akárcsak a mesében. Milyen más itt, mint otthon, ahol hideg a szoba, ahol nincs pompás ágy, ahol nincs fejedelmi kávé, fejedelmi ebéd és fejedelmi vacsora. Aztán mindegyik beteg tudja már, hogy lesz karácsonyfa minden betegszobában. A karácsonyfán gyertyák égnek. A karácsonyfa alatt és mellette és körötte sok finom ajándék. Jóska mindezt szájtátva hallgatta. Mikor pedig a fehérruhás ápolónő megbiztatta, hogy két angyal hoz neki ajándékot az Égből, akkor egyszerre elfelejté otthona rongyait és abban a túlárado boldogságban örvendezett, hogy sehol a világon nem lehet az élet olyan szép, mint itt, a kórházi betegszobában, a meleg szobában, várva a két angyalt.

Meglátogattam kis barátomat.

— No, hogy érzed magadat, Jóska? — kérdeztem.

— Jól. Várom a két angyalt.

— Szeretsz itt lenni?

— Szeretek ám. Itt mindig meleg a szoba. Itt minden reggel kávé-t kapok. Itt minden délben leves is van, hús is van. Este meg tejbegríz.

— Hát aztán?

— Aztán lesz karácsonyfa. Nekem két angyal hozza az ajándékot az Égből.

— Hát akkor hol jobb: itt, vagy otthon?

— Itt jobb!

Elbúcsúztam angyalokat váró barátomtól.

Miután pedig a látogatási idő már megkezdődött, egymásután jöttek édesanyák a betegszobába. Az egyik: húszfilléres falovat hozott a kisfiának, a másik: tizfillér árú cukrot, a harmadik: négyfilléres ceruzát, a negyedik: két darab fénylő, aranyszínű kétfillérest..., mindegyik kis beteg kapott valami nagyon szegényes ajándékot, de mindegyiknek az édesanyja hozta. Mindegyikre az édesanyja mosolygott. Mindegyik az édesanyjától kapott csókot. Csak Jóska maradt árván. Az édesanyja a falujában fekszik betegen. Hideg szobában. Vackon. Kenyér-vízen. Jóska látta az édesanyákat. Aztán elszorult a szíve. Mit ér ez a nagy mód? Mit ér a meleg szoba? Mit ér a kávé, a leves, a hús, a tejbegríz? Mit ér a világ minden karácsonyfája, ha nem láthatja az édesanyját? És még azt merte mondani, hogy jobb itt, mint otthon.

Másnap ismét meglátogattam. Egyenesen az ágyához siettem.

— Nem tetszett látni az édesanyámat?

— Nem láttam.

— Nem jön be?

— Alig hiszem.

— Még mindig beteg?

— Beteg bizony. Sokat gondol rád, szegény.

Jóska zokogni kezdett.

Aztán nagy siralommal, szaggatottan, hogy a szíve majdnem megszakadt, arra kért, hogy menjek el az édesanyjához.

— Jól van kisfiam, majd írok neki levelet.

— Mikor tetszik írni?

— Még ma. Gyönyörű szép levelet írok neki.

— Tessék neki megírni...

Nem tudta folytatni.

— Majd megírom neki, hogy jól vagy és hogy jobb itt, mint otthon...

— Ne azt tessék írni, hanem azt, hogy jöjjön édesanyám értem, mert...

— Mert?

A Jóska arcán drága mosoly jelent meg. Rámmeresztette a szemét és elfelejtkezve a meleg szobáról, a két párnáról, a paplanról, a fejedelmi ebédről, a fejedelmi vacsoráról, a karácsonyfáról, az ajándékot hozó két angyalról és mindenről, ami földi fény, most már diadalmasan mondta :

— Azt tessék írni, hogy jöjjön édesanyám értem, mert nagyon szeretném látni és hogy ezerszeresen jobb ott-hon, mint itt...

PERZEMISLI.

Az ezerkilencszázhuszonegyedik esztendő-t írják. Más van. A tájék virágba öltözött. A sok-sok millió fűszál boldogan ujjong fel, amint érzi, hogy homlokon csókolja az áldott napsugár. Kopott irodámba beragyog a nap. Megaranyozza nemcsak a ráncos, öreg bútorokat, hanem fénnel vonja be azt a drága ifjú párt is, aki mindazt elhozta a szívében, amit tavasznak lehet nevezni. A vőlegény már nem mai gyerek. A tizenkilencedik esztendejét tapossa. A menyasszony felett is elrepült az idő. Betöltötte a tizenhatodikát. És mert nem bírnak egymás nélkül élni és inkább meghalnak, mintsem hogy egymás nélkül éljenek, ezért a két örömapa sem tehetett mást, mint hogy beleegyezett a házasságba. Ez a magyarázata a látogatásnak. Iratkozni jöttek. Elhelyezkednek a százszázalékosan rokkant díványon. A vőlegény mellett az édesapja. A menyasszony mellett is az édesapja. Elhangzanak az ünnepélyes kinyilatkoztatások. Ki, hol született? Kik a szülei? És így tovább. Hamarosan átesünk a formaságon. Ekkor feláll a menyasszony édesapja. Dikcióba kezd. Arra kér, hogy fogadjam el a lány násznagyságát. Ez a család óhajta. Elfogadom. Megállapodunk a részletekben. Felírom az előjegyzési naptáramba. Majd társalkodni kezdünk. Az örömapa elmondja, hogy két családja volt. Az egyik a menyasszony. A másik meg, szegény, nyugodjon, a várban harcolt. Semmi hír nincs róla. Bizonyosan meghalt.

— Hol szolgált?

— A várban. Tetszik tudni. Ott fenn, a hegyen, Perzemisliben.

— Hol?

— Perzemisliben.

— Igen. Most már tudom. A várban. Ott fenn a hegyen, Perzemisliben, ahol annyi magyar hullott a sírba.

Egyszerre borongás szálldogált a napfénnel bevont irodában. Jóskára gondolunk. Szegény Jóskára. A menyasszony bátyjára. Aki meghalt a várban, Perzemisliben, ott fenn a hegy tetején.

A három hét elrohant. Reggel kilenckor ünnepélyesen beállítottunk az anyakönyveshez. Pista meg Julcsa házasságot kötöttek. Násznagytársammal mindezt igazoltuk sajátkezü aláírásunkkal, amelyet belerajzoltunk a nagykönyvbe. Azután hazasétáltunk, a menyasszonyos házhoz. Ott várnak ebéddel. Onnan indulunk délután a templomba. Az ebéden átestünk. Felcihelődtünk, hogy szép-tempós-lassú menetben felkísérjük az új párt a templomba. Előzőleg azonban a vőfélynak volt mondani valója. Elbúcsúztatta a menyasszonyt az édesanyjától, édesapjától, barátnőitől, közeli s távoli rokonaitól, jószomszédoktól. Mindezt, persze, ékes rigmusokban. Hogy majd megszakadt a szíve a vőfélykoszorúnak. Mikor ennek vége volt, násznagy-társam kért szót.

— Atyámfiak! — kezdette komoran — mielőtt az Isten házába indulnánk, emlékezzünk meg valakiről, akinek itt kellene lennie, de fájdalom, nem lehet itt. Tizennégyben indult el hazulról. Ott harcolt a várban, Perzemisliben. Fenn a hegy tetején. Ott halt meg szegény, nyugodjon.

Egyszerre hangos zokogás töltötte meg a házat. A menyasszony látölelte sírva az édesanyját. Az örömapa elővette nagy, tarka zsebkendőjét és minduntalan a szemét törülgette. A koszorúslányok elkomorodtak. Az asszonyok szípoztak. Egyiknek eszébe jutott az ura. A másíknak a testvére. A harmadiknak a fia. Vagy rokona. Vagy valamelyik kedves valakije. Megindultan álltam közöttük. A földesszoba szegénységében. Lelkünk elé rajzolódott a vár, Perzemisli. Ott fenn a hegy tetején. Mert a nép képzelete előtt hol lehetne a vár másutt, mint egy irtózatoss hegy tetején. Ahonnan Jóska süttö-

gette az ágyúját a völgyben táborozó ellenségre, amíg egy szívtelen golyó be nem furakodott a szívébe.

A menyasszonyos háztól tempós menetben három-negyed óra a templom. Elindultunk. Násznagy-társammal vezettük a menetet. De milyen megható! A legények nem kurjongattak, hanem illendően, megindultan vitték karonfogva a párjukat. Szótlansul. Csendben. Utánuk haladtak az öregebbek. Azok sem beszélgettek. A házak előtt népek álltak, álldogáltak.

— Tán siketnémák ezek — kérdezte egy bámészkodó —, hogy ilyen hallgatagon, bánatosan mennek a templomba?

Mások sem mondtak mást. Csak mi tudtuk, hogy mi ennek az oka? Jöskára gondoltunk. Meg a várra. Perzemislire. Meg a sok magyarra, aki ott halt meg.

A templomban zsoltárt énekeltünk. Igét hallgattunk. Imádkoztunk. Elhangzott az eskü. A könnyek felszáradtak. Béke szállt a szívekbe. Csendes-boldogan indultunk hazafelé. És megszépülve állt lelkünk elé a vár: Perzemisli...

A TÜDŐBAJOS.

A Tüdőbajos egyszerre ünnepelte a huszonnegyedik születése napját és az eljegyzését. Akármilyen szegény volt, mégis úgy érezte, hogy ezt a kettős alkalmat meg kell ünnepelnie valamiképpen. Persze, csakúgy szegényesen. Mert a menyasszony egy szikrával sem gazdagabb, mint ő és két ilyen ágrólszakadt akárhogy összefog, mégsem tud valami fényes parádét csinálni. Vacsorára meghívtak hát néhány rokont, néhány barátot, néhány jóismerőst. Megalkudtak két szál tapasztóval, hogy vidámabb legyen a hangulat. És megkezdődött az eljegyzési ünnep. A szülők sírtak egy csomót. A fiatalbja azonban annál hangosabb volt. Majd táncra perdültek. A Tüdőbajos úgy érezte, hogy ember nem lehet boldogabb ezen a földön. Éjfél tájban egyszerre megváltozott a hangulat. A vőlegény köhögni kezdett. És kibuggyant az első vércsepp az ajakán. Az egyik vendég-rokon odasugta a melletteülőnek:

— A szegény édesapja is ebben halt meg. Nyugodjon.

Hamarosan eloszlott a társaság.

Néhány nap múlva bevitték a Tüdőbajost a szanatóriumba. A menyasszony naponként meglátogatta. Boldogan tervezték a jövőt. Hogy így lesz, meg úgy lesz. Mihelyt kiszabadul, nyomban megesküsznek. Így ment egyik hétről a másikra. Egyszer csak minden ok nélkül elmaradt a leány. Majd levelet küldött. Megírta, hogy visszaküldi a gyűrűt. Nem megy hozzá feleségül. Kéri, hogy ne haragudják. Ennek így kellett történnie.

A Tüdőbajos úgy érezte, hogy megszakad a szíve. Bizonyosan tudta, hogy megijesztették a leányt. Hogy

csak nem megy beteg emberhez. Hogy csak nem köti az életét egy halálraválthoz.

Napokig gyöttrődött ennek a gondolatnak a szörnyű súlya alatt. Lassanként megbékélt. Hát ha meg kell halnia, meghal. Igaza van a leánynak. A halállal miért szövetkeznek?

Forró júliusi napon a szanatórium terraszára vitték a Tüdőbajost. Itt feküdt vagy tizenharmadmagával. Mindnyájan fürödtek a napfényben. Éjtszaka pedig a nyári éj csillagfényében. A terrasról gyönyörű látványban volt részük. Hatalmas kert terült el ott. Széles utakkal. Virágokkal. A kert végénél pedig patak csörgedezett. Egy reggelen munkások serege tűnt fel. Kopott úszónadrágféle valami fődte a testüket. Mindegyiknél talicska. Hét órakor már megfeszültek az izmok. És egész nap, hajrá! Földmunkások voltak. A Tüdőbajos barátai. A patak partjáról hordták a földet. Szakadt róluk a veríték. A forró júliusi nap égette a testüket. És hordták a földet. Hogy még nagyszerűbb legyen a park. Hogy a patak környéke is felöltözzék a kultúra köntösébe. Délben az egyik barát feljött a terrasra, hogy meglátogassa a Tüdőbajost.

— Könnyű neked, pájtás — kezdte a beszélgetést —, te nem ismered, hogy mennyit szenvedünk mi ezzel a nehéz munkával. Itt fekszel kényelmesen. Van jó reggelid, ebéded, vacsorád. Mindent ide hoznak. Orvosok vizsgálgatnak. Egész nap újságot olvasol, alszol. De mi! A szakadásig dolgozunk. Cipeljük a nehéz földet. Reggeltől estig a talicska mellett, meg az ásóval. Meg benn a patakban. Sárosan. Naptól égetetten.

— Óh, de boldogok vagytok — sóhajtott a rekedten a Tüdőbajos. — Ha én mégegyszer hordhatnám a földet reggeltől-estig. Ha én mégegyszer benn állhatnék a patakban. Ha én mégegyszer dúrhatnám, áshatnám a földet. Nálamnál nem lenne senki boldogabb.

A barát elbúcsúzott. A Tüdőbajos egész délután a barátait bámulta és irigyelte. Úgy érezte, hogy nem bírja ezt sokáig. Azt, hogy a lány a fakepnnél hagyta:

elbirta viselni. De ezt nem lehet. Azért addig kérte a főorvost, amíg bevitték az egyik betegszobába. Ahonnan nincs kilátás a parkra, a barátokra, a földmunkásokra. Közben mindig rosszabbra fordult a sora.

— Mennyi időm van még? — kérdezte az orvosát.

— Néhány hónap múlva otthon leszel — válaszolt az szelíden.

— Óh, kéremszépen, tudom én azt, hogy soha meg nem gyógyulok!

Elmúlt a nyár. Beköszöntött az ősz. Látogatóba megint eljött a barát. De szinte megijedt, amikor meglátta a Tüdőbajost. Alig ismert rá. Most már megértette, hogy milyen boldogság reggeltől-estig dúrni a földet, cipelni a nehéz földet, hazamenni fáradtan és lepihenni és felvirradni megint a munkára.

— Mi van a leánnyal?

— Megvolt az esküvője.

— Legyen boldog, azt kívánom, mondjad meg neki.

Amint így beszélgettek, a betegszobába hangos aggyonistennel lépett be valaki. Sorra ment a betegekhez. Kis füzetkét osztott szét köztük. A Tüdőbajos köszönősen vette el. Meg sem köszönte. A barát azonban érdeklődött, hogy mi van a füzetkében.

— Adjad már ide, hogy belenézzek. Hátha tanulok belőle valamit.

— Nesze! Olvassad el. Neked adom. Vidd haza.

A barát megnézte a címet. Nagybetűs cím volt:

— Elvesztettél-e mindent?

— Én el — suttogta a Tüdőbajos.

A barát olvasni kezdte:

— Elveszíthetted mindent: vagyonodat, szeretteidet, erődet, egészségedet, boldogságodat, de ha Istent nem vesztetted el, akkor mindig nyugodtan tekinthetsz a jövődbe. Istent elveszíteni annyi, mint mindent elveszíteni.

A barát megkérdezte:

— Te elvesztetted az Istent?

— El —, válaszolta halkán a Tüdőbajos.

A füzetosztogató hallotta ezt a néhány szót.

— Holnap is bejövök. Holnap is meglátogatom.

És az Ismeretlen naponkint ott ült a beteg ágya mellett. Naponkint hirdette neki az Igét. Mindíg közelebb vitte az Úrhoz.

— Dehát kicsoda tulajdonképpen maga? — kérdezte egyszer a Tüdőbajos.

— Egy édesapa — válaszolta. — A másik pavillonban fekszik a fiam. Először mindig hozzá megyek. Aztán ide. Szeretném, ha Istent megtalálná. Azért látogatom.

— Nagyon beteg a fia?

— Nagyon, bizony.

— Van olyan beteg, mint én?

— Még súlyosabb.

— És mi a vigasztalása?

— Az, hogy Istent nem veszítettem el. Mindíg velem van. Naponkint szólok hozzá. Naponkint hallgatom, hogy Ő mit mond. Ez a boldogságom a fájdalomban.

—Kérem, imádkozzék velem. Boldog szeretnék lenni.

És imádkoztak. A Tüdőbajos és az Ismeretlen. Mikor azonban a harmadik napon ismét belépett a betegszobába, az egyik beteg ezzel fogadta:

— Meghalt a barátja. Mikor utolsó óráit élte, azt mondta, hogy mondjuk meg majd, hogy megtalálta az Istent. Hogy Istennél mindent, mindent megtalált.

Az Ismeretlen letörölte könnyeit. A fiához sietett.

— Hogy van a Tüdőbajos? — kérdezte a fiú.

— Meggyógyult, fiam.

— Én is meggyógyulok?

— Te is meggyógyulsz, fiam.

— Éppen úgy, mint a Tüdőbajos?

— Igen, éppen úgy.

— És hazakerülök?

— Hogyne! Egész bizonyosan hazakerülsz,

A fiú imára kulcsolta kezét.

— Istenem, hálás szívvel magasztallak, hogy meggyógyulok, mintahogy meggyógyult a Tüdőbajos; és hazakerülök, mintahogy ő hazakerült. Tudom, hogy ez csak akkor teljesedik be, ha Téged soha el nem veszítek. Óh, add ezt a drága ajándékot nekem, beteg testvéreimnek és minden szenvedőnek Ámen.

Az édesapa halkán ismételte :

— Ámen.

És a betegszoba többi betege rekedtes, elfulladó hangon suttozta :

— Ámen.

NAGY MÁRIA SIRKÖVE.

A tizennyolcadik születésnapján a Városi Szanatórium tizenkettes szobájában ébredt fel Nagy Mária. Hatalmas kórterem ez. Nyolc tüdőbeteg köhécse benne. Künn gyönyörű, illatos, májusi reggel. Benn savanyú betegszag terjeng a levegőben. Az ágyakra nyomott hangulat nehezedik. A Haláltól való félelem sötét szomorúsággal ül ki az arcokra. Az ápolónő a legelső reggeli látogató. Vidáman, megelégedetten vonul végig a kórtermen. Olyan, mint a kicsattanó élet. Olyan, mint a kerekrenyílt piros rózsza sárgulnikezdő falevelek közt. Köszönget jobbra-balra. Inkább csak megszokásból.

— Jóreggelt... Jóreggelt... Jóreggelt...

Az egyik beteg rekedten, a másik nagyot ásítva, a harmadik egykedvűen viszonozza:

— Jóreggelt... Jóreggelt... Jóreggelt...

Majd megáll a Nagy Mária ágya mellett.

— Mi újság, lányom?

— Az az újság, hogy ma vagyok tizennyolc esztendőss.

— Isten éltesse!

— Köszönöm. Nem tudom, hogy megérem-e az estét?

— Hát aztán miért ne érnéd meg?

— Mert nem érem meg. Majd meglátja, hogy igazat mondtam.

— Lári-fári — szólt mosolyogva az ápolónő.

A betegek magukra maradtak. Künn gyönyörű, illatos, májusi reggel. Benn savanyú betegszag.

— Oszť honnan tudja, hogy nem éri meg az estét? — kérdezte kis szünet után Szenes Mihályné, aki a mellette

lévő ágyban feküdt és akit — éppen ezért — mindközönségesen csak szomszédasszonynak tisztelt.

— Hát onnan, hogy menyasszony voltam álomban.

— Látszik, kedves, hogy maga falusi, azért olyan babonás.

A betegek figyelni kezdtek a beszélgetésre. Vajda Jánosnének a szoba túlsó sarkában az ágya és onnan kérlelte:

— Hangosabban mondja, mert a szava nem hallatszik ide hozzám.

Nagy Mária most már általános figyelemtől kísérve folytatta az előadást.

— Hát tudják... volt nekem egy unokatestvérem. Nagyon szép lány volt. Úgy hívták, hogy Barna Julcsa. Az is éppen tizennyolc esztendő volt, mint én. Az is benn feküdt itt a szanatóriumban, mint én. A születésnapjára virradó hajnalon azt álmodta, hogy menyasszonyruhában megy a templomba. Fehérruhás lányok kísérik. Virágcsokor a kezében. Szól az orgona...

— Hát a vőlegény hol maradt? — kíváncsiskodott a szomszédasszony.

— Volt ugyan vőlegénye, de álmában nem az vezette be a templomba, hanem egy ősz, öreg ember. A népek meg siratták rettenetesen...

— Megható álom! — vágott közbe a szomszédasszony.

— Aztán az történt, hogy még aznap meghalt, szegény. Éppen a születésnapján. Édesanyám sokszor elmesélte ezt nekünk és mindig megsirattuk, mert hogy olyan szomorú a történet...

— Tán maga is ilyen valamit álmodott? — kérdezte a szoba túlsó sarkából Vajdáné.

— Szóról-szóra ezt álmodtam. Egy ősz, öreg ember vezetett be a templomba. Menyasszonyi ruha volt rajtam. Fehérruhás lányok kísérték. Virágcsokor volt a kezemben. A népek meg sirattak rettenetesen.

— Az álom semmit sem jelent —, erősítgette az egyik beteg. — Nem tudnám megmondani, hogy hány-

szor álmodtam azt, hogy leégett a házam és soha életemben nem volt házam. Mindíg a máséban laktam.

Az ápolónő megint bekukkantott. Nagy Mária magához hívta.

— Valamit szeretnék mondani.

— No, mondd!

— Édesanyám egy órára ígérte, hogy bejön. Ha mégse jönne be és meghalnék, akkor mondja meg neki, hogy tisztelem. Mindenem az övé legyen. A ruhám, a cipőm, a fehérneműm, a takarékkönyvem, amelyikben hús pengőm van... és a fülbevalóm. Adja el, amit eladhat. Aztán éljen belőle, úgy, ahogy tud és addig, ameddig tart...

— Csak nem akarsz tán meghalni?

— Dehogyan akarok. De úgy érzem, hogy meghalok. Mert menyasszony voltam álmomban. Egy ősz, öreg ember vezetett be a templomba. Fehérruhás lányok kísérték. Virágcsokor volt a kezemben. Szólt az orgona...

Az ápolónő sajnálkozva nézett a lányra.

— Csacsi! Hát ilyen babonás vagy? Különben, ha egy lány álmában menyasszonyi ruhában megy a templomba, az jót jelent... az szerencsét hoz...

Nagy Mária ezután ceruzát, meg egy kis papírost kért. Kúszált vonásokkal írta:

— Tekintetes Asszony, kérem, nagyon szépen felkérem, hogy édesanyámat tessék továbbra is a mosáshoz, meg más munkához hívni. Mert Faragóné ki akarja túrni. Én nem segíthetek rajta, mert meghalok. Kezét csókolom, Mari.

— Tán a vőlegényednek írsz?

— Annak nem írhatok, mert nincs vőlegényem. Hanem legyen szíves, adja oda édesanyámnak, ha bejön, hogy vigye el a jegyzőné tekintetes asszonynak. Neki szól.

Egyik óra kergette a másikat. Delet harangoztak. Behozták az ebédet. Mindegyiknek odavitték az ágyához. Nagy Máriának semmi sem kellett. Mindíg nyugtalanabb lett. Mindjárt egy óra. Az édesanyja nem jön.

csak nem érte valami baj? Már félkettő. Még mindig nem mutatkozik.

A szomszédasszony észrevette a vergődést.

— Behívassuk az orvos urat?

— Nem. A világért sem. Ne fáradjunk. Hány óra van most?

— Mindjárt kettő.

— Már nem jön édesanyám... Tisztelem, csókolom...

Aztán hörögni kezdett. De csak néhány percig. Aztán hosszút sóhajtott.

— Elvégezte szegény — suttogta a szomszédasszony.

— Meghalt... — suttogta félelmetesen, megrendülve, a Haláltól remegve a többi halálraitélt. Mindegyik dermedten nézett maga elé.

— Ő már boldog! — sóhajtotta Vajdáné alig hallhatóan.

Leterítették fehér lepedővel. Alig telt el egy negyedóra, amikor a kórterembe lépett a várvavárt. Az ágyhoz sietett. Mint az eszelős, tízszer, hússzor sikoltozta: Marikám... Marikám... Marikám... csak egy szót szólj még, galambom... De minden hiábavaló volt. Nem kapott választ. Megeredt könnyei zuhatagja.

A szomszédasszony vigasztalni kezdte:

— Nagyon szép volt szegénynek a meghalása.

Többet azonban nem tudott mondani. Elcsuklott a hangja.

Majd Vajdáné vette át a szót.

— Utolsó szavával is magát emlegette, kedves...

Az ápolónő is megpróbálta a vigasztalást. Szeretett volna valami gyönyörű szépet mondani, amitől felszáradjanak nyomban a könnyek. Nem sikerült. Pedig ő már — ha valaki — látott elég halottat és látott elég gyászolót és most mégsem jutott semmi okos az eszébe. Így hát nem maradt más hátra, minthogy az álmodt mondja el.

— Azt álmodta, szegény, hogy menyasszony volt. Egy ősz, öreg ember vezette be a templomba. Fehér-ru-

hás leányok kísérték. Virágcsokor volt a kezében. Szólt az orgona...

— Óh, drága kislányom! Miért nem én haltam meg helyetted?

Így jajveszékelt a szegény asszony.

Ezzel kezdődött Nagy Mária siratása.

Aztán, úgy estefelé, kivitték a temető hullaházába a halottat. Onnan lesz a temetése. A kórház temetteti. Fakoporsót csináltatnak neki. Az ingyenes részen lesz a sírja.

Nagy Mária édesanyja hazafelé indult. Persze, csak úgy gyalogosan. A szanatóriumtól jó négy kilométerre van a faluja. Nehéz út ez most. Szörnyű teher, amit cipelni kell. A fájdalmat kell vinnie a szívében. Majdnem összeroskad a súlya alatt. Útközben ismerősökkel találkozott. Mindenki a leányt kérdezte.

— Hogy van már, szegény?

— Meghalt.

Mikor a feleútat megtette, robogó fényes fogat állott meg mellette. A jegyzőné tartott hazafelé. Büszke asszony. Gögös asszony. Mikor meglátta a hazafelé vándorló asszonyt, megállást parancsolt a kocsisnak.

— Hogy van Marika?

— Meghalt, tekintetes asszony, kérem.

— Ma?

— Igen. Eppen a tizennyolcadik születése napján.

— Igazán, jó lány volt. Szívből fájdalom a halálát. Üljön fel a kocsimra, Nagyné asszony, lelkem.

— Köszönöm, majd gyalog megyek haza.

— Nem addig a'! Üljön ide mellém.

— Köszönöm, majd gyalog megyek haza.

A kérésnek mégis engednie kellett. Felült a kocsira. A kocsis mellé akart mindenáron ülni. A jegyzőné azonban nem engedte. Mellé kellett ülnie.

Másnap reggelre mindenki tudta a faluban a megrendítő eseményt. A temetést harmadnap délutánra tűzték ki a hivatalos urak. Korán reggel, a templomozás előtt, megjelent az öreg harangozó a parókián és előterjesztette alázatos kérelmét.

— Tiszteletes uram, tetszik tudni, hogy meghalt özvegy Nagy Jánosnének a lánya?

— Tudom. Hogyne tudnám.

— Ma délután lesz a temetése. A szanatóriumban halt meg, szegény. A városi temető hullaházából temetik. Egy csomó lány, az iskolatársak, a barátnők elhatározták, hogy ma délután indulnak az iskola udvaráról a temetésre. Aszongyák, hogy vagy ötvenen lesznek. Egész leánysereg.

— Mindezt nagyon jól tudom.

— Azt képném alázatosan, hogy tessenek megengedni a harangoztatást, amikor elindulnak a lányok. Egy negyedóráig. Tiszteletből. Ingyen. Én sem kérek egy filért sem. Tiszteletből, ingyen harangozok.

— Jól van, öregem. Amit tett, az nemes cselekedet volt. Csakhogy én már intézkedtem. Meghagytam a kúrátor úrnak, hogy amikor elindulnak a lányok, akkor egy negyedóráig húzzák a harangot. A Nagy Mária tiszteletére. Ingyen. Szeretetből.

— Köszönöm szépen a jószágát.

Templomozás után pedig ifjú lányok küldöttsége jelent meg a parókián. Gombos Peszkó volt az ünnepi szónok. Elmondta, hogy délután egy órakor indulnak az iskola udvaráról. Kettes sorban. Fehér ruhában. Virággal a kézben. Ahogy Nagy Mária megálmodta. Néhány lány elhatározta, hogy harangoztat. De mert özvegy Nagy Jánosné szegény asszony, nem tud fizetni a harangozásért és ők is csak aratáskor tudnak fizetni a kis keresményükből, ezért az a kérésük, hogy legyenek szívesek várni a harangozás árával. Aratás után megfizetik. Ha kell: írást adnak róla.

A tiszteletes úr meghatottan hallgatta a kedves szavakat. Azután elmondta, hogy már intézkedett. Nyugodtan indulhatnak.

Amikor elharangozták a delet, fehérruhás lányok kezdtek gyülekezni az iskola udvarán. A barátnők. Eppen ötvenen voltak. Egy órakor együtt volt a társaság. Útra készen. Megindult a menet. Kettes sorban. Ünnepelesen. Az öreg harangozó pedig olyan

szívrehatóan húzta a harangot, mint tán soha életében.

Útközben nem sokat társalkodtak. A hiú, hiábavaló beszéd nem illik a gyászhoz. Mikor kiérték a faluból, csak Kovács Vera mondott annyit a mellette haladó lánynak:

— Mari már boldog, mert meghalt...

— Tán szeretnél te is meghalni?

— De mennyire!

Kovács Vera nem szólt többet. Csak magában ismételte:

— Mari már boldog, mert meghalt...

Ennek a sötét bánatnak pedig az a magyarázata, hogy a falu leggazdagabb legénye bolondult utána. El is vette volna feleségül. Az apja azonban nem engedte. Annnyira ellenezte, hogy nem átallotta a vásárnapi templomozás után, a templom előtt, egész sereg ember előtt kinyilatkoztatni, hogy még a sírban sem lenne nyugta, ha a fia egy olyan ágrólszakadtat hozna a familiába, mint amilyen a lány..

Beérték a városba. A malom előtt sok nép áll-dogált.

— Hová mentek lányok? — kérdezték.

— Nagy Mária temetésére megyünk.

Különben pedig nem néztek sem jobbra, sem balra. Lesütött szemmel haladtak. Ahogy azt a gyász megkí-vánja. A világ minden kincséért sem lehetett volna egy mosolyfélét látni az arcukon.

A Temető-utcában, annak a közepe felé van a Dapsi Balázs szatócsboltja. Szénási Panni lelkében fájó emlékek elevenedtek meg, valahányszor elhaladt a bolt mellett. Mikor kijárta az iskolát, a szatócshoz került cselédnek. Itt történt vele az az eset, amit még vénasszony korában sem fog elfelejteni. Medvetáncoltató szórakoztatta a várost és a Temető-utcat sem kerülte el. Panni még soha életében nem látott medvét, a táncoló medvéről pedig azt képzelte, hogy az nem lehet másutt, mint a mesék birodalmában. A kiscseléd kirohant az utcára. Elfelejtkezett a házról, a mosogatásról, Dapsi úrról, a ténsasszonyról, az egész világról és követte, izga-

lomtól kipirulva, a táncoló medvét. Soká ért haza. Dapsi úr dúlt-fúlt mérgében és kékre-zöldre verte a lányt. Panni az utca elején már látta, hogy kiscselédkorabeli gazdája a bolt előtt áll. Elhatározta, hogy elfordítja a fejét, amikor a bolthoz közel ér. Úgy is tett. Dapsi úr azonban hangosan harsogta:

— Hova mentek, Panni?

— Nagy Mária temetésére megyünk, Dapsi úr kérem, — válaszolt illemtudóan a lány.

Az úton más esemény nem történt. Kiérték a temetőbe. Bementek a hullaházba. Persze, egyszerre nem fértek be. Tízes csoportokban jelentek meg a koporsó mellett. Mindegyik lány megnézte a halottat, aki halott-halványan feküdt feketére festett koporsójában. Kovács Vera felsóhajtott:

— Istenem, milyen szép az, aki meghal!

A temetés három órára volt kitűzve. Pontosan megérkezett az öreg lelkész a kántorral.

— Eljöttetek a falutokból, kedveseim, hogy elbúcsúzzatok Nagy Máriától, — hangzott a gyászbeszéd. — Az a könny, amelyik a szemetekből hull, a legszebb gyászbeszéd. Mert csak azokért hullanak a könnyeink, akiket szerettünk és akik minket szerettek. Azokat siratjuk el, akiknek szeretet volt a szívében. Nagy Mária kislány korától kezdve szolgált. Cseléd volt. Tiszta volt. Hűséges volt. Cselédsorban Isten dicsőségére szolgált. Megosztotta édesanyjával a kis keresményét. Könnyeitek mind-mind Nagy Mária felett mondanak gyászbeszédet. Én pedig kérem Istent, hogy áldja meg a ti könnyeiteket.

És ötven lány hangosan zokogott. És apjáról-anyjáról való atyafisága is zokogott.

A gyászbeszéd után kivitték a koporsót. Az iskola-társak és barátnők virágot hintettek a sírba. Majd szépen hazafelé indultak. Kettes sorban. Kisírt szemekkel.

Aztán mult az idő. A barátnők férjhez mentek. A rokonok bajjal-gonddal viaskodtak. Nagy Máriát csak néhanapján emlegette már valaki. De egyvalaki mégis siratta. Az édesanyja. Mindennap újra eltemette. Min-

dennap látta az arcát. Mindennap hallotta a hangját. Mindennap azt érezte, hogy mellette van. Mindennap látta, amint könnyes a szeme.

Aztán mult az idő. Fájdalomban, munkában, nélkülözésben megrokkant szegény özvegy Nagy Jánosné aszszony. Bekerült a Városi Szanatóriumba. Köhécselt fuldoklott reggeltől-estélig és estétől-reggelig. Akárcsak valamikor a lánya. Még halála is éppen olyan volt. Egy hosszút sóhajtott. A mellette fekvő beteg pedig megszólalt:

— Elvégezte, szegény.

Ezzel be is végződött Nagy Mária siratása.

Mert amikor az édesanyja meghalt, többé nem volt e földön senki, akinek a könnyje hullott volna érette.

És mert a fejfáról lemosta a ráfestett nevet az eső és a szakadó zápor, úgy hogy azt senki el nem olvashatja és mert a fejfa is kidülöbös a korhadtság miatt, ezért szebb síremlékről kellene gondoskodni. Legyen hát ez a novella Nagy Mária sírköve...

A TRAKTOR.

A tömzsi, kopasz, pápaszemes pesti úr úgy vonult be a kisvárosi nagykávéházba, mint ahogy győzedelmes hadvezér vonul be a megnyert csata után a meghódított városba. Leült az előkelőségek számára fenntartott asztal egyik karosszékébe. Büszke göggel nézett szét a tájon. Majd habos kávét és pesti újságot kért. A kávét hozták is nyomban. A pesti újság azonban kézben volt. Így meg kellett elégednie a helybeli tárogratóval. Egy porcikája sem kívánta, de azért mégis ráfanyalodott. — Olvasni kezdte. Hirtelen szakmába vágó cikk ragadta meg a figyelmét. A Szikháti Olvasókör háromszáz pengőt gyűjtögetett össze könyvtárra. Ezen a pénzen — az utolsó fillérig — könyvet vásárolnak. Amint a pesti úr erről értesült, fizetett és elindult az üzlet után. Mert a magyar és külföldi irodalomnak volt ő lánglelkű apostola. A szálloda előtt állott búskomoran egy egyfogatú. Mint a mult fájdalmas emléke. A pesti úr érdeklődött, hogy mennyire van a várostól ama bizonyos Szikhát. Megtudta, hogy vagy öt kilométer. Akkor gyerünk — és nekivágott a rázós útnak. Az Olvasókörben egy lelket sem talált. Itt csak vasárnaponként van egy kis élet. Az iskola tanítójától azonban mindenről értesült. Hogy ki az elnök? Hol lakik? Milyen ember? És így tovább. Megint egy kilométert rázatta magát az egyfogatún és bekopogtatott az elnök úr tanyája ajtaján. Szívesen fogadták. Az ember is, az asszony is. Beszélgetni kezdtek. Közönyös dolgokról. Majd észrevétlenül ráterelte a pesti úr a társalgást a könyvtárra, a háromszáz pengőre, a megrendelésre. A város képviselője szólt neki erről Pesten, ő utasította ide. Különben semmi kincsért

sem fáradt volna el Szikhátra. Majd felajánlotta szolgálatait. Ezer oldalt szállít egy pengőért. A kötés ötszáz oldalankint megint egy pengő. A szállítás is belekerül valamibe. Itt van a jegyzék. Éppen kerek háromszáz pengő az ára egy teleszekerény könyvnek. Itt van a megrendelőlap. Csak alá kell írnia az elnök úrnak.

Ebben a pillanatban irtózatosan hasigatózni kezdett az asszony fájós karja. Aztán kirázta a hideg. Mert eszébe jutott a szegény szomszéd sora a traktorral. Molnár szomszéd volt az áldozat. Tömzsi, kopasz, pesti úr kereste fel a tanyáján és édesen dalolt neki a traktorról. Hogy a traktor paradicsommá változtatja a tanyát. Hogy a traktor elmegy kenyeret keresni a gazdájának és hozza-hozza, egyre hozza a sok pénzt. Fizetni sem kell, csak akkor, ha van pénz. Csak alá kell írni a rendelőlapot. És egy hét sem telik el, már kenyeret keres a traktor. Mindez megszédítette a szomszédot. Aláírta a szerződést. A kis földjére rátáblázták a tartozást, nem mintha bizalmatlanok lettek volna vele szemben, hanem azért, mert ez így szokás. És jött a traktor. Majd jött az ügyvédi felszólítás. A pör. A foglalás. Az árverés. Az álmatlan éjszaka. Az összeomlás. A traktor kapta-fogta magát és faképnél hagyta a tanyát. És mint az árvíz mindent elpusztított. Földet, házat, kertet, boldogságot. Mindez most eszébe jutott az asszonynak.

— Apjukom — szólt nyugtalanul — a traktoros szomszédra gondoltam.

— Kire kérem? — kérdezte a tömzsi, kopasz, pápaszemes pesti úr.

— Egy jóismerősünkre.

Megint tovább folyt a tárgyalás. Az asszonyban már akkor megérlelődött a gondolat, hogy a rendelőlapot nem engedi az urával aláírtni. Ki tudja, minek ír alá? Traktor lesz belőle. Az elnök azonban engedékenyebb volt. Már a kezében tartotta a pesti úr töltőtollát. Az asszony megint belevágott, most már ingerülten:

— Apjukom, tán elfelejtette azt a traktor ügyet?

Ez sem használt. Mindíg vésteljesebben szavalt a

pesti úr. Mindig láthatóbban roskadt össze az ellenállás. Az asszony, mint mentőangyal, próbálta menteni a menthetőt.

— Oszť benne van-é a maga könyveiben az országos vásár?

— Ugyan kérem! Irodalom és országos vásár! Ki hallott már ilyent?

— Hát az uram nem írja alá a rendelést. Mert a választmány dönt ebben, nem az én uram. Nem vállalhatjuk a felelősséget. Háromszáz pengővel nem lehet játszani. Ha nem sikerül az üzlet, mindenki az uramat szidja. Nem megyünk bele.

A pesti úr mosolygott.

— Hogy megnyugtassam, jóasszony, a képviselőjükre tekintettel megteszem azt, amit senkinek sem tennék meg. Az elnök úr aláírja a rendelést és ha a választmány elfogadja, akkor érvényes; ha pedig nem fogadná el, akkor megsemmisül. No, mit szól hozzá?

— Apjukom! Gondoljon a Molnárék traktorjára! — rémüldözött az asszony.

— Kérem elnök úr, írja alá a rendelést, — sürgette a pesti úr. — Nekem nincs sok időm. A kocsim itt várakozik. Éstig nem ülhetek maguknál.

— Nem írom alá. Semmit sem rendelek. Nem kell a könyv. Majd a választmány.

— És miért nem írja alá?

— Mert tudja, eszünkbe jutott a traktor.

— Melyik traktor?

— Amelyikbe szegény Molnár szomszéd belepusztult.

A HALÁL KAPUJÁBAN...

Ugyanannak a falunak ugyanabban az utcájában lakott a két haragos. Mind a kettő módos ember. Mind a kettő kevély ember. Mind a kettő csak a mának élt. Mind a kettő csak a Haláltól félt. Egyik sem nézett a szegényre. Egyik sem nézett fel az Égre. Éppen delet harangoztak egy májusi hétköznapon, amikor — őrült rohanással — hatalmas autó vágatott végig a falu nagyutcáján. Majd bekanyarodott a két haragos utcájába és megállott az utca közepén.

— Melyik a Péter Mihály háza? — kérdezte a soffőr.

— Az ott ni! Az a zöldkapus! — válaszolt egy bámszokódó gyerek.

Nagy sírás-rívás hallatszott a házból. Majd hordágyon hoztak ki valakit. Becsapódott az autó ajtaja. Azután tovább vágatott. Csak a porfelhő maradt utána. Mindez néhány perc alatt történt. Egy óra sem telt el és már tudta a falu a szörnyű eseményt. Péter Mihály végigvágódott az udvaron. Orvost hívtak. Az meg telefonált a városba, hogy a mentőautó azonnal jöjjön. Súlyos a baj. Kórházba kell vinni. Nem lehet egy pillanatig sem várni. Ezért volt az őrült rohanás. A falu megrendülve tárgyalta a szörnyű eseményt. Csak egyetlen háznál: a haragoséknál rántottak egyet a vállukon, mikor meghallották.

— Megkapta a magáét! Régen kellett volna! — mondta a gazda.

Harmadnap, éppen mikor delet harangoztak, új izgalom futott át a falu népe lelkén. Megint végigszágul-

dott a kísérteties autó a nagyutcán. Megint bekanyarodott a két haragos utcájába.

— Melyik a Fekete Pál háza? — kérdezte a sofför.

— Az ott ni! Az a cserepes tetejű! — válaszolt egy arahaladó asszony.

Megállott az autó a ház előtt, ahonnan nagy sírás-rívás hallatszott ki. Majd hordágyon hoztak ki valakit. Egy óra sem telt el és már tudta a falu az újabb, meg-rázó eseményt. Fekete Pál is úgy járt, mint a haragosa. Elvágódott az udvaron. Orvost hívtak. Az meg telefonált a városba, hogy jöjjön az autó. Kórházba kell vinni a beteget. Súlyos a baj.

A kórházi betegszobában találkozott össze a két haragos. Mind a kettő halálraválva. Mert hiszen úgy látszott, hogy néhány napnál tovább nem vihetik. Mind a kettő olyan volt, mint egy halott. Jött az atyafiság látogatóba. Ki szekéren, ki kerékpáron, ki gyalog. Komor arccal állottak meg az ágy előtt. De mert a két familia gyűlölte egymást, itt a Halállal szemben is gyűlölettel néztek egymásra. Az első hét elmúlt. Már volt egy kicsi reménység, hogy megmarad a két ember.

Egy reggelen megszólalt Péter Mihály.

— Haragszol rám, Pál?

— Nem haragszom.

— A Halál vár bennünket.

— Tudom.

— A Halál kapujában béküljünk ki.

— Ennél jobbat nem tehetünk.

— Ha bejönnek délután a hozzánk tartozók, mondjuk meg nekik, hogy ők se gyűlölködjének. Hanem szeretettel legyenek egymáshoz.

— Én is ezt kívánom. Akkor nyugodtabban halunk meg.

Hetekig feküdt a két ember a betegszobában. Az Úr pedig kegyelmesen odahajolt hozzájuk és megmutatta az Ő dicsőségét nekik. Milyen más egy ilyen kórházi szoba, mint otthon a legfényesebb hajlék. Itt

nincs gyűlölet. Itt testvéri érzés az úr. Itt halkan beszélnek. Itt nem ordítanak. Itt nem nézi le egyik a másikat. Itt mindenki azt érezi, hogy Isten kezében van. Ez a kórházi levegő magaslati levegő, amelyet magába szív a szenvedő és önkéntelenül is Isten felé tekint. Itt örvények, szakadékok rémítenek és Isten keze után nyúl a lázas, reszkető kéz. Itt nincs úr és paraszt. Itt leomlanak a válaszfalak. Haragosok testvérekké válnak. Így lett testvérré a két haragos.

A kibékülés híre hamarosan eljutott a faluba. Az egyik azt mondta:

— Egy hét múlva megint összevesznek.

A másik így gúnyolódott:

— Addig legyek én szegény ember, amíg békességben élnek.

És így tovább. Mindenkinek volt valami megjegyzése.

A két ember, a halálból megmenekült két gazdag falubéli, hazakerült. Vasárnap már mind a kettő hallgatta az Igét. A prédikáció arról szólt, hogy azoknak, kik Istent szeretik, minden javokra van. Betegség, szomorúság, fájdalom, siralom, halál. Minden, minden. Végigrobog egy mentőautó a falun. Szegény erőtlent, vagy összetörtet, vagy sebesültet, vagy haldoklót visznek rajta. Ugyan ki küldte ezt az autót? Az Úr. Az operációs asztalon fekszik a beteg. Körülötte orvosok, ápolók. Ki adja kezébe a kést az operáló orvosnak? Az Úr. Hazaérkezik egy súlyos beteg a faluba, ki vezérelte haza szeretteihez? Az Úr. Azoknak, kik Istent szeretik, minden javokra van.

A templom gyülekezete mindezekre halkan, suttogva rámondta az Áment.

Hazafelé menet erről beszélget a két megbékélt.

— A szenvedés javunkra szolgált.

— Nekünk is, a mieinknek is javára.

— Az autót az Úr küldte értünk.

— Igen. Ő küldte.

— Ő akarta, hogy testvérek legyünk.

— Igen, Ő akarta.

Néha-néha aztán, amint mult az idő, a mentőautó meg-megjelent a faluban. Hol egyikért, hol másikért. Hol szegényért, hol gazdagért. Hol fiatalért, hol erőtlenségreért. A nép azonban már nem tekintett rá rémülettel, hanem alázatosan, megnyugodva, reménykedve mondogatta:

— Az Úr küldte!

ÖRÖMSZÜLŐK.

Tán még a békevilágban sem volt annyi lakodalom erre mifelénk, mint az inflációs időkben. Pénz volt bőven. Annyi, mint a szemét. Vőlegény is került, menyasszony is. Muzsikus cigány is. Vendégkoszorú is. Így aztán lehetett lakodalmazni. Került is minden hétre kettő-három.

Egy ilyen inflációs vigassághoz fűződik ez a kis történet.

Estefelé érkeztem meg a zeneszótól hangos, vőlegényes házhoz. Az örömanya fogadott, aki a konyhában sürgölődött-forgolódott, parancsot osztogatott, akárcsak egy hadvezér. Pedig kistermetű, beteges külsejű, sápadt arcú asszony volt. Maga volt a hét szűk esztendő.

— Tessék beljebb kerülni, — szólt mély althangon. Azt hiszem, hogy benn a szobában van az uram. Jaj, hogy éppen most nincs itt.

Beléptem a szobába. Már javában táncoltak. Előkerült az örömapa is. Hatalmas szál ember. Maga az élet. Igazi magyar típus.

A fiatalok rám sem néztek. Annyira elfoglalta őket a csárdás, hogy ha a japán császár lépett volna be: azt sem vették volna észre.

Végre hosszú várakozás után, leültünk a vacsorához.

A násznagy mellé kerültem. Tőle tudtam meg, hogy az örömapa csendes, szótalan, még a légynek sem vétő ember és uralkodásra nem termett. Az asszony azonban éppen az ellenkezője. Harcias, nagyszavú, kemény beszédű. Még a béres is úgy fél tőle, hogy valósággal meghunyászkodik előtte.

— Hát a kedves menyasszony? — kérdeztem.

— Az csupa az apja-természet.

— És a vőlegény?

— Az meg verekedős. Nem tudom, hogy fér majd meg a napaasszonyával.

Így társalkodva, közben dikciózva, kedveskedve végre átesünk a vacsorán. Már éjfél felé járt az idő. Sokáig elhúzódott a lakodalmi vacsora, mert rengeteg torta volt. Minden valamirevaló ház küldött. És mindegyik műremeket meg kellett kóstolni. Nagy sértés lett volna akármelyiket is visszautasítani. Mindenki fellélekzett, amikor a sok evés után felállottunk. Kihordták az asztalokat. Rázendítettek a muzsikus cigányok. Öregje-fiatalja táncra perdült.

Ezt az alkalmat akartam felhasználni, hogy szépen, feltűnés nélkül eltűnjek. De hol találom meg az örömapát. Tőle mégis csak illik elköszönni. Addig kerestem, amíg rá nem akadtam. Az egyik sarokban ült. Onnan nézte a táncolókat. Odamentem hozzá.

— Gyönyörű időnk lett az esküvőre! — szóltam, hogy éppen mondjak valamit.

— Az ám, — válaszolta.

— Gyönyörű volt a nászmenet is.

— Az ám.

— Szép vendégkoszorú van együtt.

— Hát van.

— Gyönyörködik úgy-e a fiatalságban?

— Nem gyönyörködöm én, hanem inkább csak úgy elgondolkoztam.

— No, igen. A kedves lánya boldogsága foglalkoztatja a lelkét.

— Nem a! Másra gondoltam.

— Mire, ha szabad kérdezni?

— Hát arra, hogy az én lányom olyan szelíd, mint egy kis bárány. Olyan félénk, mint egy kis madár. Olyan kedves, hogy kibeszélni sem lehet.

— No, és?

— Úgy elgondolkoztam, hogy ez is úgy megváltozik asszonykorára, mint az én anyjukom?

Erre aztán én sem tudtam mit válaszolni. Elbúcsúztam. Szépen, feltűnés nélkül eltűntem. Hazasétáltam.

Néhány esztendő múlva találkoztam megint az örömapával. Disznótorban szórakoztunk. Mosolyogva kérdeztem :

— Hát megváltozott-e a lánya asszonykorára?

— De meg ám! Már is csupa olyan, mint az édesanyja !

SEMMISÉGNEK LÁTSZÓ VALAMI.

A kórház kapuja tárva-nyitva. A kiskapu is, a nagykapu is. Mintha azt akarná beleordítani a világba, hogy a szenvedés elől hiába zárkózunk el, az úgyis besurran, ha másutt nem, hát a kulcslyukon. Jobb azért állandóan nyitva tartani előtte az utat. Két kicsi fiú bámulja tátott szájjal, tágranyilt szemekkel az érkező gyalogosokat, a szekereket, fogatokat, az autókat. Ez is látványosság. Egyik szekér jön a másik után. Zörgős, nyikorgós, rázós parasztszekerek kergetik egymást. Néhanéha egy-egy finomabb fogat. Olyan fényes, mintha tükrökből volna. Azután ritkásabban egy-egy autó. Úgy tülköl, mintha veszedelemben forogna és segítségre volna szüksége. Pedig dehogy! Semmi baj sincs. Csak ez neki a nótája. A két gyermek bámulja a forgatagot. Majd az egyik hirtelen odasomfordál a portáshoz. Kicsit félve, mert látja, hogy mekkora hatalmasság az itten. Halkan, szinte suttogva kérdezi, hogy melyik kórteremben fekszik az édesanyja. A portás hallja is, meg nem is. Mikor a látogatási idő kezdődik, akkor nem igen van mód arra, hogy fűnek-fának felvilágosításokat lehessen adni. A gyermek szívére veszi ezt a nagy szigorúságot és zokogni kezd. Még a kőszívű is megszánna. Ebben a pillanatban hatalmas autó-szörnyeteg áll meg. A népek suttogni kezdik:

— A méltóságos asszony!

A portás majdnem a földre hajol. A fiú pedig zokog, zokog keservesen.

— Hát ennek a kis emberkének mi a baja?

— Az édesanyját keresi! — válaszol a portás.

— No, és?

— Azt én nem tudhatom, hogy hol fekszik. Százával van itt a beteg, kéremalásson.

— Nem baj. Én majd mindjárt megtudom.

Erre megfogja a fiú kezét. Magával viszi. A másik meg, amint ezt látja, odarohan és megfogja a méltóságos asszony másik kezét. Egy öregasszony szívbéli örömmel látja mindezt és megszólal, mintha csak úgy maga-magával beszélgetne:

— Milyen gyönyörű valami!

Ezt azonban már ők nem hallják. Hármában, szépen-csendesen haladnak végig a folyosón. Nagy keresésre találják meg azt, akit keresnek. Az előkelő pártfogó elbúcsúzik véenceitől. Meggyorsítja lépteit. Siet az emeletre. Ott fekszik az ő betege. Persze, különszobában. Csupa virág a szoba. Megilleti, hiszen ifjú leány. Az arca olyan halovány, mint egy haldoklóé. Egyik látogató jön a másik után. A Halál azonban még nem meri betenni a lábát. Csak az ajtó előtt leselkedik. A láz magas. A szem törtfényű. Aki belép, lábujjhegyen közelít az ágyhoz.

— Mi van a két gyerekünkkel?

— Hát már azt is tudod?

— Hogyne! Elújságolta valaki.

— Az édesanyjuknál vannak.

— Én is kérek a számukra valamit.

— No, ugyan mit?

— Hogy ott aludjanak ma éjszaka nálunk. A cseledetszobában elférnek.

Alig hangzik el a kérés, máris hangzik a parancs, hogy az autó vigye őket haza a látogatási idő után. Így kívánja a beteg. És ki ne teljesítené egy élet-halál közt vergődőnek a kérését?

Este felé érkezett haza a méltóságos asszony. Első útja a konyhába vezetett. Mi van a vendégekkel? Hogy érezik magukat? A beteg a lelkére kötötte, hogy mindennel lássák el őket, amit szemük-szájuk megkíván. Hiszen beteg az édesanyjuk és senkijük sincs rajta kívül. És ha a méltóságos kisasszony ezt kívánja, hogyne teljesítenék minden óhajtását. Vajjon mit meg nem tenné-

nek neki? A Halál úgyis az ajtó előtt ólálkodik... Ki tudja, hogy vajjon nem az lesz-e a győztes?

— Mari, kérem, nagyon jó legyen hozzájuk. Tudja, a kisasszony...

A szakácsnő égre-földre ígérte, hogy mindakettőt a szívére öleli.

Azután multak a percek. Mindegyik olyan hosszú volt, mintha sohasem akarna elmúlni. Végre kilencet ütött az óra. Gyermekek ilyenkor már ágyban a helye. Ezért a szakácsnő beledugta őket a jó meleg, puha ágyba. A nagyobbacska imádkozni kezdett:

— Jó Istenünk, magasztalunk,
Hogy Te vagy a mi oltalmunk,
Angyalt küldtél ma is hozzánk,
Téged dícsér szívünk és szánk.

Künn csillagfényben fürdött a világ. A két gyermek édesen és boldogan aludt a cselédszobában. És akkor este buzgón imádkozott a szakácsnő. Pedig már régen nem imádkozott. És imádkozott a méltóságos asszony. És imádkozott a méltóságos kisasszony. És imádkozott a két gyermek édesanyja, a szegény, beteg asszony. Mindegyikőjük imádságára felelet jött az Örökkévalóságból. Ezt pedig onnan tudom, mert mikor a méltóságos asszony a boldogságra fordult történetet nekem elbeszélte, azt is megkérdezte, hogy az ilyen semmiségnek látszó valamit érdemes-e megírni egy novellában?

A SZÍV.

A Tóthék Jutkája éppen a huszadik esztendejét taposta, amikor három dalia tűnt fel a láthatáron és mindegyik azzal a hősies elhatározással közeledett a hajlékhoz és Jutka szívéhez, hogy ha belehal is, de az övé lesz a lány.

Ha a kor és a szerelem lett volna az irányadó, akkor — egész bizonyosan — a villanyszerelőé lett volna a győzelmi pálma. De sajnos, hónapok óta munkanélkül teng-leng szegény, pedig deli ifjú. Az önkéntes tűzoltó gárda dísze. Úgy fest az egyenruhában, mint egy arisztokrata. És olyan szellemes viccei vannak, hogy még az életútnak is mosolyognia kell rajtuk.

A másik vőlegényjelölt a szatócs. Olyan jó negyvenes. Elvált ember. Kicsit kopasz. Szatócsboltja volt. De csak volt. Mert, mint ahogy a vihar felkapja a lehullott falevelet és úgy vágat el vele, hogy még nyoma sem marad: úgy bánt el a válóper szélvész a szegény szatócsbolttal. Éppen úgy.

A harmadik lovag: nyugdíjas kishivatalnok. Özvegyember. Ötven és hatvan év partjai között haladt kicsiny vitorlásával az élet háborgó tengerén. Minden hónap elsején felveszi a nyugdíját. Nem nagy summa biz' az. De biztos pénz. Jó pénz.

Tóthék Jutkájának a gyenge kezéért viaskodtak ők. A lány pedig álmatlan éjszakák sóhajtásai között vergődött, mert nem tudta magát elszánni, hogy melyiket válassza.

Ebben a lelki hangulatban az a gondolata támadt, hogy ír a rádiónak. Üzenje meg az, hogy mit csináljon. Nyolcoldalas éspedig nyolc árkusoldalas levelet írt hát

és „Vergődő lélek” aláírással megrázó erővel ecsetelte szenvedéseit.

Izgatottan várta a választ. És mekkorát dobbant a szíve, amikor a nekiszóló üzenet végigrepült a világon:

— Kedves lányom, — szólt a rádió, — azt tanácsolom, hogy hallgasson a szívére, akkor boldog lesz.

Csak ennyi a válasz.

— Igen! A szívemre hallgatok!

Örömeben táncolni, dalolni kezdett. Majd boldogan ölelte át belépő édesanyját és diadalmasan szavalta:

— Édesanyám, a szívemre hallgatok!

— Jól teszed kedves lányom, akkor boldog leszel!

És másnap reggel szelíd mosollyal, megbékélt szívvel sügta a nyugdíjas özvegyember fülébe a boldogító igent.

AZ ÚJBÚZA.

A cséplőgép halálos komolysággal kanyarodott be a tanyába. Hajnalodott. A városi népek ilyenkor még alusznak, künn a tanyán azonban már mozgalmas az élet. Különösen meg ilyen nagy alkalommal, amikor csépléshez készülődnek. Tán még a pólyásgyermek is azt érzi, hogy néhány óránál többet nem illik aludni.

A cséplőgépet várta a tanya népe. Mind egy szálig elébe ment, amikor bekanyarodott. Csak egyetlen valaki hiányzott. A gazda. E miatt aztán szomorúság ült az arcokon. Máskor ilyenkor vidám ének szárnyalt az égnek. Most a mosoly elkerülte a tanyát.

A gépész mindjárt észrevette a változást.

— Mi baj van? — kérdezte.

— Az uram nagy beteg. A kórházban fekszik.

— Mikor vitték be?

— Az éjszaka. Le nem húnytuk a szemünket.

— Megoperálták?

— Abban a nyomban, amint megérkeztünk. A főorvos megvizsgálta és nagyon mogorva lett az arca. Úgy látszik, súlyos az eset.

A cséplőgép azonban nem szomorkodott. Az emberek, asszonyok, lányok sem várhattak. Megindult a gép. Búgása messze elhallatszott. Közben elromlott. Ennek is éppen most kellett történnie. Sokáig kínlódtak, piszmogtak, babráltak vele. Végre aztán megint munkához láthattak. Így ment ez estig. Az öreg, kopott, lusta géppel sok baj volt. Késő este lett, mire végeztek. És mert a gazda hiányzott, az egyik sógor vette át a házigazda szerepét. Ő vigyázott mindenre. Ő volt a mérésnél. Az ő szeme a gazda szeme.

A környéken, mint a villámlás, úgy száguldott a hír, hogy Kiss Mihály a kórházban fekszik. Hogy megoperálták. Hogy élet-halál közt vergődik. Hogy tán életben sem marad. Hogy az orvosok sem igen bíznak hozzá.

Az asszony pedig déltájban kocsira ült és behajtattott a városba. A kórház előtt megállott a parasztszekér. Meghúzódott az autók és a fényes fogatok közt, mert a kórház előtt egész sereg mindenféle jármű állott.

A látogatási időre érkezett. Csendesen, lábujjhegyen közeledett az ágy felé.

— Jónapot, aggyonisten! — köszönt félve, remegve.

— Jónapot, anyjukom!

— Jobban van már?

— Dehogyan vagyok!

A betegszobában tíz beteg feküdt. Mind operált. Volt köztük, aki jajgatott. Volt, aki szunditgatott. Volt, aki révetegen tekintett maga elé. Volt, aki már könnyebben viselte a szenvedést. A legsúlyosabb beteg Kiss Mihály volt.

— Elcsépeletetek?

— El, hála Istennek!

— A sógor mindent elintézett?

— Hogyne! A miatt ne törje magát.

Az asszony kendőbe kötött valami holmit hozott. Kioldotta. Aztán kivett a kendőből egy kispárnát.

— Ezt meg a feje alá hoztam. Jobban esik rajta a fekvés, mint a kórházi párnán.

— De jól tetted!

Az asszony az ura feje alá tette a párnát.

Olyan volt az arc ezen a hófehér párnán, mint egy halottnak az arca.

A mellettük lévő ágyban szegény, öreg ember feküdt. Irigykedve nézi a párnát. Majd megszólal:

— De jó magának, hogy van, aki párnát hoz be a feje alá. Az én családjaím felém sem néznek. Felnevelhettem őket. Ez a köszönet.

— Ne törje magát, bácsikám, — vigasztalta az asszony. — Jó az Isten, majd megsegíti.

Amíg ezt mondotta, kimondhatatlan szomorúság ne-

hezédett a lelkére, mert úgy érezte, hogy a szegény ura nem gyógyul meg.

— Szép a búza?

— Gyönyörű. Hoztam be mutatóba.

— Mutasd már meg.

— Na nézze! Itt az újbúza!

A beteg kezébe vette. És egyszerre a halottnak látszó arcon mosoly jelent meg. A szemei mintha fényesebbek lettek volna.

— Az újbúza! — suttogta boldogan.

— Az újbúza — ismételte az asszony.

— Drága jó kenyér lesz belőle!

— Az lesz!

— Nem tudom, hogy ehetek-e belőle?

— Jó az Isten! Majd megsegít bennünket!

A mellettük lévő ágyban meghallotta ezt a beszélgetést az öreg magyar.

— Ugyan, jóasszony, nem lenne szíves megmutatni az újbúzáat. Nekem ugyan nincs egy szemnyi búzám sem, mert szegény sorban vagyok, de azért nagyon szeretném megnézni.

— Nagyon szívesen. Tessék.

Az öreg ember kezébe vette. Boldogan suttogta.

— Az újbúza!

A betegszobában hamarosan mindegyik beteg értesült az áldott vendégről. Mindegyik akarta látni. Megsimogatni. A melegét érezni. Benne gyönyörködni.

Az asszony ágyról-ágyra vitte.

És egyszerre megtelt valami csudálatos melegséggel a betegszoba. Az arcok mintha nekipirultak volna. A szemek mintha fényesebbek lettek volna. Az áldás, mint Isten követe szállt egyik ágyról a másikra, egyik betegről a másikhoz.

Kiss Mihálynak a búcsúzáskor már sokkal bátrabb és csengőbb volt a szava:

— Az Isten áldjon meg, hogy megmutattad az új búzáat!

A DEMOKRÁCIA.

Aki még nem látta közelről a hortobágyi vásárt, annak sejtelme sem lehet arról, hogy milyen az igazi vásár. Június hónapban tartják. Valóságos népvándorlás indul ilyenkor a pusztára. Ki vonaton, ki szekéren, ki gyalog. Legalább, amikor a békevilágban ott voltam, csak ezt a három járművet láttam. Azóta az autó is bevonult oda bizonyosan.

A vásárra különben egyik rokonom hívott meg. Korán reggel indultunk. Mikor a vonatról szálltunk, hamarosan beleseppentünk a lóvásár legkellős közepébe. Különös érzés volt. Körülöttem száguldó és agaskodó paripák. Kiabáló cigánykupecsek. Izgatott eladók. Izgatott venni-akarók. Nagy megnyugvásomra szolgált, amikor kivergődtem ebből a veszedelmes forgatagból és megint szabad levegőt szívhattam. Öreg bátyám ekkor azt ajánlotta, hogy menjünk ki a pusztára. A csárda mellett vár a szekér. Minden el van készítve a kiránduláshoz. Helyes. Gyerünk. Útközben találkoztunk öreg sógorunkkal.

— Gyűjjük ki a pusztára, sógorom.

— Szívesen. Legalább együtt leszek az öcsémmel.

A szekérhez értünk. Már ott várakozott a számadó és a béresgyerek, akit mindközönségesen csak „nofiam”-nak tiszteltünk.

Elindultunk. A szekér zörgött, döcögött.

Félórahosszat tarthatott az út. Lehet, hogy rövidebb volt, de nekem hosszúnak tűnt fel. Letelepedtünk. Hozzáálltunk a falatozáshoz. Annyi minden földi jó került elő, hogy nagyúri házba beillett volna. Volt poharunk is. Egyetlenegy borospohár. És mert egyetlenegy volt,

annál nagyobb becsben állott. Ebből ittunk mind az öten. Az első, második és harmadik fordulónál ez volt a sorrend: először én ittam. Aztán a bátyám. Aztán öreg sógorunk. Azután a számadó. Végül és mindig utoljára „no-fiam”. A vendégnek kijáró tisztelet azt parancsolta, hogy először én emeljem ajkamhoz a poharat. Hiába tiltakoztam. Hanem amikor a negyedik fordulóhoz értünk, ünnepélyesen kinyilatkoztattam, hogy nem iszom többet először. Most már öreg bátyám kezdje. Sehogy sem akarta magát rászánni. Hogy így, meg úgy. Nem lehet. Addig erőszakoskodtam, amíg engedett. Először ivott. Aztán öreg sógorunk. Aztán a számadó. Aztán én. Végül „no-fiam”.

Lelkünket megragadta a testvéri érzés. Körülöttünk a Hortobágy. Bármerre néztem, mindenütt csak a Hortobágy. Úgy elefelejtettem Pestet, mintha soha ott sem lettem volna.

Mikor az ötödik fordulóhoz értünk a pohárral, felajánlották ismét az elsőséget. Nem fogadtam el. Ragaszkodtam ahhoz, hogy öreg sógorunk igyék először. Hát még mit? Ő egyszerű ember. Nem tolja fel magát. Mikor ilyen kedves vendéggel lehet együtt, mint én, a világeért sem inna először. Addig erősödtem, amíg beadta a derekát. Ajkához emelte a poharat.

A hatodik fordulónál azonban majdnem összeesdültünk. Mert azt merészeltem indítványozni, hogy a számadót tiszteljük meg az elsőséggel.

— Uram, nincs az a kincs, amelyikért megtenném. Soha meg nem bocsátanám magamnak, ha ilyesmit elkövetnék. Mit szólna otthon az asszony? Mit mondanának a családjaim? Mit szólna a közvélemény?

Láttam, hogy rokonaimnak sem tetszett túlságosan az eszme. Mégis kijelentettem, hogy amennyiben óhajtasom nem teljesedik, akkor egy korty nem sok, de annyi sem megy le a torkomon. Nem iszom többet. Ha ennyit nem tesznek meg nekem, akkor inkább gyerünk haza. Erre a határozott fellépésre nem ellenkeztek tovább. A számadó hallatlan izgalmak közt emelte ajkához a poharat.

Derűs hangulatban gyönyörködtem a társaságomban. Mennyi szépség él ezeknek az embereknek a lelkében. Mennyi tisztességtudás. Mennyi összemérem. És mindezt megaranyozza sejtelmes titokzatossággal a Hortobágy.

Ennyi testvéri érzésre nekibátorodott a számadó.

— Ugyan, kéremszépen, legyék olyan szíves, magyarázza meg nékem, hogy mi az a demokrácia? Mert annyiszor halljuk ezt a szót. Tudom, hogy micsoda, és mégis ilyen okos embertől szeretném meghallani, hogy mi legyen az?

— Kész örömmel!

És magyarázni kezdtem

— Hát lássa, egyetlenegy poharunk volt. Akik most itt együtt vagyunk mindnyájan ittunk belőle. Igaz?

— Minden szó úgy igaz.

— Azután én ittam először az első három fordulónál. Igaz?

— Minden szó úgy igaz.

— Azután a bátyám ivott először. Igaz?

— Minden szó úgy igaz.

— Azután öreg sógorunk ivott először. Igaz?

— Minden szó úgy igaz.

— Azután...

A számadó közbevágott

— Azután engem tiszteltek meg azzal, hogy először ihattam a pohárból.

— No, lássa! Egy pohárból ittunk mind az öten. És akik emberszámba megyünk, mind a négyen ittunk először belőle. Érti most már?

— Nem értem.

— Hát ez a demokrácia!

A FAVÁGÓÉK HETEDIK GYERMEKE.

A város végén, a Pipacs-utcában, dísztelen szobakonyhás lakásban tengette életét a rokkant favágó. A hajlék estére mindig megtelt. Lárma és zsvaj verte fel a csendet. A gyermeksereg ugyanis hazakerült a szomszédolásból, az utcai verekedésből, vagy pedig a kóborlásból. Ha más nem, hazahajtotta őket az este és az éhség. Ilyenkor a favágó leszidta őket a sárgaföldig, mire a legkisebbtől a legnagyobbig mindegyik megígérte, hogy utoljára történt. A szegény asszony, a vézna favágóné játszott ilyenkor a mentőangyal szerepét és hogy nagyobb botrány nem történt, az egyességyedül neki volt köszönhető. A gyermeksereg kilenc órára elálmosodott, a szobában elült a zaj és az édesen alvók álmodhattak a boldog világról, amely a szoba-konyhára hal-kan, csendben, drága ajándékként borult rá.

Az ipar különben kezdett rosszul fizetni. A favágó naponként érezte, hogy olyan versenytársa támadt, akivel nem bír: a gép. A gép szólt bele a favágónak és a családjának az életébe. A gép, a lihegő, az ordító, az emberi erőt kacagó, a favágót rongyként levágó gép.

Lassanként belátta, hogy új iparág után kell néznie. Valaki elújságolta, hogy egyik pékműhely embert keres, nem baj, ha rokkant; nem baj, ha már nem fiatal; nem baj, ha nyomorék. Péksüteményt kell árulni a piacon, az utcán. Kiabálni kell csak, hogy a piacos népek mind ráfigyeljenek. Így lett a favágóból piaci árus. Eleinte kicsit restellte a foglalkozást. Később azonban beletanult. A régi mesterségét sem dobta az ócska holmi közé. Délutánonként nincs piac. Ezt a szabad időt fel lehetett használni. Félnapra könnyebben kerül favágás. Az utca-

beli szatócs aprított fát árult. Néhanapiján nála kapott munkát.

Egyik nap kergette a másikat. Nem történt semmi különös. Piac és favágás: ebből állott az élet, amelyet szomorúsággal vont be a gond.

Maga a hat gyerek elég gond. Most meg várják a hetediket. Az asszony beteges. Legjobb lesz, ha bemegy a kórházba. Ott nem kell fizetni. Van szegénybizonyítvány. Akár tíz, ha kell. A kórházban olyan az orvosi segítség, amilyent az ilyen szegény úgyse tudna soha magának megszerezni. Ebben a favágó megnyugodott. A legnagyobb lány már tizennegyedik évében van. Annak nem kell iskolába járnia. Otthon marad. Intézi a ház ügyét. Vigyáz a testvéreire. Ez olyan megoldásnak látszott, hogy nagyszerűbbet elképzelni sem tudna az ember. Az asszony a város végéről besétált a kórházba, ahol minden, de minden úgy ragyog és minden olyan gyönyörű, hogy nem lehet betelni vele. A hetedik gyerek megszületett. Szép, kékszemű, erős, fiúgyerek.

Abban a kórházi szobában, ahol a favágóné feküdt, még nyolc asszony volt rajta kívül. Mindegyik az újszülöttjével. Délutánonként látogatják a betegeket. A favágó is bejött és megijedt, amikor meglátta a feleségét. Halálra vált arccal feküdt az asszony az ágyon. Alig lehetett a szavát hallani. Néha-néha mégis megerőltette magát és hangosabban mondogatta:

— Erzem, hogy meghalok. Gondod legyen a gyermekeimre.

A szomszédasszony sem maradhatott el a látogatók közül. Annak külön a lelkére kötötte, hogy legyen jó-szívvel az árváihoz. A favágónak megmondták, hogy a szegény asszony legfeljebb néhány napig él.

Ez alatt az idő alatt táplálni kellett valahogy az árvasors előtt állót és a főorvos megengedte, hogy egy fiatal, élettől duzzadó, piros-pozsgás anya egyen a táplálója. Szívesen vállalta. Különösen, mikor meghallotta, hogy a favágónénak meg vannak a napjai számlálva. Magában már arra gondolt, hogyha meghalna, szegény,

nem adja oda az apjának, hanem felneveli. Ezt a tervét elmondta az urának.

— Nekünk ez a kislányunk van csak; mit szólna hozzá, ha fiunk is lenne mindjárt?

— Idegen gyermeket nem viszek a házamba.

— No, majd meglátjuk. Ne mondjunk semmit előre.

A favágóné meghalt. Eltemették. A kis árva bennmaradt a kórházban. Hűséges gondozója támadt a fiatal anyában, aki a temetés napján azt kérdezte megint az urától:

— Mit szólna hozzá, ha ezt a kis árvát hazavinném?

— Nem bánom, — szolt az ember.

A kórház azonban nem tréfálkozhat komoly dolgokkal. Berendelték a favágót. Övé a gyermek. Neki kell átadniok. Gondoskodják ő róla. Nélküle semmit sem lehet csinálni. Az apa ridegen válaszolt.

— Hát kérem szépen, nekem nem kell. Nem tudok vele mit csinálni. Sajnálom, hogy így van, de a hatnak sem tudok kenyeret adni. Azokat sem tudom gondozni. Adják be a menhelybe. Legyen lelelc belőle. Haza sem viszem. Miért? Otthon úgysem vinné sokáig.

Erre a szívtelen válaszra aláírtak vele egy hiteles írást, hogy lemond a gyermekéről. A kórházra bízta. Adják menhelybe, vagy ahova akarják. Ha valakinek kell, örökbe adhatják. Jobb sora lesz valamelyik gyermektelen familiánál, mint otthon. Mint aki jól végezte sorát-dolgát, vette a kalapját, elköszönt és hazament.

A főorvos pedig bement az édesanyát talált árvához, megnézegette, megsimogatta és mosolyogva mondta a fiatal asszonynak:

— Nem kell a kicsi az apjának.

— Nem baj az, főorvos úr kérem, nekünk meg kell. Majd én felnevelem. Hála Istennek, tejem van elég. Az uram sem bánja. Haza visszük. Tessék nyugodtan lenni. Jó helyen lesz. Mint a magamét, úgy fogom szeretni. Holnap már kimegyek innen. Kivihetem?

— Hogyne! — felelt a főorvos.

Az asszonyok erre sírvafakadtak. Az egyik így bizonykodott:

— Bizony, nagyon gyönyörű magától, lelkem, hogy ezt teszi. Megáldja érte az Isten. Pedig maguk szegények, úgy-é?

— Nem vagyunk olyan nagyon szegények, mert most már fiam is van, lányom is van.

Másnap délelőtt összeszedte az asszony a cókók-ját. Az árvát odaadta az urának, hogy az vigye. Szigorúan ráparancsolt, hogy úgy vigyázzon rá, mint a két szemevilágára. Elindultak. Az ember az árvát, az asszony a sajátját cipelte. Hallgatagon léptek ki a kórház kapuján. A portás megkérdezte:

— Csak nem ikrek tán?

— De azok, — felelte a fiatal anya. — Egyszerre kettő. Hála Istennek!

Elindultak. Csakúgy gyalogosan. Pedig messze laktak. Kocsira azonban nem telik. Az ember földmunkás. Napszámba jár. Mikor a piactérre érkeztek, nagy muzsikaszó hallatszott. Azután egetverő éljen, hogy szinte beleremegett a házsor. Éppen akkor vonult be a képviselőjelölt a vasúttól a város szívébe. Vagy ötven kocsis kísérte a négyesfogatot. A Fő-utca zászlóerdőben úszott. A népek az ablakból bámulták az előkelőségeket. A városháza előtt megállott a menet. Leszállott a képviselőjelölt. Felment a városházára. Majd megjelent az erkélyen. Onnan szavalt. Megafonok vitték szét a beszédet a piac legtávolabbi zugába. A földmunkás és felesége az ikrekkel egy kapumélyedésbe húzódtak. Akár akarták, akár nem, hallaniok kellett a szónoklatot.

— Polgártársaim! Mi magyarok nem szeretjük úgy egymást, mint szeretnünk kellene. Nem tudunk testvérek lenni. Pedig erre van ma szükség. Hirdetem a testvériséget. Hogy boldoggá tegyük népünket, ezért küzdök...

Újból egetverő éljenzés zúgott.

— Sokkal többre becsülöm azt, aki egy szegény magyar árvát vesz gondjaiba, mint azt, aki ékesszólóan tud beszélni az árvákról, de soha egy fillérnyi szeretettel nem segíti azokat...

A földmunkás áhítattal hallgatta a beszédet. Élje-

nezni kezdett. Az asszony leintette. Fel talál ébredni az árva.

Rengeteg ember hallgatta a képviselőjelöltet. Rengeteg nép lelkesedett. Rengeteg nép tátotta a száját. Rengeteg nép bámulta a vendégmértóságokat. De a földmunkást, a feleségét és a két édes terhet senki meg nem látta.

Valahogy mégis átvergődtek a sokaságon. Hazafelé indultak. Közben-közben feléjük szállott az éljenzés, majd mindig halkabbá vált és amikor az utcájukba befordultak, akkorra már az éljenzésből nem hallatszott semmi.

— Mindjárt otthon vagyunk, — szól a földmunkás.

— Hála Istennek, mindjárt otthon, — válaszolt az asszony.

— Nem értem, hogy mitől lehet, de olyan melegségféle van a szívemben.

— Kimelegedett. Hosszú az út a kórháztól idáig. Én is csupa víz vagyok. Aztán fáradt vagyok.

Beléptek a kapun. A háziasszony éppen a kertjében dolgozgatott.

— Na, hazajöttél Mari?

— Haza ám.

— Két gyerekkel jöttél?

— Kettővel ám.

Tovább nem társalkodtak.

A földmunkás különben csak nyomorult, szobakonyhás lakó, míg a háziúr felesége gőgös asszony, aki büszke a földjére, házára. Szánakozva tekint a fiatal pár után. Majd kimegy az utcára hírhallani. A szomszéd-asszonya éppen szembejön vele.

— Igaz, hogy hazajött Mari?

— Igaz.

— Aszongyák, hogy két gyerekkel.

— Kettővel, a szerencsétlen.

— Még ilyent hallani!

— Ilyen bolond népet én sem láttam sokat. Nem elég a maga baja. Idegen gyereket vesz a nyakába, pedig alig van betéví falatja.

A favágó nemsokára megnősült. Dél előtt a piacon árult, délután fát vágott, ha volt munka. Életébe azonban nem ragyogott be fény. A második asszony komisz, szívtelen valaki volt. Igazi mostoha. Egy reggelen egyik Pipacs-utcabeli asszony nekitámadt a favágónak:

— Szégyellheti magát, hogy az ártatlant eldobta magától. Hát ember az ilyen? Van magának szíve?

— Igaza van. Nincs egy percnyi nyugtom soha.

Olyan hatással volt rá a kereplő asszony támadása, hogy nagy elhatározás érlelődött meg a lelkében. Elmegy a földmunkáshoz. Visszaköveteli a gyermekét. Vissza kell adniok. Ha más úton nem, a törvénnyel kényszeríti rá őket. Belépett a szegényes hajlékba.

— Csak nem a gyerekért jött?

— Azért jöttem.

— El akarja vinni?

— Igen. Haza viszem.

— Azt hallottam, hogy a felesége szívtelen asszony. Igaz ez?

— Igaz.

— Oszd' hogy bánik az árvákkal?

— Mint egy gonosz mostoha.

— Hát nézze, ezt az árvát én soha oda nem adom. Mert ennek most nincs mostohája, hanem csak édesanyja van. Hát elviszi-e?

— Nem viszem, — szólt remegve a favágó. — Itt hagyom. Mert az Isten akarata, hogy édesanyja legyen szegénykének.

A FELEKEZETI BÉKE.

Kedves meglepetés, szívnek drága öröme, amikor forró nyárban, ebéd után lepihen az ember és amint elszundít, nyílik az ajtó, belép lábujjhegyen a cseléd és ünnepélyesen rákezd:

— Kérem szépen, tessék kijönni, itt van egy ember.

Erre az ember felcihelődik, rendbeszedi a ruháját, megsimogatja hajfűrtjeit és halkán sottogja:

— Na, tessék!

Egy ember van csakugyan a folyosón. Békén, türelemmel, megadással vár. Lelkét édes reménység táplálja. Hogy kap egy kis útiköltséget. Nem is csalódik. Húsz fillér jutalmazza fáradozását. Most már nincs akadálya annak, hogy mielőbb Pesten lehessen.

Máskor meg, mikor forró nyárban, ebéd után lepihen az ember és szundítani kezd, nyílik az ajtó, belép a cseléd és aggodalmas hangon kezdi rá a mondókáját:

— Kérem szépen, tessék kijönni, itt van egy úr.

Erre az ember megint felcihelődik, rendbeszedi ruháját, megsimogatja hajfűrtjeit és mérgesen zümmögi:

— Ennek is éppen most kellett jönnie.

Egy úr van csakugyan a folyosón. Békén, türelemmel, megadással vár. A Lexikon tizedik kötetét szeretné eladni. Persze potom áron.

— Nagyon köszönöm a kedves megemlékezést, — mondja ilyenkor az ember, — de nem vehetem meg.

— És miért nem?

— Mert ez a magános, elhagyott, árva tizedik kötet halálra búsulná magát a társai után.

Az úr csalódottan távozik. Az üzlet nem sikerült. Az ebédutáni szundításnak pedig befellegzett.

Igy forgott a világ énvelem is jobbról-balra, balról-jobbra, hol előre, hol hátra, amikor egyszer, ahogy szundítani kezdtem, nyílik az ajtó, belép lábujjhegyen a cseléd és az újság ingerével zengi:

— Kérem szépen, tessék kijönni, itt van egy úr, meg egy nagysága.

— Hála Istennek! Végül egy kis változás ebben az egyhangú világban, forró nyárban, ebéd után. Ketten vannak. Egy úr, meg egy nagysága.

Felugrottam. Izgatottan simogattam meg a hajfürtjeimet. Kirohantam a folyosóra.

Az úr mély baritonján üdvözölt.

— Jónapot kívánok. Kalapács vagyok.

Kezet szorítunk. Majd folytatja:

— Megengedi, hogy bemutassam a feleségemet.

A nagysága kedvesen nyújtja a kezét.

— Kalapácsné vagyok.

— Nagyon örülök. Parancsolnak? De talán méltóztassanak befáradni.

Vendégeimet betessékelem az irodámba. Majd megkezdődik a társalgás. Forró nyárban, ebéd után. Kalapács úr otthonosan érzi magát, ami nekem nagyon jól esik. Nem fukarkodik a szóval. Megtudom, hogy a Színiakadémiát végezte el. Ragyogó diadalokat aratott a vidék legelőkelőbb szintársulatainál. Most azonban nincs szerződése. Ezért kellett művészi körútra indulnia a feleségével. De ez sem vált be. Legutóbb Mindszenten játszottak. Hat pengő volt a bevétel, húsz a kiadás. Mindenüket zálogba tették már.

— Milyen szerepkört tölt be Kalapács úr? — kérdeztem.

— Most semmilyen. Elbúcsúztam a színpadtól. Átpártoltam az artistákhoz.

— Milyen szakmában dolgozik, mint artista?

— Dróton és kötélén.

— A nagyságos asszony is?

— Óh, nem. Ő kerékpáron dolgozik. Két keréken. Egy keréken. Kormánnyal. Kormány nélkül. Lábbal hajtva. Kézzel hajtva. Ahogy jön.

— De hát, hol van a kerékpár?

— Zálogházban.

— Mind a két kerék?

— Sajnos, igen.

— Legalább az egyik maradt volna meg. Mert kerék nélkül nagyon nehéz lehet kerékpáron végezni nyaktörő mutatóványokat.

— Úgy van!

— Még csak azt kérdezem meg, hogy a művész úr szakmájában szükséges drót és kötél is ilyen tragikus sorsra jutott?

— Fájdalom, igen.

— Úgy hangzik, mint egy görög sorstragédia, — kiáltottam. — Sem drót, sem kötél, sem kerék!

A drámai fordulatokban gazdag eszmecsere után mind a hárman hosszút lélekzettünk. A szobában csend honolt. Csak néha-néha szakadt fel fájó sóhajtás a művész lelkéből:

— Mindenünk zálogban. A drót, a kötél és mind a két kerék.

Ekkor irtózatossá válnak a lelkemre az a megrendítő gondolat, hogy vendégeimnek nehezen lehet pénze és nyomban hozzákapcsolódott a másik, sötét, búskomor aggodalom, hogy éppen ebben az ügyben kerestek fel.

Kalapács úr a lelkembe látott.

— Uram, nem kérünk könyöradományt. Szégyenlenénk koldulni. Csak azt kérjük, hogy zálogházi tárgyaink kiváltásához méltóztassék valamicskével hozzájárulni. Hogy ismét miénk lehessen a drót, a kötél és mind a két kerék. Most jövünk a plébániáról. Ott kaptam egy pengőt. Mert én katolikus vagyok. Az egyházam nem hagyott magamra ebben a szörnyű tragédiában. A feleségem azonban református. Papi unoka. Az ő pengőjét nem utalhatta ki a plébános úr. Azért jöttünk.

A kerékpáros-nagysága mindezt áhítatos figyelemmel hallgatta. Majd közbevágott:

— Őh, tudom én, hogy az egyházam nem lesz szívtelen hozzám. Irtózatos csalódás lenne számomra, ha... de nem... erre nem szabad gondolnom... nem sértem meg az egyházamat. Hiszen papi unoka vagyok. Mind a két kerék zálogban...

A művészetért mindenkinek meg kell hoznia a maga áldozatát, gondoltam. Különösen, amikor papi unokáról van szó. És halkán, csendesén, elszántan megmozdult a pengő a zsebemben. Hiszen megtörténhetik, hogy valamikor valamelyik unokámnak így kerül a kerékpárja zálogba és elmegy a parókiára. Azután nem is olyan nagy összeg az a pengő. Ha száz van belőle, az más. Ha meg egy ezres szám van rajta, akkor meg éppen más.

Belenyúltam a mellényzsebbe. Kivettem a pengőt.

— Tessék. A papi unokának adom.

— Büszke vagyok az egyházamra! — szólt. Kezét nyujtotta. Megrázta a kezemet és akkorát szorított rajta, hogy egy díjbirkózónak is díszére vált volna.

Mint akik jól végezték dolgukat, nyugodtan mehettek a plébániára, mert bizony még nem voltak ott. Azzal kezdték, hogy most jönnek a parókiáról, de az a szívtelen pap csak az asszonynak adta meg a pengőjét, míg a művészt elutasította, mert katolikus. A plébános szíve megindult és nyomban kiutalta a szeretet ajándékát.

Ennyi sikert egyszerre sem a dróton, sem a kötélén, sem a kerékpáron nem aratott a művészpár, mint a pengőért folytatott nemes harcukban. A gyorsan szerzett vagyonnal a zsebükből felkeresték az izraelita hitközség egyik előkelőségét, aki akkor már túl volt az ebédutáni szundításon és könnyebben megeshetett a szíve a sorsüldözötteken. Meg is esett a szíve, különösen, amikor végig kellett hallgatnia az artista pálya nehézségeit, küzdelmeit. Amikor megrázóan ecsetelték előtte, hogy mit jelent az, amikor a drót is, meg a kötél is zálogba kerül. Amikor elsírták előtte, hogy a zálogházban síny-

lődő kerékpár nélkül majdnem lehetetlen művészi produkciókat mutatni be.

Mindez mélyen megindította. Hanem aztán mást is elmondtak. Hogy ők nem tagjai a hitközségnek, mert keresztyének. Az úr katolikus. Az asszony református. Ezért a hitközségtől egyetlen fillért sem fogadhatnak el. Másért jöttek. Voltak a papjaiknál. Mindegyiktől egy-egy pengőt kértek. Megtagadta a két szívtelen. Hát ezt a kis összeget kérnék. Amit saját egyházuktól kellett volna kapniok.

Az előkelő férfiú teljesítette a kérelmet. A hitközség nevében pedig külön pengővel vigasztalta meg vérző szívüket.

— Uram, soha nem felejtjük el a jóságát — szólt könnyezve a férfi.

— Uram, imáimba foglalom — szólt könnyezve az asszony.

A hitközségi notabilitás felesége a másik szobában hallgatta a társalkodást és annak végeztével boldogan sóhajtott fel:

— Gyönyörű jelenet volt!

Miután pedig a megboldogult művész nagyanyja evangélikus volt, így nem mehettek el közönyösen az evangélikus parókia mellett sem, ahol a porladó nagyanyai szívre hivatkozva kértek támogatást.

Néhány helyen adták még le névjegyüket. Ügyvédek-nél, mert Kalapács úr édesapja ügyvéd volt. Orvosok-nál, mert felesége nagyapja orvos volt. Néhány városi főtisztviselőnél, mert az asszonyt egy városi közgyám fogadta örökbe, mint apátlan-anyátlan árvát. A szívek kapuja mindenütt megnyílt előttük.

Diadalmasan indultak a pályaudvar felé, hogy a határás motorossal tovább utazzanak és művészi körútjukat folytassák. Ezen a vonaton mentem én is a tanyára. De bizony én csak a harmadik osztályra váltottam. Mert az első osztályon inkább csak azok utaznak, akik ingyen utaznak. A másodikon inkább csak azok, akik

féljeggyel járnak a világot. Én pedig sem ingyen, sem féljeggyel nem járom, hanem valóságos, egész jeggyel. A harmadikon majdnem mindenki ezzel utazik. A művészpár másodikra váltotta meg a jegyét. Ott urizáltak. Mi, a harmadikon az esőről beszélgettünk. A másodikon azonban Kalapács úr vitte a szót. A felekezeti békéről beszélt. Hogy az ő szívében egyforma lánggal ég valamennyi egyház iránt a szeretet tüze. A tanyai megállónál leszállottam. Az egyik másodosztályú utas is, aki — amíg a tanyáig értünk — elragadtatással beszélt nagyhirű útitársáról, a Nemzeti Színház művészeről, Kalapács úrról.

— Nagyszerű ember, — áradozott a barátom — nagyszerű ember! Maga a megtestesült felekezeti béke!

AZ ERDÉLYI UTAS.

A harangozó, régi jó szokásához híven, hivatalához illő méltósággal lépkedett a toronyba vezető lépcsőkön feljebb, mindig feljebb, míg el nem érte a harangot. Akkor halálos komolysággal belekapaszkodott a kötélszálba; megvárta, amíg a hetet elütötte az óra és aztán munkához látott. A harangszó lágy suhanással, vidáman és boldogan repült végig a városon. Zörgetett a szívek ablakán. Bekukucskált, hogy félrehúzzák-e a függönyt és ahol megnyílt az ablak, oda beküldte a meghívót, amely arról szólt, hogy az Úr mindenkit szeretettel vár a templomban. Hétköznap volt. Szürke, szegényes hétköznap. És mégis annyian hallgattak a hívogató, édes szóra, mintha vasárnapra virradt volna a nép. Úgy, hogy a harangozás végeztével már nagy, hívó sereg várta, hogy megzendüljön az orgona szava. És feltört a szívek mélyéből a zsoltár. És szállt az imádság a magasba. A Földről az Égbe. És lehozta az áldást az áhítatban megfürdött gyülekezetre. Zsoltárénekekkel végződött a reggeli könyörgés. A kántor az iskolás gyermekekkel lesétált a karzatról. Az öreg lelkipásztor bevonult a parókiájára. A nép azonban nem mozdult. Mindenki a helyén maradt. Nyolckor kezdődött ugyanis a vizsga. Annak szól ez az ünnepélyesség. A nagy alkalomhoz készülődőknek nem kellett sokáig várniok. Egyszer csak száguld a hír, egyik asszony súgja a másiknak, hogy a leánysereg már a templomajtó előtt áll. Mindegyik leányka fehér ruhában. Mindegyiknek mezei virág a kezében. Mindegyik olyan, mint a tavaszi virág. A templomajtónak mind a két szárnyát kinyitják. Akárcsak egy nagyobbfajta esküvőkor. És az úrasztalához vezető

úton, a két padsor között vonult fel a kis csapat. Persze, kettesével. Dobogó szívvel. Nekipirult arccal. Halk léptekkel, szinte lábujjhegyen. Sem jobbra, sem balra nem tekintve. A szülők pedig úgy bámulják, mintha valamelyik királyfi esküvői menete volna. Az öreg Bognárné aszony nem állja meg szó nélkül:

— Éppen ilyenek lehetnek az angyalok az égben.

Mire a mellette ülő a meggyőződés hangján jelenti ki:

— Éppen ilyenek.

A napfény beszűrődik az ablakon. Megaranyozza a halvány leányarcokat. A nagytiszteletű úr megjelenik újból a templomban és elfoglalja az elnöki széket. Megkezdődik a vizsga. A kalandárium pedig — ha kell — megesküszik a Törvény előtt arra, hogy 1914 június tizedike van.

Az ötödik leányosztályban Török Julcsa a legjobb tanuló. Semmit sem lehet könnyebben bebizonyítani, mint ezt, mert ő az első padban az első. Ez már aztán dicsőség. Hát még ha arra gondolunk, hogy szegény özvegyasszony és még hozzá szegény napszámosasszony az édesanyja és mégis az ő homlokát díszíti az első padban elsőség babérkoszorúja. Pedig a leánytársai közt hány olyan van, akinek tíz, meg húsz, meg harmincholdas gazda az édesapja, de azért egyik sem tudta letépní homlokáról a babért. Őt szólítják ki legelőször. Persze, mert az első padban első. Csengő hangja betölti a templomot. Mikor meg szavalni kezd, csupa gyönyörűség hallani. Kapott is olyan vizsgai ajándékot, hogy egész életében büszkélkedhetik vele.

Vizsga után hazafelé tartott a nép. Özvegy Törökne az öreg Bognárnéval beszélgetett útközben.

— Hát igazán érdemes volna kitaníttatni Julcsát — magyarázta Bognárné, — mert ritka tehetsége van. Olyan tanítónő válnék belőle, hogy ország-világ csudájára járna.

— Hát persze, hogy érdemes volna kitaníttatni. Tudom én azt nagyon jól. De tudja, nénémasszony, ha nagysága lenne belőle, lenézné a szegény édesanyját. Azt meg én nem bírnám ki. Belehalnék.

- Hát aztán mit csinál vele mostan?
- Odaadom a jegyzőékhez. Ott jó helye lesz.
- Mikor áll szolgálatba?
- Holnap reggel.

Török Julcsa azonban mégsem került a jegyzőékhez. Mert amikor a vizsgáról hazaérkeztek, levél volt az asztalon. Messze-világból jött. A komaasszony írta.

— Kedves Komaasszony! — szólta a levél — kíváncsi vagyok, hogy jelen levelem friss, jó egészségben találja, aminthogy mi is friss, jóegészségben vagyunk. És tudatom, hogy nekünk nincs családunk. Pedig az uram borzasztó szeretne egy gyereket, én meg borzasztó szeretnék egy kislányt, de sajnos, se gyerekünk, se lányunk nincs. Mindig kölcsön-gyerekekkel bajlódunk. Pedig az uram nagyon únja már. Ezért elhatároztuk, hogy a keresztleányomat elkérjük a komaasszonytól. Őt iskolát járt. Nagyon elég ennyi. Kár volna, ha többet tanulna. A sok tudomány könnyen megzavarja az ember fejét. Legyen Julcsa a mi lányunk. Örökre fogadjuk. A házunkat rátestáljuk, ha meghaltunk, de csak ha meghaltunk. Az útiköltséget küldjük. A leányt meg tejbe-vajba fürösztjük.

Ez a levél Háromszékről érkezett. A komaasszony egy csomó esztendővel ezelőtt került el a Tisza mellől erre a tájra.

Az ilyen szívreható kérésnek nehéz lett volna ellentmondani. Hiszen ki tudja, hogy milyen fényes jövő vár a leányra? Aztán meg tejbe-vajba fürösztik, ahogy a komaasszony írta. Itthon meg csak a nagy szegénység. A cselédsors. Azért mégis nehéz volt igent mondani. Hiszen, ha Háromszék a szomszéd vármegyében volna, könnyebben menne az elválás. De mikor olyan rettentő messze van. Az útiköltség meg annyi, hogy kimondani is szörnyűség. A rokonok sem voltak egy véleményen. Az egyik ajánlotta, a másik ellenezte. Végre aztán a jegyzőné szava döntött. Oda kell adni. Ha aztán vágyódik a szíve vissza, akkor egyszerűen faképnél hagyja a keresztanyját és visszajön az édesanyjához. Ebben aztán mindenki megnyugodott. Julcsát vonatra ültették és

sírás-rívás közt megindult a vonatja Erdély felé. Szerencsésen ért el Háromszékbe. Néhány hét múlva kitört a háború. Mert tizennégyet írtak.

Török Julcsa ott maradt Háromszékben. Sokszor vágyódott ugyan vissza a városába. Szerette volna látni az édesanyját. Sokszor megbánta, hogy ráadta a fejét erre a borzasztó messziségre. A háború alatt azonban nem lehetett olyan könnyen utazgatni. Pénz sem igen került, mert mindenfelé rosszul ment a világ sorja. A keresztanyjáiék csak vergődtek. Éppenhogy éltek máriaholnapra. És rohant az idő örült rohanással. Egyszerre csak végeszakadt a háborúnak. Török Julcsa azt érezte, hogy tán soha többé nem kerül vissza a Tisza mellé. Tán sohasem látja többé a szegény édesanyját. Majd szerencséje akadt. Kérő jelentkezett. Magyar ember, jó ember, szegény ember. Hozzáment feleségül. Hazamevetelre megint nem gondolhatott. Hanem azért a menyasszonyi arcképét hazaküldötte. És ráírta:

— Az én drága édesanyámnak, örök emlékül.

És rohant az idő. Megint eltelt tíz esztendő. Most már ritkábban küldött és ritkábban kapott levelet.

Egyszer azonban azt üzente az édesanyja, hogy ki-mondhatatlanul szeretné látni. Van tíz pengő megtakarított pénzecskeje. Odaadja útiköltségre. Mert nem tudja, hogy meddig él. Aztán beteges. Aztán mindig olyan szomorú, hogy majdnem belehal a bánatába. Senkije sincs, csak a leánya. Az utolsó kívánsága, hogy még egyszer megláthassa.

Török Julcsa nem gondolkozott sokat. Először megkérdezte az urát — mint jó asszonyhoz illik, — hogy hazaereszti-é? Mikor az ura beleegyezett, akkor megszerzett mindenféle hivatalos írást, ami egy ilyen hosszú utazáshoz szükséges. Kerített pénzt. Mindíg akad jó lélek, aki kölcsönád, ha bajba kerül az ember. A pénzt bevarrta zacskóba és a nyakába akasztotta, hogy valami gonosz, szívtelen kutya el ne lopja. Mikor aztán minden rendben volt, nekivágott az útnak, amely olyan hosszú volt, hogy azt hitte, sohasem lesz vége. Végre mégis felszállhatott arra a vonatra, amelyik a városába

vitte. Itt hallotta, hogy milyen előkelő urak utaznak vele együtt.

Délután érkezett meg a vonat. Mindenki az előkelő vendégekre volt kíváncsi. Zászlóerdőben büszkélkedett a pályaudvar. Feketébe öltözött, cilinderes urak álltak sorjában egymás mellett. Mikor berobogott a vonat, abban a pillanatban rázendített a trombitabanda.

Török Julcsa a harmadik osztály ablakából bámulta a nagyszerű látványt. A népbeliek kiszállottak. A kijárat felé haladtak. Az erdélyi utas lassan készülődött. Megvizsgálta a holmiját, hogy nem hiányzik-e valami. Csak amikor mindent rendben talált, akkor mondott búcsút a harmadik osztálynak. Ez alatt a hosszú kászolódás alatt megkezdődött az előkelőségek üdvözlése. Megállott hát a cókókjával távolabbról, mert nem mert közeledni ennyi hatalmassághoz.

Egetverő éljenzés hangzott. Mintha ezer, meg ezer ember szava harsogna. Majd egy cilinderes úr szavalt:

— Bármilyen nehéz napokat kell átélnie nemzetünknek, mi nem ijedünk meg semmifajta földi hatalmasságtól. Nemzetünk dicsőségét nem engedjük porba tiporni, becsületünket meggyalázni, nevünket beszennyezni. A magyar nemzet sohasem volt a gyávák nemzete.

Az erdélyi utas mindezt áhítatos lélekkel hallgatta. A templomban sem lehet ennél szebben beszélni, gondolta magában. Úgy dobogott a szíve, hogy majdnem kiugrott a helyéről és olyan szorongás vett rajta erőt, hogy azt hitte, mindjárt összeroskad.

Aztán megint hangzott az üdvözlés:

— Három és félmillió magyar él idegen rabságban, leszakítva magyar testvérei szívéből. Törnek, zúznak bennünket, de mi nyugodtan nézünk a jövőbe. Testvéri érzésben forrjon össze a szívünk és a miénk lesz a győzelem!

Az erdélyi utasnak kipirult az arca, mikor a szívébe bevágódott ez a gyönyörű beszéd. Mintha egy darab mennyország született volna meg a lelke legmélyén... mintha mindez csak álom volna... álom, amelyből fájdalmas lesz a felébredés.

Az üdvözlésre az egyik vendég válaszolt.

Aztán elénekelt a gyülekezet az Isten áldd meg a magyart.

Az erdélyi utas is énekelt. Olyan buzgóan, olyan szent áhitattal, mint a templomi vizsgán, ötödik elemi iskolás korában. Csakhogy most százszor, ezerszer drágább volt neki. Most úgy érezte, hogy ez a nagy ünnepélyesség nemcsak az előkelő uraknak szól, hanem neki is, a szegény erdélyi asszonynak. Majdnem elfeledkezett ebben a lelki hangulatban arról, hogy az édesanyja várja.

Özvegy Törökné asszony csakugyan a kijáratnál várta türelmetlenül a leányát. Mikor a népbeliek elhaladtak, nézte — kereste, de hiába. Mikor meg a küldött-ségek és az előkelő vendégek vonultak el tempós menetben, akkor sem látta sehol, akit szívrepesve várt.

Szörnyű fájdalomában gyötrődött-vergődött, mint a megsebzett madár. És a kijáratnál az állomási épület falához fordult, hogy ne lássák hulló könnyeit. Az ünneplő tömeg közönyösen haladt el mellette. Ki látna meg ilyenkor, ilyen ünnepi fogadtatás fényében egy szegény parasztasszonyt, amint siratja újból meg újból elsiratott fájdalmát?!

Az erdélyi utas legutoljára maradt. Megilletődve vette útját a kijárat felé. Egyszer csak szemébe tűnik valami. Egy bekötöttfejű parasztasszony a fal felé fordulva zokog. Senki nem látta meg. Egyedül az erdélyi utas. Megállt mellette. Reszkető hangon suttogta:

— Édesanyám!

Tudta, hogy ez a parasztasszony nem lehet más, csak az ő édesanyja. A hangra megfordult özvegy Törökné és csak ennyit tudott mondani:

— Julcsa lányom!

Aztán egymás mellett haladva, egymás kezét megfogva átvágtak a vasút melletti téren. Egy szót sem szóltak egymáshoz. Mindig közelebb jutottak a szegényes hajlékhoz, ahol Törökné lakott. Egy szó nem sok, anyyi nem jött az ajkukra a nagy boldogságnak miatta... Az erdélyi utas hazaérkezett.

GYÓGYULÁS.

Derült arccal, széles képpel, meglegedetten tekintett le a falura égi birodalmából a hold. De csak éjfélig. Akkor egyszerre elkomorodott. Mert amint az alvó falu csendes boldogságában gyönyörködött, éjféltájban benézett a csárda ablakán. Összehunyorította a szemét Nagy megdöbbenésében megcsóválta a fejét. Két daliás legény mérkőzött. Egy óra sem telhetett el, már az egyiket megvasalva vitték a községháza felé, a másikat meg vérbefagyva, parasztszekéren, szalmaágyon a megyeszékhely kórházába szállította a kisbíró. Nem hosszú volt az út. Alig néhány kilométer. De a kisbíró azt hitte, hogy sohasem lesz vége. Úgy jajgatott szegény Dudás Kis Péter.

A szekér a kórház kapujához ért. A kisbíró, nemhiába, hogy már egészen beletanult a telefonálásba, bekiáltotta:

— Halló!

— No, mi az? — kérdezte egy álmos hang.

— Beteget hoztunk.

— Verekedés?

— Az ám. Még pedig a javából.

— Hát a maguk faluját el kellene törölni a föld színéről, annyi a bajunk magukkal, — zsörtölődött a portás.

A beteget a harctéri szobában helyezték el. Így hívták a tízes szobát. Mert a vármegyéből a verekedésben megsebesülteket mind itt gyógyíttatták. Hajnalra virradóra már megoperálta Dudás Kis Pétert a főorvos és félórai keserves munka után — amint összevarrta — csak annyit mondott:

— Rendben vagyunk.

Az operáció redben volt. Nem lehetett az ellen egy szót sem szólani. A baj ott kezdődött, hogy a harctéri szobába besétált a Halál és mindenáron hatalmába akarta keríteni a sebesült ifjút. De az Élet is besétált. Követelte a maga jussát. Napokig tartott az élet-halál viaskodás. Hol az egyik kerekedett felül, hol a másik. Már-már úgy látszott, hogy a Halál lesz a győztes. Az ápoló is úgy látta, hogy az estét nem éri meg, szegény.

Ennek a napnak a délutánján, a látogatási idő alatt, a vendégek között ült a harctéri szobában Dudás Kisné asszony. A fiát jött meglátogatni, mert a faluban az a hír kelt szárnyra, hogy nincs mentség a számára. Meg kell halnia. Odaült az ágy mellé és remegő szívvel nézte a lázbanégő, szép arcot.

— Hogy vagy, kedves fiam? — kérdezte.

— Hát, csak úgy!

— Jobban vagy tán valamicskét?

— Jobban.

— Tisztel az egész rokonság.

— Köszönöm. Mi újság otthon?

— Rengeteg újság van. Mari nénéd olyan rosszul lett az éjszaka, hogy Sándor bátyád azt hitte, hogy nem éri meg a reggelt. A féloldalát szél érte. Az orvos úr sem sok jót mondott. Tán meg sem gyógyul ebben az életben többet.

— Az megeshetik. Hát még mi újság van otthon?

— Rengeteg újság van. Az egyik lovunk megsántult. A szomszéd aszongya, hogy nem lesz többet ló belőle. Elég baj. Egyik csapás a másik után ér bennünket. Pedig igazán jó ló volt.

— Melyik ló sántult meg?

— A Sárkány.

— Hát még mi újság van otthon?

— Rengeteg újság. A segédjegyző urat otthagyt a felesége. Erről beszél mindenki. Azt a jó embert így csúffá tenni. Nem volt annak az asszonynak lelke, hogy ezt a borzasztóságot el tudta követni.

— Hát az az ő bajuk, mink ne bajlódjunk velük. Hát még mi újság van otthon?

— Hát az az újság, hogy amikor a falun keresztül jöttem, a hídig elkísért Zsuzska.

— Zsuzska? — kérdezte a beteg.

— Az ám.

— Oszť mit mondott?

— Azt mondta, hogyha meghalnál, ő sem él tovább egy perczig sem, hogy megmutassa, milyen kimondhatatlanul szeret.

Dudás Kis Péter elmosolyodott erre a gyönyörű hírre. A Halál eddig ott ólálkodott az ágya körül, de most egyszerre faképnél hagyta a harctéri szobát, mert ezt a boldogságot nem volt szíve összezúzni.

— Igazán azt mondta, hogy utánam hal?

— Azt mondta. Meg azt, hogyha kisegít innen a jó Isten, az a kívánsága, hogy még abban az órában meg esküdjetek, mert ezzel is meg akarja mutatni, hogy milyen kimondhatatlanul szeret.

— Miért nem mondta ezt mindjárt, édesanyám?

— Nem akartalak, fiam, felizgatni.

— Lássa, most már jobban vagyok. Ezt a kis verekedést sem sajnálom. De muszáj volt. Mert annyi mindent beszéltek.

Ettől kezdve nem szóltak egy szót sem. Dudás Kis Péter arcáról — szépen-lassan — kezdett eltűnni a halálos vergődés nyoma. Az édesanyja meg csak ült szótlanul az ágy mellett. Egyszer aztán odahajolt a fiához és hogy más meg ne hallja, a fülébe súgta:

— Minékünk sincs kifogásunk az ellen, hogy elvedgyed Zsuzskát. Édesapád is aszonta, nem bánja, beleegyezik.

— Mért nem mondta ezt mindjárt, édesanyám?

A látogatási idő vége felé közelgetett. Négy órakor takarodnia kellett mindenkinek. Már csak tíz perc. Kopogtatnak. Fiatal lány lép be. Egyenesen a Dudás Kis Péter ágya felé tart. Elmosolyodik. A sebesült ránéz. Ő is mosolyog. Dudás Kisné meg előveszi a zsebkendőjét és mintha izzadságot törölne le a homlokáról, nagy

könnycseppeket hullat a tarka zsebkendőjébe, a nagy boldogságnak miatta.

— Hogy vagy Péter? — kérdezte a lány.

— Most már jobban.

— Hála Istennek!

— Osz' miért jöttél?

— Egy kis mondanivalóm volna.

— Mondjad.

A lány odahajolt a legényhez és hogy más meg ne hallja, suttogva mondta:

— Csak azért jöttem, hogy megmondjam, hogy ebben a földi életben senkié nem akarok lenni másé, csak a tiéd.

— Egyéb sem kellene még, mint hogy a másé legyél, — válaszolt súgva-mosolyogva-megnyugodva a beteg. Négy órakor kászolódni kezdtek. Az ápoló harsány hangon adta ki a parancsot:

— Siessetek, mert mindjárt jön a főorvos úr és akkor nem szabad itt látogatónak lenni.

Elbúcsúztak. Künn a folyosón pedig elhatározták, hogy megvárják a tekintetes főorvos urat és megtudják, hogy életben maradhat-e Dudás Kis Péter.

A főorvos úr hamarosan megérkezett. Szobáról-szobára ment. Egész udvar kísérte, mint valami királyt. A segédorvos, az alorvos, a gyakornok, a cselédkönyves, a mütös, az ápoló. Mikor kijött a harctéri szobából, Dudás Kisné hozzásompolygott és alázatosan kérdezte:

— Ha meg nem sérteném a tekintetes főorvos urat, nagyon szeretném tudni, hogy életben maradhat-e a szegény fiam?

— Melyik a maga fia?

— Aki — tetszik tudni — verekedett.

— Úgy? A szomszéd faluból?

— Igenis, kéremalásson.

— Most már életben marad. Ma délutánra lejjebb szállt a láz, a közérzet jobb, magam sem hittem volna még reggel, hogy ennyit javul délutánra.

— Nagyon szépen köszönjük a jó hírt.

Boldogan indultak hazafelé. Csak úgy gyalogosan,

ahogy jöttek. A falujokig nem sokat beszéltek, hanem amikor Zsuzskáék kapujához értek, Dudás Kisné — búcsúzóul — megölelte és megcsókolta a lányt. Aztán megilletődve mondotta:

— Az Isten áldjon meg, lányom, hogy bejöttél a kórházba. Mert hogy Péter egyszerre annyira jobban lett, azt mégsem a tudománynak lehet köszönni, hanem annak, hogy tégedet meglátott, meg hogy megvigasztaltad, hogy senkié sem lesz az ezen a világon, hanem egyes-egyedül csak az övé...

HÁZAÉRKEZÉS.

A határállomáson megvizsgálták az öreg Rostás Ádám kis holmiját, megnézték az írásait és megnyugtatták, hogy miután minden rendben van: nyugodtan utazhat a Tisza mellé, a szülővárosába. Sietős az útja. Három napra kapott csak engedélyt, hogy itthon lehessen. Az ügy meg, amiben töri magát, nehéz ügy, súlyos ügy.

Egyik állomás kergeti a másikat. Hol felszállnak, hol leszállnak. Mindig változik a kép. Csak ő marad ugyanaz. Hallgatagon ül. Réveteg tekintettel néz maga körül. Majd kitekintget az ablakon. Erről is, arról is sóhajtoznak, panaszkodnak, siránkoznak a népek, de ő nem figyel most rájuk, mert a saját nyomorúsága szaggatja a lelkét. Napbarnított arcú, élteesebbnek látszó magyar ül mellette. Nagyhangon, szinte kiabálva kesergeti:

— Sohasem tudhatja az ember, hogy mire neveli fel a gyermekét. Itt vagyok én. Törvény elé idéztetett a fiam. Most is ebben az ügyben szaladgálok. Nincs egy percnyi nyugalmam miatta.

Öreg parasztasszony ül a méltatlankodóval szemben. — Én meg a fiamnál voltam látogatóba — kezdi szomorúan —, de hamarosan eljöttem. Tudja lelkem, hogy ilyen parasztasszony vagyok, hát lenézett a menyem. Nem bírtam tovább náluk. Pedig a kis unoka úgy kérlett, hogy aszongya: Ne menjen még el öreganyám. Mégis eljöttem.

Rostás Ádámnak mindezekre nem volt egy szava sem. Hanem, amikor az ablak mellett ülő valaki hozzáfordult és beszélgetni próbált vele, akkor már — csak illendőségből is — válaszolnia kellett valamit. Rongyos ruhájú, koldus-féle ember volt az, aki a siralmait kezdte elpanaszolni neki.

— Nekem senkim sincs — mondotta. — Nálam nincs nyomorultabb a széles világon. Mindenki elhagyott. Minden reggel arra kérem az Istent, hogy estére meghaljak.

— Hovávalósi maga? — kérdezte hirtelen Rostás Ádám.

— Idevalósi.

— Akkor mégsem olyan elhagyatott árva. Itthon lehet. Hanem én... Hanem én...

— Tán Erdélyből jön?

— Onnan.

Lassanként összebarátkoztak. A napbarnított arcú magyar, az öreg parasztasszony, a törttekintetű koldus, meg az erdélyi utas, aki a sok kérdezősködésre elmondta az élete történetét.

Negyven meg egynéhány esztendeje annak, hogy a Tisza mellől, a szülővárosából elkerült. Fiatal ember volt akkor. Övé volt a világ. Vándorolgatott hol erre, hol arra. Így jutott el aztán Erdélybe. Ott felvitte Isten a dolgát. Házat vett. Műhelye volt. Boldog családi élete. Csakúgy repültek az évek. Aztán minden összeomlott. Elesett a fia. Meghalt a felesége. Elveszett Erdély.

Amíg ezt elmesélte, közben meg-megállott. Irtózatos képek elevenedtek meg a lelke előtt. Az öreg parasztasszony úgy sírt, mint a záporosó, mert eszébe jutott, hogy neki él a fia és mégsem mehet hozzá látogatóba. A napbarnított arcú magyar is megrendülve hallgatta az öreg utitársat, majd szelíden kérdezte:

— No, oszt' mi történt aztán?

— Hát az történt, hogy nem maradt senkim, csak az egyetlen testvérem. Annak írtam, hogy látogasson meg, mert összeroskadok.

— És eljött? — érdeklődött az öregasszony.

— El. Bár ne jött volna. Mert eladta a házat és azt mondta, hogy adjam oda a pénzt az utolsó fillérig, mert nála jobb helyen van.

— Csak nem adta tán oda?

— Odaadtam. A testvér meg eltékozolta. Kifosztott. Koldussá tett. Azért sietek haza, hogy törvény elé állítsam.

— Csak nem juttatja tán a börtönbe? — kérdezte megint az öregasszony.

— Odajuttatom. Megérdemli. Itthon nem maradhatok. Vissza kell mennem. A fiam elesett... A feleségem meghalt... Erdély elveszett... Itthon meg a testvér kifosztott...

Sok törődés, vergődés után érkezett meg szülővárosába. Először kibotorkált a temetőbe. Megkereste a szülei sírját. Átölelte a fejfájukat és halkán suttogta: Hazajöttem... Hazajöttem...

Amikor a temetőből a város belseje felé haladt, a testvér lakása előtt vezetett el az útja. Nem ment be hozzá. Átment az utca másik oldalára. Hanem régi barátjához: Salamon Mihály csizmadiához szállott, akiről tudta, hogy szívesen fogadja. A jólelkű embernél felvidult valamennyire. Kedvesen, öregesen elbeszélgettek a régi, szép időkről. Még mosolyogtak is néha mind a ketten. Este, a petróleumlámpa fénye mellett, feljött szóba a testvér. A csizmadia elmondta, hogy nyomorban él. Eltékozolta, amije volt.

— Az enyémet is. Hiszen tudod.

— Tudom.

— Mikor van a bíróságnál panasznap?

— Holnap délelőtt.

— Feljelentem. Megcsalt. Kifosztott.

— Börtönbe akarod juttatni?

— Nem. Nem akarom. Isten őrizzen.

— De akkor odajut. A testvéred. Az egyetlen testvéred.

— Hát odajut. Nem tehetek róla. Három napom van. Ezalatt el kell intéznom.

— No, ne indulj fel annyira. Aludjunk egyet rá. Még jóra fordulhat minden.

— Már nem fordulhat. Engem már nem szeret az Isten.

— Dehogynem szeret! Én mondom, hogy szeret! Nyugodjál meg!

A két öreg lepihent. Az erdélyi utasnak a rozoga díványon vetettek ágyat. Nyugtalanul aludt. Gyötrelmes álmai voltak. Álmában azt látta, hogy megbilincselve viték a testvért az utcán és fájdalmasan kiáltott feléje: Miért juttattál börtönbe?

Felriadt.

— Jaj Istenem! Jaj Istenem! — nyögte kinlódva.

A csizmadia felébredt.

— Mi baj van?

— Semmi. Csak rosszat álmodtam.

Megint elaludtak. Most meg azt álmodta, hogy Erdélyben van és beszélget a feleségével, aki szemrehányóan mondta neki:

— Miért juttattad börtönbe a testvéredet?

— Mert koldussá tett.

Újból felriadt. Gyufát gyújtott, hogy egy pohár vizet igyék.

— Nem tudsz pihenni? — kérdezte a csizmadia.

— Nem.

Hajnalban már fenn voltak mind a ketten. A házigazda lámpát gyújtott. Beszélgetni kezdtek. Sehogysem akart reggel lenni.

— Öreg barátom, mit gondolsz, szeret engem az Isten? — hangzott egyszerre türelmetlenül az erdélyi utas kérdése.

— Szeret.

— Oh, ha szeret, akkor csudát várok tőle.

— És mi légyen az?

— Hát az, hogy bepanaszolom a testvért, mert kifosztott. De ha Isten szeret engem, akkor ne engedje, hogy a testvér börtönbe kerüljön, mert abba belepusztulok.

— Ugyan, ne izgasd már fel magad annyira!

— Mondjad: szeret engem a jó Isten?

— Szeret.

— Akkor mutasson csudát.

— És mi legyen az?

— Hogy itthon maradhassak. Itthon szeretnék maradni. Mihály, öreg barátom, kihez menjek vissza? A fiam elesett... A feleségem meghalt... Erdély elveszett... Koldus vagyok... Tehetetlen vagyok...

A két öreg egymásra nézett. Könny csillogott a szemükben. Elhallgattak. Lassanként reggel lett. Rostás Ádám elindult törvénykezni. A csizmadia velement. Azt erősgette, hogy a bíróságnál neki is van egy kis ügyebaja. Pedig nem volt.

A folyosón hullámozott a nép. A kilenc órát várták. Akkor kezdődik a panaszfelvétel. Mennyi gyötrellem torlódik itt össze ezen a szűk folyosón. A kilenc órát várja nehezen egy válni készülő fiatalasszony. Itt van az ura is. Vadul néznek néha-néha egymásra. Itt álldogál a gyönyörű leány, aki belezuhan a mocsárba és összetörte szívelei szívét. Itt jár fel és alá, mint egy háborodott, a szegény asszony, akit elűzött az ura. Olyan, mint a testet öltött fájdalom. Magával hozta a két kis gyermekét is, akik mosolyogva játszadoznak. Hogy forgott, gomolygott, hullámozott, viharzott itt az élet.

Rostás Ádám a földszinten várt a többivel. A csizmadia felment az emeletre. Háromnegyed kilenc. Az izgalom nőttön nő. Új panaszosok tűnnek fel a folyosón.

Kilenc óra. Nyílik az ajtó. Kezdődik a panasz. Ekkor valaki elordítja:

— Orvost! Segítség!

Izgatott szaladgálás. Egy hatalmas termetű magyar a karjai közt tart valakit. Senki sem ismeri. Idegen lehet. Majd kerítenek egy széket és arra ültetik. Veritékes a homloka. Ereje végső megfeszítésével hörgi:

— A testvér... a börtön... itthon maradok... Erdély...

Aztán hördül egyet. Az erős magyar megdöbbenve szól:

— Meghalt, szegény.

Lefektetik a folyosó hideg kövére. Körülállják. A válni készülő ifjú pár egymás mellé sodródik. A rémületben az asszony megfogja az ura kezét. A gyönyörű leány hangosan felzokog. Az elűzött asszony magához szorítja a gyermekeit és boldogan csókolja meg őket.

Fut a hír. Száguld a hír. Hogy meghalt valaki. Egy öregember. Salamon Mihály lesiet az emeletről. Odaér, ahol a halott van. Hiszen ez Rostás Ádám, az ő barátja. Lehajol hozzá. Ráborul. Simogatja a halott hideg homlokát és mintha beszélgetne vele, úgy mondja, mondogatja:

— Beteljesedett, amit kívántál. A csuda megtörtént, Ugy-e mondtam, hogy szeret az Isten.

AZ ÉN DALÁRDÁM.

Ifjúi éveimben egy olyan dalárdának voltam a tagja, amelyik összehasonlíthatatlanul más volt, mint a békebeli Magyarország valamennyi dalárdája. Mert nem járt kitanaposított úton, hanem új színekben, új elgondolásban és új szépségekben mutatta be a dalt. Az én dalárdám még az emelvényre sem lépett fel és máris megmozdította a szíveket és a szorongás érzetével töltötte meg a hallgatóság lelkét. Ezt sem mondhatta el mindenki. Pedig úgy volt. A nevünk ott ékeskedett a műsoron. Elolvasták. És ha száz ember olvasta el, akkor száz ember és ha ezer ember olvasta el, akkor mind az ezer ember feljajdult, elhalványodott, hideg rázta, melege lett, szorongani kezdett és aggodalommal tekintett a közeli jövő elé, amikor megzendül ajkunkon az ének. Mindez a lelki megrázkódtatás ebben a felkiáltásban fejeződött ki:

— Szent Isten! Az ifjúsági dalárda!

Ahol ilyen hatást gyakorol már jóelőre egy társaság, annak a szereplése csak győzedelmes lehet. Ezért töltötte el büszkeséggel a szívemet az a tudat, hogy az ifjúsági dalárdának egyik oszlopa, zengő baritonja és ha éppen úgy jön ki a sorja: hát lelkes tenorja is vagyok.

Köztünk senki sem drukkolt a szereplés előtt. Bár, ran, hősiesen és mindenre elszántan állottunk a nagyközönség elé. A karnagyunk azonban halotthalványan vette kezébe a karnagyi pálcát és a hallgatóság is halotthalványan tekintett a vergődő férfiúra. Nem volt egyetlen lélek sem, aki nem érezte volna a helyzet súlyos voltát és a pillanat nagyszerűségét.

Az én dalárdám abban is különbözött a békebeli

Magyarország valamennyi dalárdájától, hogy a testvéri érzés csudálatosan összeforrasztotta a dalárdistákat. Olyan mértékben, amilyenre kevés példát mutat a történelem. A válaszfalak itt lehullottak. Amit fényesen bizonyít az a körülmény, hogy például a bariton örömmel énekelt a tenort, amikor valamelyik tenor influenzás volt; viszont a tenor is visszaadta a látogatást és zokszó nélkül énekelt a baritont, ha a szükség úgy hozta magával. És úgy a tenor, mint a bariton testvéri összefogásban zengette a legmélyebb basszust, ha a basszusban hiányosság állott elő. Mindez csak ott történhetik meg, ahol a testvéri érzés kapcsolja össze a lelkeket és ahol bátorság, hősiesség és szolidaritás él. Mindez azonban nem ártott sem a dalnak, sem az ének szépségének, sem a szerző elgondolásának. Legfeljebb a hallgatóságnak. Ez pedig megadta magát sorsának. De a válaszfalak lehullottak az andante és a forte között is. A leghalkabb tavaszi szellő suttyogás andantéja ajkunkon átváltozott a viharzúgás fortisszimójává és ahol fortisszimót írt elő a szerző: ott gyakran annyi elhalkult az ének, hogy a karnagy is alig hallotta. Mindez nem ártott sem az ének szépségének, sem a szerző elgondolásának, hanem új színben mutatta be a dalt. Annál inkább fájt karnagyunk méltatlankodása, aki többször kinyilatkoztatta, hogy a sírba visszük.

Azután a kotta sem okozott nagyobb zavart. Egyszerűen azért, mert a kottát soha nem nézte egyikünk sem. A társadalmi illendőség kedvéért azonban a kezünkben tartottuk és ebben kitaposott úton jártunk. De csak a szöveget olvastuk. Ezt a kottával már azért sem tehetjük, mert nem voltunk kotta-ismerők. Egyszer, valamelyik elhagyatott, kis faluba rándult le dalárdánk. Ünnepségre voltunk hivatalosak. Nagy hírünk megelőzött bennünket és így a fogadtatás meleg és szívhez szóló volt. Mikor feljöttek az égre a csillagok, megkezdődött a hangverseny. Énekünk egyideig csak ment úgy-ahogy, de hamarosan megbicsaklott a tudomány. Káprázó szemünk előtt összefolyt a szöveg, a kotta és a hallgatóság és énekel-

tünk lelünk szabad szárnyalásából. Dalárdánk ez volt egyik legmerészebb bravúrja, mert végigénekeltük a dalt. Szegény karnagyunk megtántorodott az izgalomban és behunyta a szemét, hogy ne lásson bennünket. Felharsant a taps. És zúgott a taps. Nem győztünk hajlongani. Karnagyunk csak ennyit mondott:

— Hát ez, kérem, irtózatoss volt!

Egy kedves öregasszony azonban az ellenkező nézetet vallotta. Odajött hozzánk és lelkesülten kiáltotta:

— Soha ennél szebbet nem hallottam az életben!

Ez is azt bizonyította, hogy az új felfogás, az új elgondolás — ha keveseket is —, de néhány lelket mindig megragad.

Néhány évig tartott a dicsőség. Azután kiléptünk az élet forgatagába. Az utódoknak egyik társunk a lelkére kötötte:

— A dalárda hírnevét, amelyet mi annyi fáradozással vívtunk ki, öregbítsétek. Szeressétek a szöveget, szeressétek a kottát, szeressétek a dalt. Éljen bennetek a testvéri érzés. Szerezzetek annyi gyönyörűséget, amennyit mi szereztünk.

És akkor egy félénk ifjú megszólalt:

— Óh, vajha méltók lehetnénk a nagy elődökhöz!

EGY SZATÓCSBOLT TÖRTÉNETE.

Tizenhétben történt. Forró, júliusi reggelen. Azokban a napokban mindig jót írtak az ujságok. A nép megnyugvással olvasta, hogy a frontokon csend van. Nem kell tartani a Haláltól. Sokan meg már arról beszéltek, hogy útban van a béke, csak az aláírás hiányzik hozzá. A hitetlenkedők azonban azt híresztelték, hogy egyik sem igaz, a másik sem, mert dúl a harc.

Kapor Jánosné is felvirradhatott azon a forró, júliusi reggelen. Egy hete lehet, hogy az urától levelet kapott. Irja, hogy nemsokára hazajön szabadságra. Az érkezést majd tudatja. Mikor azért a postás bekiáltott a konyha ajtaján, hogy levelet hozott, az asszony örömeiben azt sem tudta, hogy mit csináljon. Hogyne! Hiszen az ura írt bizonyosan. Tréfálkozva és sugárzó arccal kérdezte a postástól:

— Messziről jött-e a levél?

— Messziről ám. A formájáról úgy látom, hogy Galíciából.

— Persze, hogy onnan. Az uram tudatja az érkezését.

— Alig hiszem.

— Miért?

— Mert hivatalos levél.

A postás átadta a várva-várt írást. Jónapot kívánt. Tovább ment. Kaporné pedig felbontotta a levelet. Hát ez nem az ura írása. Más valaki írhatta.

— Tisztelt Asszonyság! — kezdődött a levél. — Mindnyájunk élete Isten kezében van. Meg kell nyugod-

hunk az ő szent akaratán, akár öröm, akár bánat, akár élet, akár halál legyen az...

Kaporné olvasta-olvasta... Az első oldal olyan szép volt, mint egy prédikáció. Csak paptól telik ilyen, gondolta magában. Hanem amikor a másik oldalra fordított, akkor egyszerre elsötétedett körülötte a világ és még szerencse, hogy közelében volt a rozoga divány. Annak köszönhetette, hogy nem a szoba földjén vágódott végig. Mikor valamennyire magához tért, rémülten kezdett sikoltozni:

— Jaj Istenem! Jaj Istenem!

A szomszédasszony éppen a kertjében szedegetett virágot, az első „Jaj Istenem” kiáltást mindjárt meghallotta. Nem várokzott egy pillanatig sem, hanem átrohant.

— Mi baj van, lelkem?

— Itt a levél. Olvassa.

A szomszédasszony betűzni kezdte. Akárhogy forgatta: nem lehetett abból mást kiolvasni, mint Kapor János szomorú halálát. Nem lehetett benne kétség. Az ezredpap írja. Egy kegyetlen, szívtelen muszkagolyó egyenesen a szívébe szaladt szegénynek. Nem nézte a lelketlen, hogy négy gyerek marad árván; nem várta meg, hogy szabadságra hazamehessen. Egyenesen a szívének szaladt.

Éppen a ház előtt haladt Kerekes Tóthné. A nagy sírátkozásra nem állhatta meg, hogy meg ne fogja a kapu kilincsét.

— Mi történt?

— Olvassa el. Itt a levél.

— Csak nem halt tán meg?

— Meghalt. Az ezredpap tudatta.

Azután előkerültek a gyerekek. A legnagyobb már olyan tíz esztendőes lehet. Csak ez az egy lány van. A többi: fiú. Szép sorrendben: a nyolcesztendőes, a hatesztendőes, meg a legkisebb, aki a harmadik esztendejét tapossa. A három síró asszonyt látva mind a négy szintén rákezdte a fájdalmas éneket:

— Jaj Istenem! Jaj Istenem!

Délre mindenki tudta az utcában a gyászhiért. Egyik asszony jött a másik után. Mindegyik vigasztalta valamivel. De ugyan mit ér az ilyenkor? Még hála Isten, hogy ez a rossz, városvégi, nádfedeles ház az övék. Nem lehet belőle megélni, az igaz, de legalább nem kergeti el őket innen senki.

Az atyafisághoz is eljutott a hír. Az asszonynak van egynehány előkelő rokona. Benn laknak a városban. Mégis kifáradtak ilyen messzire. Az első részvétlátogató a gazdag mészárosné volt. Nyakába akasztotta a vastag aranyláncot, felhúzta a feketeselyem ruháját és belevetette magát a saját, kétlovas hintójába. Végigrobogott a Fő-utcán, a Csillag-utcán, a Szegény-soron. Így jutott el az előkelő rokon a szegény rokonhoz.

Vigasztalta.

— Látod, Mari, — szól fuvolázó hangon, — ha legalább négy polgárit tanultál volna, most betehetne az uram a városhoz napidíjasnak. A polgármester a legjobb barátja. Csak egy szavába kerülne. De őt elemivel? Az lehetetlen.

— Bizony, kár, hogy nem tanulhattam, — válaszolta szerényen Kaporné. — Ezen már nem segíthetünk.

Azután kitörekedett a város végére a másik előkelő rokon: a belvárosi borbélyné. Ő már csak egyfogatún jött. Majd megtisztelte a szegényes hajlékot Karika Tóth Pálné asszony, akinek kupec az ura és a feleségét olyan módon tartja, hogy szakácsné főz a háznál. Gyalog jött. Nem akart tüntetni.

Karika Tóthné nemes szívére vall, hogy az özvegynek lelkére kötötte, hogy el ne csüggedjen, élnie kell a gyermekeiért. Tudatta, hogy a háború alatt igen sokan jártak így. Bele kell nyugodni.

Segíteni azonban egyik sem segített. Még csak arra a tájékra sem jöttek többet.

Igy multak a napok. Egyik a másik után. Az özvegy adogatta el a holmicskáját, hogy legyen ennivaló a háznál. A végső kétségbeesés napjaiban állított be Kapor Pista, akit úgy ismert a família, mint hitvány, komisz, semmiházi naplopót. Mikor a háború legelején bevonult,

mindenki azt mondotta, hogy nem lesz nagy kár, ha ottmarad. Hamarosan kikerült a frontra és olyan csudákat tett, hogy még az újságok is megénekelték. Hanem aztán össze is lövöldözték alaposan. Kapor Pista azonban mindig birokra kelt a Halállal és szépen életben maradt. Haza eresztették.

Amikor meghallotta, hogy Kapor János elesett a háborúban, a legelső dolga az volt, hogy meglátogatta az árván maradt családot.

— Hallom, hogy János bátyám meghalt. Igaz?

— Igaz, fiam.

— Oszd' mibe akar néném kezdeni?

— Napszamba járok majd.

— Azt nem teheti. Gyenge asszony maga ahhoz. Mosni, varrni, sürolni nem képes. Napszamba nem járhat. Kire hagyja a gyermekeit?

— Ebben igazad van.

— Hát nézze. Nekem van egy kis megtakarított pénzem. Vágatunk az utcai ablak helyébe ajtót. A szobából bolt lesz. Vesziünk belevalót. Egyet-mást. Aztán kész a szatócsbolt. Szegényesen megélhet belőle. Nagyon szívesen adom a kis pénzemet.

— Hogy kezdjek hozzá, mikor nem értek hozzá?

— Majd én megtanítom. Tudja, hogy kereskedősegéd vagyok. Nekem a kisujjamban van a tudomány. Itt leszek két hétig, ha kell. Ha meg nem kellek már, elmegyek.

Hiába volt minden tiltakozás, el kellett fogadni az ajánlatot. Az ablak helyébe ajtót vágattak. Az ócskás-piacon kiérdemült pultot vettek. A szobából bolt lett. Az ajtó felett pedig ez a felírás büszkélkedett:

őzv. Kapor Jánosné szatócsboltja.

Az első vásárló a szomszédasszony volt. Reggel hétkor nyitották ki a boltot, de már hat órakor nagyon várta, hogy ő lehessen az első vásárló. Egy liter petróleumot vett, pedig csak féllitert szokott egyszerre venni. A második vevő az öreg koldus volt, aki megerőltette magát, mert egyszerre három pakli gyufát vett, pedig máskor egy paklival is megelégszik. Majd jött Kerekes Tóthné, aki

életében egyszer mondott jót valakiről és azt is megbánta. Kérve-kérte Kapornét, hogy ha az üzletnek pénzre volna szüksége, csak szóljon neki, mert a szalmazsákba bevarrva tartogatja a vagyonkáját, néhány száz koronát és szívesen odaadja. Majd végigjárta az utcát. Bezörgetett az ajtókon. Azt hitték, hogy pletykát hoz. Pedig dehogy! Özv. Kapor Jánosné szatócsboltját ajánlotta minden jó léleknek. Akiben van tisztesség, meg becsület, az nem mehet máshoz, erősködött Kerekes Tóthné.

A bolt virulni kezdett. A ház megújult. A kerítést kijavígtatták. A háztetőt megigazgatták. Új boltajtót csináltattak. Kirakatsfélét vágattak mellé. A berendezésre sem lehet ráismerni. És mire a háborúnak vége lett: özv. Kapor Jánosné szatócsboltjában még narancsot is árultak.

Az árvák pedig nőttek, növekedtek.

Kapor Julcsa volt a bolt éltető-lelke. Az édesanyja mellett lassanként beletanult a mesterségbe és amint kislányból kezdett nagylánnyá cseperedni, egy személyben volt kifutó, inas, kereskedősegéd, üzletvezető, szobalány, szakácsné és házikisasszony. Az öregasszonyokat felkérte ünnepélyesen, hogy tegezzék és ha valamelyik nehezebb holmit vásárolt, hazavitte neki. A helybeli újságot, mikor nem volt dolog, felolvasta az érdeklődő népeknek. És mindenkihez jóságosan beszélt. Mindig mosolygott. Elnevezték a mi lányunknak.

A gyerekek is nőttek. Kettő már inas. A legkisebb iskolás.

A szatócsboltot beragyogta a napfény. A szeretet.

Kapor Julcsa a tizennyolcadik életévét taposta, amikor a Niagara Önkéntes Tűzoltó Egyesület hangversenyyel egybekötött, zártkörű táncvigalmat rendezett. A meghívón ott olvashatta mindenki a szigorú figyelmeztetést, hogy: A meghívó kívánatra előmutatandó.

Kapor Julcsák kaptak meghívót. El is mentek. A Niagara bálja nem akármilyen mulatság. Megjelenik azon a tűzoltóparancsnoktól kezdve a legszegényebb városi napidíjasig minden valamirevaló valaki. Itt büszkélkedik a rokonságból a gazdag mészárosné, a belvárosi borbélyné, sőt még Karika Tóthné is. És ki tudná elősorolni a ven-

dégkoszorú tagjait? Olyan fényes a Niagara-bál, hogy gyengeszemű ember nem sokáig bírhatja a káprázatát.

Alighogy rázendített a cigány, Kapor Julcsának már akadt táncosa. Odarohant mindjárt hozzá egy fiatalúr. Bemutatkozott:

— Nagy Mihály vagyok.

Táncoltak, táncoltak, táncoltak. Már tudniillik: Nagy Mihály és Kapor Julcsa. Gyönyörű egy pár lesz belőle, súgta valaki a szomszédjának.

Hajnal felé Nagy Mihály kinyilatkoztatta, hogy vagy Julcsa lesz a felesége, vagy meghal. Ezen már nem lehet változtatni. Julcsa hirtelenében azt sem tudta, hogy mit válaszoljon. Sajnálta Nagy urat, hogy ilyen fiatalon haljon meg. Azért arra kérte, hogy ha hazafelé tartanak és az édesanyja megengedi, úgy csatlakozzék hozzájuk. Az úton majd csak eszébe jut valami okos dolog neki is. Nagy úr hazakisérte őket a város végére, de a hosszú úton egy árva szót sem szólt, annyira meg volt illetődve. Így azután szegény Julcsa sem válaszolhatott.

Nagy úr, aki a Tollagi és Társa cégnek az üzletvezetője, harmadnap délben megjelent Kaporéknál. Elmondta, hogy mi járatban van. Megkéri a Julcsa kezét. A Niagara óta nincs nyugalma. Vagy a Halál, vagy...

Kapor Jánosné megköszönte a megtiszteltetést, de még nem akarja férjhez adni a lányát. A jobbkeze. Aztán még nagyon fiatal. Különben az a kérdés, hogy mit szól a lány?

— Nagyon sajnálnám, ha Nagy úr meghalna, — válaszolt halkán Julcsa. — Nagyon sajnálnám.

— Pedig meghalok, úgy érzem.

— Hagyjuk a Halált most, — kérlette az özvegy a két megszmorodott felet. — Inkább jöjjön el vasárnap. Addig gondolkozunk rajta.

A szegénysoron másnap már mindenki beszélte az esetet. Kerekes Tóthné bement a városba és miután a komaasszonyának az unokahúga a Tollagi és Társa famíliához bejáratos mint varrónő, megbízta, hogy kimerítő tájékoztatást szerezzen Nagy úrról. A legjobb hírt hozta.

Kitűnő ember. Fínom ember. Tollagi és Társa szereti. A vevők is. A mellett szerény, pedig ország-világ tudja, hogy örökség néz reá.

A Kaporék szomszédsága is detektív szerepre vállalkozott. Mindegyik azzal jött, hogy hozzá lehet adni a lányt. És a szegénysor ünnepélyesen kinyilatkoztatta, hogy hozzá kell adni.

Mit volt mit tenni? Julcsa nem ellenkezett. Az édesanya sem. A szegénysor sem. Az esküvő napját is kitűzték.

Hát ugyan mi lett Kapor Pistából?

Fényes üzlete van a Kossuth-téren. Tagja a városi képviselőtestületnek. Csodálják, hogy ilyen magas polcra emelkedett.

Nem kérhetnek mást a násznagyságra, mint őt. Elfogadta.

Nagy úr meg Tollagi és Társát, illetve, csak Tollagi urat kérte fel. Két násznagy egy vőlegénynek még a királyoknál sem divat, hogy lenne hát divat künn a város-végén?

Tollagi úr elfogadta a megtiszteltetést. A Társa pedig nem haragudott meg, amiért nem ő rá esett a választás.

Azután koszorús lányokról kellett gondoskodniok, meg koszorús legényekről.

Miután pedig a hajlék nem képes ennyi népet befogadni, elhatározták, hogy gyönyörű sátort húznak az udvaron és ott lesz a lakodalmi vacsora.

A félváros tudta, hogy mikorra tűzték ki az esküvőt. A szatócsboltra kiakasztották a táblát:

Családi ünnepély miatt zárva.

Tollagi úr hideg, rideg, kemény üzletember, de az esküvő előtti hetekben sokat gondolkozott azon, hogy milyen örömet szerezzen Nagy úrnak? A Társával egyik tanácskozás érte a másikat. Elhatározták, hogy az „üzlet számlájára” ezüstöt vesznek. Azután a „saját számlájára” elhatározta Tollagi úr, hogy amikor az esküvős nép bevonul a templomba, akkor szól az orgona. Erről senki

sem tud. Még a Társ sem. Hadd legyen meglepetés. A Társ is gondolkozott valami meglepetésen, amiről Tollagi úr ne tudjon. Elhatározta, hogy szőnyeget húzat a templomban végig, hogy azon lépkedjen be a násznép. Az úrasztalát pedig felvirágoztatja a tavasz virágaival.

Végre eljött az esküvő napja. Gyönyörű menetben vonultak a templomba, amely zsúfolásig megtelt. Itt volt a szomszédasszony, aki először értesült Kapor János haláláról. Itt volt az öreg koldus, aki három pakli gyufát vett, mikor megnyitl a szatócsbolt. Itt volt, mint fővednök, Kerekes Tóthné, aki az izgalom miatt egész éjszaka nem hűnyta le a szemét. Itt díszelgett: a gazdag mészárosné, a belvárosi borbélyné, Karika Tóthné. És itt voltak a városvégiek. Szegények, nyomorultak. Boldogságtól sugárzó arccal mindegyik.

Az öreg pap megindultan kezdte a beszédet:

— Istené legyen a dicsőség!

Szeretteim! Amikor még javában viharzott a háború, egy forró, júliusi reggelen szomorú hír érkezett egy négygyermekes, szegény asszonyhoz. Meghalt az ura a harmezón. Magára maradt. Elhagyatva. De Isten örök szeretet. Őriző pászlora volt. Elküldötte hozzá egyik rokonát, akit összelövdöztek a háborúban és akit addig úgy ismert mindenki, mint könnyelmű embert. Ez megosztotta a szegény özvegygel az utolsó fillérjét is... És neve beíratott az aranykönyvbe odafent...

Istené legyen a dicsőség!

És a szegény özvegyasszony megívta az élet harcát. Isten volt mellette. De ott voltak ti is, városvégi szegény emberek, szegény asszonyok, akik szeretettel segítettek. A szívetek jóságaért Istené legyen a dicsőség!

Erre meg a népek kezdtek el sírni. Csak egy valaki mosolygott. A menyasszony. Az édesanyján volt a tekintete, aki az oszlopnak dőlve majdnem összeroskadt, mert az öröm, meg a mult bánata egyszerre hullámozott a lelkében.

Majd elhangzott a gyönyörű beszéd. Soha ehhez fogható, szép esküvőt! Tollagi úr és Társa sok világot bejártak, de ennyi könnyet egy esküvőn még ők sem láttak.

Tollagi úr bevallotta, hogy ilyen megindultságot régen érzelt. Majd felhangzott az eskű. Mikor Kapor Julcsára került a sor, reszkető hangon mondta:

— Én, Kapor Juliánna, esküszöm az élő Istenre...

Az öreg pap megáldotta az ifjú párt.

Megszólalt megint az orgona.

A menyasszony átölelte az édesanyját és úgy köszönte meg a sok jószágát. Majd a násznagyját kereste.

— Pista bácsi! — szólt megindultan. — Sohasem felejttem el a jószágát.

— Ugyan hagyjatok már békémet! Ha tudom, hogy ennyit bajoskodtok velem, aranyért sem vállaltam volna el a násznagyságot.

Majd az üdvözlők kívántak sok boldogságot.

Kerekes Tóthné is áttörte magát a sokaságon. A vőlegényhez volt néhány szava.

— Csak annyit mondok Nagy úr, hogy jól bánjon a lányunkkal, mert különben írtózatot meggyűlik velünk a baja.

A KONGRESSZUS.

A csendes, tiszavidéki város lázas izgalom tüzeiben égett, amikor szétrepült a hír, hogy háromszáz tudós professzor tiszteli meg látogatásával. Ez már magábanvéve messzesugárzó dicsőség, amelyre méltán büszke lehet mindegyik földi halandó, aki a város falai közt él. A nagy esemény azonban akkor kezdett tündöklő fényben ragyogni, amikor a sajtó teleharsogta a várost, hogy az előkelő társaság kongresszusra gyűl össze. Éjt-napot egytétve viaskodnak-tusakodnak majd három napon keresztül, hogy tanácskozásukból áldás áradjon a nemes városra, a szegény országra és az egész kerek világra. És a táviró, telefon, rádió vágatva száguld majd a hírrel, hogy a tiszavidéki város belekerült az emberiség érdeklődésének a középpontjába.

Háromszáz professzort kellett elszállásolni. Huszon-négy óra sem telt el és már háromszáz familia tudta, hogy ki lesz a vendége. Kétszáz helyen vásároltak vadonatúj paplant, száz helyen a régit fiatalították meg és mind a háromszáz helyen izgatottan tárgyalták, hogy vajjon öreg lesz-é, vagy fiatal; kedves lesz-é, vagy zord-komor-mogorva a vendég? Tud-é majd édesen aludni az ágyban? Nem lesz-é valami panasza a szállás ellen? Sok helyen még a kutyákat is kivitték a tanyára, nehogy megzavarja valamelyik elvetemült az éjszakai nyugalomát.

Ha már egyszer ilyen lázban ég egy város, akkor csak természetes, hogy a városi képviselőtestületre is rá kell ragadnia az izgalomnak. És mert éppen közgyűlés következett, hát fel is vették a tárgysorozatba. Maga a polgármester jelentette be ékes szavakkal a kongresszust és ünnepi érzések közt indítványozta, hogy mind a három-

száz vendéget hívja meg a város díszebédre. Nem többre, csak egyetlenegyre. Azután, ami magától értetődik és hozzátartozik a díszebédhez: szavazzák meg a városatyák azt a kis költséget, amibe belekerül. Hiszen évszázadokon keresztül híres volt vendégszeretetéről a város, meg kell hát mutatnia most is, hogy a régi, szép szokáshoz hű maradt. Háromszáz embert megvendégelni nem olyan égbekiáltó dolog és a város jóhírnevén sem szabad, hogy csorba essék.

A szónoklat mély hatást gyakorolt a hallgatóság lelkére és mintha a falakon ékeskedő képekről az elhalt nagyok is helyesléssel bólingattak volna. Annál nagyobb volt a megdöbbenés, amikor az öreg Cseri Pál szólásra jelentkezett. Azon kezdte a beszédet, hogy szívből örül a kongresszusnak; már csak azért is, mert még sohasem volt kongresszus a városban. A háromszáz előkelő úr látogatása is nagy megtiszteltetés. Ezt ugyan senki sem vonhatja kétségbe. Háromszáz embert azonban megvendégelni és még hozzá díszebédnek: ez nem olyan semmi-ség. Különben, aki kongresszusra megy, annak van mit aprítani a tejbe. Aztán nehéz a sor. Hát így meg úgy, akárhogy forgatja az ember a dolgot, csak odalyukad ki, hogy háromszáz ember csak háromszáz ember. Éppen azért a közvélemény szavát is meg kell hallgatni. A közvélemény pedig örül a kongresszusnak, de nem örül a díszebédnek. Mert a közvélemény nem szereti a túlságos költsékezést. A kongresszus gyönyörű valami, de a közvélemény még nagyobb valami. Azért nem volna helyes, ha ezt a kettőt összeveszítenék...

Mikor idáig ért, a polgármester irtózatossággal rázta meg a csengőt és nyomban beleharsonázta a komor terembe tiltakozásának szavát.

— Szerettem volna, ha ünnepi készülődésünk örömet nem zavarta volna meg ilyen felszólalás. A közvélemény nevében tiltakozom ez ellen a hang ellen. A beállítás rosszhiszemű. A város régi, tisztességes jóhírneve felett féltő gonddal őrködöm. Javaslom, hogy ezt az ünneprontást ne örökítsük meg jegyzőkönyvünkben.

Zúgó helyeslés kísérte a város fejének szavait. És

mintha a falakon a képekről az elhalt nagyok is megelégedéssel bólingattak volna. Néhány pillanat sem telt el és már szólásra jelentkezett az öreg Cseri Pál.

— Kérem szépen, tisztelt képviselőtestület, a viláágért sem vagyok én annak ellene, hogy megvendégeljük a kongresszust. Én csak annyit mondtam, hogy a közvélemény örül a kongresszusnak, de nem örül a díszebédnek. Aztán azt mondtam, hogy aki kongresszusra megy, annak van mit aprítani a tejbe. Aztán azt is mondtam, hogy háromszáz embert megvendégelni nem olyan semmiség. Hát nem igaz ez? Persze, hogy igaz. De egy szóval sem mondtam, hogy a polgármester úr indítványát nem fogadom el. Csak a kongresszusról, meg a közvéleményről volt szó. De nem arról, hogy a díszebéd elmaradjon. Utóvégre a város jóhírneve is valami. Hogyne fogadnám el hát akkor a javaslatot.

Erre aztán a polgármester megint megrázta a csengőt és az most olyan kedvesen csilingelt, hogy öröm volt hallani és kihirdette, hogy indítványát, Cseri Pál lelkes és mélyenjáró hozzászólásával, egyhangúlag határozattá emelte a képviselőtestület.

A tudós társaság nemsokára egybesereglett a kongresszusra. Párját ritkító szeretet fogadta az illusztris vendégeket. Tejben-vajban fürösztötték őket. Mindenütt megkérdezték reggel, hogy jó volt-e az ágy és édesen aludtak-e? Mindenütt megkérdezték este, hogy nem maradtak-e éhen? És mikor a három nap elrepült, mindenütt azt kérték, hogy maradjanak még ott másik három napig. Vagy ameddig jólesik.

A tudós férfiak azonban hazatörekedtek. Hetekig másról sem beszéltek otthon, mint arról, hogy milyen páratlan vendégszeretetben volt részük.

Az öreg Cseri Pál pedig a legközelebbi közgyűlésen meginterpellálta a polgármestert, hogy mikor szándékozik megint kongresszust összehívni, mert egyhangúlag kívánja a közvélemény.

A LÁPOSLIGETI OLIMPIÁSZ.

Európa földrajzában nem mindenki járatos ugyan közöttünk, de azt mégis tudja a kultúr-világ, hogy Láposliget virágzó város és a budapest—bécs—párizsi gyorsvonat egy röpke pillanatra pihenőt tart a nevezetes helyen, hogy aztán megújult erővel induljon és vágtsasson tovább Párizs felé. Ami azonban a város homlokát a dicsőség koszorújával ékesítette fel és nevét ekként tündöklő magasságba emelte, az a láposligeti olimpiász volt, amelylyel a Marathon Tornaegylet legédesebb álmai lettek valósággá.

A városi tanács mindenkor jó példával járt elől a nemes eszmények diadalrajuttatásában. Kulturális érzékkel a fejlődés olyan útját nyitotta meg, amelyre évtizedekkel azelőtt még gondolni sem mert volna senki. Az olimpiász sikere érdekében szintén megmutatta áldozatkészségét, amennyiben az anyagi segítségen kívül gyönyörű, ezüstművű szobrot adományozott az 1500 méteres síkfutás győztesének, ezzel a felírással: „A győztesnek.” Az 5000 méteres síkfutás harmadik díjául pedig a város háromkötetes történetét ajánlotta fel, egész bőrkötésben.

A Nyaraló Kaszínón kívül örökítse meg a történelem a rokonegyletek nevét is. Azok között a Niagara Önkéntes Tűzoltó Egylet, a NÖTE szerzett hervadhatatlan érdemeket, de az Orkán Dalárda támogatása is sokat jelentett.

Mint buzgó segítőtárs, mindenből kivette részét az Öreg Sakkozók Egyesülete, az ÖSE is. A sakkatlétika legkiválóbbjai jelentek meg a versenyen. De csak mint nézők. A 800 méteres síkfutás első díjául egy ezüst futót, a második díjául pedig egy ezüst bátyát küldtek.

A Szélvész Gyorsíró Egyesület önként vállalkozott az

elhangzó ünnepi- és díszbeszédék megörökítésére. De ki tudná mindazt elmondani, ami a lelkesedés megnyilatkozása volt? A történelmi igazság kedvéért azonban meg kell jegyeznünk, hogy az olimpiász gyönyörűen hangzó nevét az aranyifjúság dobta a köztudatba, miután a meghívókon és öles plakátokon, sőt a lapokban is csak atlétikai versenyről történt említés. Két óraker — másodpercenyi pontossággal — megkezdődött az olimpiász. Az Orkán Dalárda éneke felharsan: „Rajta, rajta, rajta!” Végső sorait már ezek éneklik: „Rajta, rajta, rajta!” Majd megjelenik az emelvényen a Marathon Tornaegylet elnöke. Síri csend lesz. Minden szem rátekin. Azzal kezdi, hogy ő nem szónok. A mai nap azonban olyan nagyszerű, szívet-lelket andalító, hogy még a szegény dadogó is ékesszólóvá lesz. Ezeket a szavakat általános tetszés kísérte. Majd elmondta, hogy lelkében kibeszélhetetlen boldogság hullámszik. Ez a hullámszás közel negyed-órát tartott.

A következő szónok a város lelkes, fiatal tanácsnoka volt. Arról szólt, hogy az olimpiász nem a Tornaegylet ünnepe, hanem az egész városé. A városi tanácsé. A város minden polgáráé. A város nevében üdvözölte a világ messze tájairól idezarándokló atlétákat.

A magasröptű szónoklat tizenöt percig tartott. Az első félóra ekként belemerült a szónoklás tengerébe és az atlétikára örökre elveszett.

Hogy melyik volt a szebb beszéd, nagyon nehéz volna eldönteni. Mind a kettő gazdag volt költői képekben, érdekes fordulatokban, szónoki erőben. Az atléták azonban nem méltányolták, sőt voltak olyanok, akik hangosan kezdtek zúgni:

— Úgy látszik, hogy távszónoki verseny van!

Ez a megjegyzés sokak szívében talált visszhangra, de nem lehetett rajta sokáig elmélkedni, mert ekkor már az emelvényen állott a kerület képviselője, akiről mindenki tudta, hogy félórán alul nem adja. Rendesen a magyarok bejövételével kezdi és a világháborúval végzi. Megjelenése éppen ezért érthető megdöbbenést váltott ki a szívekből. A bajnoki kar nyugtalankodott. Többen visszalépéssel fe-

nyezetőztek. A szónok azonban — rekedtségére hivatkozással — három perc alatt elmondta a mondókáját. Ez a rövid beszéd rendkívül frissítő hatással volt az atlétákra is, a nagyközönségre is. Ha most megkezdhetnék volna a versenyt, akkor sok nyugtalan lélekbe szállott volna békeség. De nem így történt. A Nyaraló Kaszinó alelnöke törte össze a bizakodó hangulatot azzal, hogy megjelent az emelvényen. Azzal kezdte, hogy ő nem szónok, de az elnök súlyos beteg. E miatt nem jelenhetett meg. Neki kell helyettesítenie. Ez a helyettesítés aztán kerek tíz percig tartott és hozzájárult ahhoz, hogy az alelnök különben rokonszenves egyéniségére a jelenlévők sokáig ne gondolhassanak keserűség nélkül.

Háromnegyed óra repült el, de az olimpiászt még mindig nem lehetett megkezdeni. Mindenki azt érezte, hogy még egy negyedórás beszéd és kitör a botrány. Ezért a rokonegyletek szónokai a közhangulathoz voltak kénytelenek alkalmazkodni. Így a Niagara. A főparancsnok ragyogó díszruhában, valamennyi érdemrendjével pompásan festett a szónoki emelvényen és megerősítette azt a közismert tényt, hogy nem szónok. Távol áll tőle, hogy ünnepi beszédet mondjon. Nem. Három szót mond csak.

Erre az örömhírré tapsvihar reszkettette meg a levegőt. Mindenfelől hangzott a tömeg harsonázása:

— Éljen a főparancsnok!

A három szó drága oázisként tűnt fel.

— Rajta, rajta, rajta!

A tömeg is ajkára vette a drága három szót. A dalárda az izzó lelkesedés hatása alatt már körben állott, hogy megegyeszer elénekelje az indulót. Csak egy hajszálon múlt, hogy meg nem cselekedte. A Marathon elnöke akadályozta meg, mert néhány közérdekű dolog meghirdetése végett ismét megjelent a közmegvetés tárgyát képező szónoki emelvényen. Tudatta tehát, hogy valamennyi társadalmi egyesület nevében két szót, az ifjúság nevében pedig egyetlen szót kívánnak még szólni a közönséghez. A társadalmi egyesületek követségében járó csakugyan megelégedett két szóval:

— Rajta, rajta!

Az ifjúság vezetője egy szóval:

— Rajta!

A Szélvész Gyorsíró Egyesület még erről az egy szóról is lemondott.

— Ekkor száguldott a hír a szélrózsa minden irányába, hogy megkezdődött az olimpiász. Ebben a pillanatban azonban irtózatos szélvihar támadt. Mennydörgött. villámlott, csattogott, dübörgött. Majd szakadt a zápor, mintha új özönvíz kezdődne. És ömlött az eső, mintha óriási dézsákból öntögetnék. És elmosta a láposligeti olimpiászt.

TÜKÖRCSEREPEK.

A hála.

Lakodalom volt a tanyán. Gyönyörű vendégkoszorú sereglett össze és bár petróleumlámpa hintett csak szelíd fényt a társaságra; mégis rózsaszínben látta mindenki a világot. Vacsora után a fiatalság táncra kerekedett, az emberek pedig átvonultak a konyhából nyíló hátsó szobába, ahol — jófajta karcos mellett — mindig jobban és jobban belemelegedtek a politizálásba. — Ha én intézném az ország ügyét-baját — szolt ünnepélyesen az öreg Kovács Mihály — tudom Istenem, hogy másként menne a sor. — És hogyan menne? — kérdezte valaki. — Hogy menne? Másként menne. Ebben aztán megnyugodtak. Majd feljött szóbeszédbe, hogy nincs a búzának tisztes-séges ára. — Oszť tudják-é, hogy ki ennek az oka? — kérdezte Daru János. — A kormány! — zúgta egy ellenzéki érzelmű magyar. — Nem a kormány! — tiltakozott Daru János. — Hanem valaki más. Majd mindjárt elmagyarázom. Hát a minapában benn voltam a városban és érdeklődtem König úrnál a búza irányában. Aszongya König úr, hogy a búzának azért nincs rendes ára, mert Amerika spekulál. Így aztán minden bajnak Amerika az oka.

Az öreg Kovács Mihály akkorát csapott erre az asztalra, hogy a poharak táncolni kezdettek és nagy-dühösen harsogta:

— Mindig mondtam, hogy nagy kár volt Amerikát felfedezni. Mert lássák kigyelmeitek: ez a hála érte.

A szónok.

Zászlószentelési ünnepre virradt a kisváros. Korán reggel már zenés riadó ébresztgette a népet, hogy készülődjék a nagy napra. Három trombitabanda harsogott kegyetlenül. Fel is ébredt mindenki. A délelőttöt ünnepi beszédek áradata aranyozta meg. Délben díszebéd volt, mely a kifáradt idegzetű ünneplő tábornak egy kis pihenést hozott. De csak addig, míg a harmadik fogásnál újból meg nem indult a beszédözön. Először a hivatalos dikciók hangzottak el, majd a magánvállalkozásokra került a sor. Az érdeklődés azonban lassanként csökkenni kezdett. Az unalom bontogatta szárnyait. Legrosszabb időben emelkedett így szólásra az egyik közismert távszónok.

— Nem vagyok szónok — kezdette —, de lelkemben érzelmek vihara dúl és szavakba kell öntenem azt.

Ez után a bevezetés után hosszasan beszélt arról, hogy zászlódíszbe öltözött a város. A házakon zászlókat lenget a szél és ezek mind meghatottan, ujjongó örömmel üdvözlik testvérüket: az új zászlót. Ő is kitűzi szíve ablakába azt a gyönyörű selymű zászlót, melyen lángoló betűkkel ragyog a drága, szent szó: Barátság.

Közben elröppent vagy 15 perc az idők végtelenségében. A szónok pedig ismét és nyomatékosan hangsúlyozta:

— Nem vagyok szónok. Rövid leszek.

— Helyes! — zúgta a szenvedő társaság.

Ujabb negyedóra telt el. Sajnos, ez már nem re-pült. Mindegyik perc fáradtan vánszorgott. A dikciózó azonban annál nagyobb hévvel tett bizonyosságot arról, hogy a zászlókat holnap reggelre bevonják ugyan, de az ő szíve ablakában élete utolsó lehetéig lengeti a szél a barátság zászlaját.

— Nem vagyok szónok — szólt végezetre —, el-jutottam beszédem végéhez.

Valaki ekkor (valamelyik meggyötört lélek) keservesen feljajdult:

— Milyen szerencsénk van, hogy nem szónok! Mi lenne belőlünk, ha az volna?

Az emlékezés.

Uri társaságban arról beszélgettek, hogy a rádióból ismert egyházi szónokok közül melyiknek van a legszebb szava? A vélemények megoszlottak. Egyiknek ez tetszett, a másiknak az. Mindenkinek volt észrevétele, csak egy idősebb úrinő hallgatott. Látszott rajta, hogy gondolataival a múltba száll vissza és elmereng régi, szép, drága emlékein. Közben új vendég érkezett. A társalgás másra terelődött. Ő azonban újra visszatért a tárgyhöz.

— Fiatalasszony koromban, a kolozsvári templomban ünnepezt szónokot hallgattam egyszer. — Gyönyörűen beszélt. Ugy előttem van: klasszikus arc, hollőfekete fürtös fej, méltóságos megjelenés. Szinte hallom a zengő bari-tonját. És amit prédikált, ha száz esztendeig élnék, akkor sem felejténém el.

— Hány esztendeje lehet már ennek? — kérdezte félénken valaki.

— Hány? Megállj csak! Lehet olyan negyven.

— És most is emlékszik rá, kedves néni?

— Hogyne emlékeznék. Minden szavát tudom.

— Ugyan tessék elmondani! — kérlelték erre mindenfelől.

— No, jól van. Legyen meg a kívánságtok.

Áhitatos csend lett a szobában.

— Hát úgy volt, hogy először imádkozott és csak azután következett a prédikáció, amelyik így kezdődött: „Mint a hogy a sas felrepül a magasba...”

A visszaemlékező itt elhallgatott. A társaság várta a folytatást, de hiába.

Ekkor megszólalt valaki:

— És hogy volt tovább, ha szabad kérdezni?

— Hogy volt? Ki tudná azt már? Tán bizony azt kívánnád, hogy elmondjam az egész prédikációt?

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
Találkozás az Úrral — — — — —	3
Virradni kezd — — — — —	12
A tövis helyén ciprus nevededik — — — — —	16
Húsz pár cipő — — — — —	27
A nevető síró szoba — — — — —	31
Dunyi — — — — —	40
Lacika — — — — —	45
A menhelyi leány — — — — —	51
Csutak Ferkó, meg az öccse — — — — —	56
Mindenütt jó, de legjobb otthon — — — — —	66
Perzemisli — — — — —	70
A tüdőbajos — — — — —	73
Nagy Mária sírköve — — — — —	78
A traktor — — — — —	87
A halál kapujában — — — — —	90
Örömszülok — — — — —	94
Semmiségnek látszó valami — — — — —	97
A szív — — — — —	100
Az új búza — — — — —	102
A demokrácia — — — — —	105
A favágóék hetedik gyermeke — — — — —	108
A felekezeti béke — — — — —	114
Az erdélyi utas — — — — —	120
Gyógyulás — — — — —	126
Hazaérkezés — — — — —	131
Az én dalárdám — — — — —	137
Egy szatócsbolt története — — — — —	141
A kongresszus — — — — —	149
A láposligeti olimpiász — — — — —	152
Tükörcseppek — — — — —	156

